Rok IV WARSZAWA, PAŹDZIERNIK 1948 Nr 10

WIADOMOŚCI NARODOWEGO BANKU POLSKIEGO

KOMITET REDAKCYJNY

Przewodniczący:

Naczelny Dyrektor Narodowego Banku Polskiego – Dr Witold Trąmpczyński

Członkowie:

Dr Mirosław Orłowski – Redaktor Główny
Mgr Adam Cegielski
Dr Paweł Czartoryski
Dr Stefan Perczyński
Mgr Roman Seidler
Irena Oczechowska – Sekretarz Redakcji

TREŚĆ:

Sytuacja ekonomiczna Polski w ~~lipcu~~ sierpniu 1948 r. . str. 1
Ważniejsze pozycje bilansowe banków biletowych „ 20
Z bieżących zagadnień gospodarczych:
Argentyna – Dr St. Perczyński . . . . . „ 21
Węgry – Mgr F. J. Strzeszewski . . . . . „ 25
Normowanie zapasów materiałowych w państwowych zakładach produkcyjnych – Jan Sierzputowski . . . . . „ 30
Ekonomiczne wskaźniki racjonalnej działalności przedsiębiorstw – Stanisław Sopiński . . . „ 32
Dział artykułowy:
Zagadnienie emisji w planowaniu finansowym – Mgr A. Cegielski. . . . . str. 38
System walutowy ZSRR – Inż. A. Zausznica . „ 43
Przegląd bibliograficzny ważniejszych pozycji literatury ekonomicznej z zakresu pieniądza, kredytu i bankowości z okresu 1939 – 1947. „ 50
Przegląd Ustawodawstwa za miesiące lipiec i sierpień br. . . . . „ 65

SYTUACJA EKONOMICZNA POLSKI W ~~LIPCU~~ sierpniu 1948 r.

(Na podstawie informacji Wydziału Ekonomicznego i sprawozdań Oddziałów)

Wstęp. Rozwój życia gospodarczego kraju przedstawiał się w miesiącu sprawozdawczym zadawalająco. Poszczególne przemysły utrzymały rozmiary produkcji ilościowej przeciętnie na poziomie miesięcy poprzednich, wykazując niejednokrotnie pewien wzrost. Miesięczne plany produkcji wykonane zostały w poszczególnych gałęziach przemysłu na ogół z mniejszą lub większą nadwyżką. Zanotowano też wzrost wydajności pracy oraz dalszy wzrost jakości produkowanych wyrobów.

W rolnictwie notowano normalny przebieg robót polnych i przygotowawczych do zasiewów jesiennych.

Ceny wolnorynkowe utrzymały się ogólnie na poziomie cen z ubiegłego miesiąca, jakkolwiek ceny produktów rolnych kształtowały się dość różnorodnie.

Na rynku pieniężnym zanotowano wzrost środków pieniężnych zarówno gotówkowych jak i bezgotówkowych.

Kapitały obce typu wkładów wykazały w bankach operacyjnych wzrost. Również powiększyły się lokaty celowe.

Akcja kredytowa krótkoterminowa jak i średnioterminowa uległa dalszemu rozszerzeniu.

1. Przemysł węglowy. W ciągu 26 dni roboczych w miesiącu sierpniu br. wydobyto 6.017.501 ton węgla kamiennego, wykonując plan miesięczny w 101,1%.

Tabela 1

Produkcja przemysłu węglowego w sierpniu 1948 r.

w tys. ton

Zjednoczenie	Wydobyto		Wykonanie planu w % w sierpniu 1948
	W lipcu 1948	W sierpniu 1948	
Rybnickie	575	600	106,8
Chorzowskie . . .	688	677	104,7
Rudzkie.	762	754	104,4
Gliwickie	656	657	103,3
Bytomskie	570	566	103,2
Dąbrowskie . . .	698	687	102.1
Katowickie . . .	634	648	101,4
Jaworzn.-Mikołowskie	594	575	95,0
Zabrskie	587	586	94,8
Dolnośląskie . . .	295	262	88,2
Razem	6.059	6.017	101,1

Przeciętna wydajność na robotniko-dniówkę wynosiła w miesiącu sprawozdawczym:

	lipiec 1948 r.	sierpień 1948 r.
dla Zagłębia Górnośląskiego	1.313 t	1.3-0 t
dla Zagłębia Dolnośląskiego	0.771 t	0.704 t
Dla całego przemysłu węglowego	1.269 t	1.272 t

Dzięki akcji współzawodnictwa pracy oraz coraz to lepszej organizacji pracy, ogólna wydajność na robotniko-dniówkę w przemyśle węglowym jak widzimy nadal wzrasta.

Tabela 2

Produkcja ważniejszych artykułów przemysłu węglowego

(dane prowizoryczne w tys. ton)

Treść	Lipiec 1948	Sierpień 1948	% wykon. planu w sierpniu 1948 r.
Węgiel kamienny .	6.059	6.017	101,1
„ brunatny .	445	435	108,6
Brykiety z węgla kamiennego . .	62	63	111,6
Koks przy kopalni. węgla kamien. .	279	279	110,4

2. Przemysł hutniczy. Wykonanie planu w przemyśle hutniczym w sierpniu br. przedstawiało się następująco (dane prowizoryczne):

	lipiec 1948	sierpień 1948
	w procentach	
Koks	100	100,9
Surówka	102	102,4
Stal surowa.	108	107,5
Wyroby walcowane . . .	103	106,0

Należy podkreślić znaczne przekroczenie planu, zwłaszcza w dziedzinie stali surowej oraz wyrobów walcowanych.

Zjednoczenie Przemysłu metali nieżelaznych (dane prowizoryczne):

	% wykonania planu w lipcu 1948 r.	% wykonania planu w sierpniu 1948 r.
Cynk	107	106
Kwas siarkowy.	87	90
Ołów	101	104

3. Przemysł naftowy wykonał w sierpniu 1948 r. plan wydobycia podstawowych surowców w następującej wysokości: ropa naftowa — 110%, gazolina — 119%, gaz ziemny — 89%. Plan wydobycia gazu ziemnego nie został wykonany w związku z małym zapotrzebowaniem na gaz dla celów gospodarczych.

Tabela 3

Produkcja ważniejszych przetworów przemysłu naftowego w lipcu i sierpniu 1948 r.

Wyszczególnienie	% wykonania planu	
	w lipcu 1948 r.	w sierpniu 1948 r.
Benzyna	110	124
Nafta.	84	76 .
Olej gazowy	95	121
Oleje smarowe	110	93
Olej transformatorowy. .		60
Asfalt	122	81
Smary stałe.	203	230
Parafina	144	106

Nierównomierne wykonanie sierpniowego planu produkcji ważniejszych produktów naftowych było wynikiem uzasadnionych przesunięć w ramach przeróbki surowców. Tak więc, wobec znacznych zapasów nafty, zmniejszono jej produkcję, dzięki czemu mogła wzrosnąć produkcja oleju gazowego, cieszącego się dużym popytem na rynku. Przeróbkę olejów smarowych ograniczono w związku z dużym zapasem oleju wrzecionowego i gorącą porą roku. Wobec mniejszego popytu i trudności magazynowych zmniejszono również produkcję oleju transformatorowego. Chwilowy brak blaszanych bębnów do asfaltu spowodował ograniczenie produkcji tego przetworu na korzyść koksu, który osiągnął w miesiącu sprawozdawczym 180% planu produkcji.

W sierpniu przemysł naftowy rozporządzał 2.596 czynnymi szybami, w tym 2.541 ropno-gazowymi i 55 gazowymi. Prowadzone były prace nad wierceniem i pogłębianiem 72 szybów, poza tym w rekonstrukcji lub budowie znajdowało się 29 szybów.

4. Przemysł energetyczny. Elektrownie podległe Centralnemu Zarządowi Energetyki dostarczyły w sierpniu 327,4 mil. kWh energii elektrycznej wykonując miesięczny plan produkcji w 113%. Osiągnięto również wzrost w stosunku do poprzedniego miesiąca, kiedy produkcja C. Z. E. wyniosła 311,9 mil. kWh.

Podajemy również cyfry obrazujące produkcję wszystkich elektrowni o mocy zainstalowanej ponad 1000 kW w II kwartale br. Dane te obejmują ok. 97% produkcji energii elektrycznej w Polsce; nie były one przez nas przez szereg miesięcy publikowane ze względu na zasadniczą reorganizację statystyki prowadzonej przez poszczególne elektrownie.

Tabela 4

Produkcja przemysłu energetycznego w II kwartale 1948 r.

(Elektrownie o mocy zainstalowanej ponad 1000 kW)

Grupy elektrowni	Osiągnięta produkcja w mil. kWh		
	kwiecień 1948 r.	maj 1948 r.	czerwiec 1948 r.
Polska ogółem	587,3	553,7	562,3
w tym: elektrownie zawodowe	351,8	331,7	321,9
niezawodowe	235,5	222,0	240,4
Ziemie Dawne	431,8	396,9	417,6
w tym: elektrownie zawodowe	229,3	206,1	215,1
niezawodowe	202,5	190,8	202,5
Ziemie Odzyskane	155,5	156,8	144,7
w tym: elektrownie zawodowe	122,5	125,6	106,7
niezawodowe	33,0	31,2	38,0

Dane powyższe przedstawiają produkcję 235 elektrowni, zatrudniających na koniec II kwartału 18.055 pracowników.

W ramach współpracy gospodarczej polsko-czeskiej oba państwa przystąpiły ostatnio do wspólnej budowy elektrowni w Dworach koło Oświęcimia. Założenie tego zakładu będzie pierwszym poważnym przedsięwzięciem, umacniającym wspólnotę gospodarczą obu zaprzyjaźnionych narodów. Podział pracy przy budowie elektrowni został przeprowadzony w ten sposób, że Czechosłowacja dostarczy kotłów i urządzeń wytwórczych, Polska zaś dostosuje istniejące budynki do potrzeb elektrowni, wykona roboty ziemne i wodne oraz dostarczy zewnętrznych urządzeń transportowych i węgla. Elektrownia wyposażona będzie w kotły opalane miałem węglowym, a łączna moc zainstalowanych turbozespołów wyniesie 150 MW.

Polska spłacać będzie czechosłowacki wkład w budowę nowego obiektu, odstępując Czechosłowacji w ciągu odpowiedniego okresu czasu połowę produkowanej energii na poczet spłaty jej wkładów, poczym Czechosłowacja będzie mogła w dalszym ciągu korzystać z usług zakładu według specjalnej taryfy. Linie przesyłowe na swoim terytorium budować będzie każda strona własnym staraniem i własnym kosztem.

5. **Przemysł metalowy** przekroczył w sierpniu 1948 r. planowaną produkcję miesięczną w znacznej większości poszczególnych działów wytwórczych. Obrazuje to nam poniższa tabela.

Tabela 5

Produkcja zakładów Centralnego Zarządu Przemysłu Metalowego

(dane prowizoryczne)

Wyszczególnienie	Miara	Lipiec 1948 r.	Sierpień 1948 r.	% wyk. planu w sierpniu 1948 r.
1. Obrabiarki do metali i drzewa	sztuk	242	231	79
2. Środki transportowe (najważniejsze pozycje)				
Parowozy normalnotorowe	„	14	14	100
Wagony osobowe .	„	10	16	107
Węglarki	„	1.492	1.463	125
3. Maszyny rolnicze (ogółem)	„	35.995	34.262	103
4. Wyroby różne (najważn. pozyc.)				
Krosna	„	32	46	107
Wrębówki	„	6	7	117
5. Wyroby masowe				
Liny, nity, śruby i t. d.	ton	2.847	3.704	102

Poza niewielkim spadkiem produkcji w dziedzinie obrabiarek do metali i drzewa powyższa tablica wskazuje nam na to, że poszczególne działy wytwórcze wykonały plan z nadwyżką. Niewykonanie planu przemysłu obrabiarkowego spowodowane było niedostarczeniem odpowiedniej ilości silników elektrycznych.

Przemysł motoryzacyjny wykazuje w dalszym ciągu poważny postęp. Nie tylko wykonano plan w 103,8%, ale poczynione zostały przygotowania celem wypuszczenia już w niedługim czasie na rynek, nowego, bieżącego typu traktorów (30KM), jak również samochodów ciężarowych. O ile chodzi o samochody osobowe, zawarte zostało porozumienie z fabryką „Fiat", która będzie produkować w Warszawie 10 tys. samochodów rocznie. Prace przygotowawcze będą gotowe do końca czerwca 1949 r., a w lipcu roku przyszłego rozpoczęta będzie budowa fabryki oraz montaż urządzeń i maszyn sprowadzanych z Włoch.

Produkcja maszyn rolniczych wykazuje również postęp przede wszystkim w dziedzinie jakości, prócz tego w sierpniu 1948 r. rozpoczęto seryjną produkcję niewytwarzanych poprzednio w Polsce specjalnych maszyn do czyszczenia zboża.

6. **Przemysł elektrotechniczny.** Wartość produkcji przemysłu elektrotechnicznego w sierpniu 1948 r. wzrosła do 25,4 mil. zł. przedwojennych, według cen podstawowych z 1937 r.

Wartość produkcji poszczególnych zjednoczeń przedstawiona jest w tabeli Nr 6

Tabela 6

Produkcja przemysłu elektrotechnicznego w sierpniu 1948 r. według zjednoczeń

(dane prowizoryczne)

Zjednoczenie	Produkcja w ton. lipiec 1948	sierpień 94	% wykonania planu w sierpniu 19.8
Maszyn elektrycznych .	526	622	120
Aparatów „ .	373	446	106
Kabli i przewodów. . .	2.310	2.510	104
Ogniw i akumulatorów .	754	760	118
Lamp elektrycznych . .	31	56	117
Radiotechniczne	32	36	92

Produkcję poszczególnych asortymentów w sierpniu 1948 r. ilustruje tabela Nr 7.

Tabela 7

Produkcja przemysłu elektrotechnicznego w sierpniu 1948 r. według asortymentów

(dane prowizoryczne)

Wyszczególnienie	Miara	Wykonano	% wykonania planu
Maszyny wirujące	sztuk	2.207	111
Transformatory	„	219	94
Liczniki i zegary elektr.	ton	20	105
Kable i przewody	„	1.968	117
Akumulatory, bat. i ogn.	„	419	101
Lampy i żarówki	1000 szt.	1.608,1	114
Sprzęt teletechniczny . .	ton	32	78
Odbiorniki	sztuk.	1.100	73

Produkcja przemysłu elektrotechnicznego w sierpniu 1948 r. w porównaniu do lipca tego roku charakteryzuje się na ogół wykonaniem planu ze znaczną nadwyżką odnośnie większości artykułów produkowanych. Wyjątek stanowią transformatory, sprzęt teletechniczny i odbiorniki radiowe.

Państwowy przemysł elekrtrotechniczny wykonał plan produkcyjny za I półroczne br. w 111% pod względem wartości, licząc według cen z 1937 r., z tym, że plan na rok 1948 przewidywał wzrost produkcji w stosunku do roku ubiegłego o 47%. Produkcja przedwojenna została przekroczona w pierwszym półroczu 1948 r. o 12%.

7. **Przemysł chemiczny.** Produkcję przemysłu chemicznego w sierpniu br. przedstawia poniższa tabela:

Tabela 8

Produkcja ważniejszych artykułów Centralnego Zarządu Przemysłu Chemicznego

(dane prowizoryczne)

Treść	Produk. w tonach w lipcu 1948 r.	w sierpniu 1948 r.	% wykonania planu w sierpniu 1948 r.
Kwas solny w przeliczeniu na 100%	515	515	110
Soda surowa	16.121	15.648	98
„ kalcynowana . . .	9.203	8.716	109
„ kaustyczna	4.235	4.187	106
Karbid	13.278	12.193	104
Azotniak	14.839	13.282	102
Superfosfat mineralny . .	27.145	24.403	105
Mydło do prania	1.488	1.567	106
Smoła surowa.	14.466	14.391	111

Jak widać z powyższej tabeli, plan został niemal we wszystkich dziedzinach produkcji wykonany z dużą nadwyżką.

8. **Przemysł mineralny.** Wartość produkcji państwowego przemysłu mineralnego w sierpniu 1948 r. utrzymała się na poziomie poprzedniego miesiąca, osiągając kwotę 25 mil. zł wg cen podstawowych z 1937 r.

Produkcja tej gałęzi przemysłu przekroczyła poważnie w najważniejszych działach miesięczny plan produkcji, co obrazuje poniższa tabela.

Tabela 9

Produkcja ważniejszych wytworów przemysłu mineralnego

Nazwa artykułu	Lipiec 1948	Sierpień 1948	% wykonania planu w sierpniu 1948
Wapno palone (t). . . .	63.550	66.002	132
Cement (t)	191.328	188.455	106
Szkło okienne (tys. m²) .	973	1.036	113
Cegła (tys. szt.).	29.190	29.271	117
Papa smołowcowa (tys. m²)	972	1.032	121

Eksport cementu w sierpniu wyniósł 8.440 t.

Z inicjatywy Centralnego Zarządu Przemysłu Mineralnego przeprowadzone zostały badania nad wykorzystaniem gruzu ceglanego do produkcji cegły, z zastosowaniem wapna palonego, a bez użycia cementu. Wyniki tych badań pokazały, że nowy rodzaj cegły nie ustępuje jakością cegle palonej.

Produkcję cegły gruzo-wapiennej można uruchomić na większą skalę w krótkim czasie i mniejszymi nakładami niż przy zakładaniu cegielni ceramicznych. Ponadto znajdą tu zastosowanie istniejące na Ziemiach Odzyskanych urządzenia cegielni wapienno-piaskowych, które mogą być łatwo przeniesienione na tereny zniszczonych miast,

dzięki czemu uniknie się kłopotliwego transportu gruzu i gotowych cegieł. Możliwości produkcyjne cegły gruzo-wapiennej obliczane są na 700 mil. sztuk rocznie. Jeszcze w bieżącym roku C. Z. P. Mineralnego zamierza wybudować na terenie Warszawy zakład przeróbki gruzu o zdolności produkcyjnej 18 mil. sztuk cegły rocznie.

Rozpoczęto pracę nad budową czwartej fabryki cementu na Śląsku Opolskim mianowicie cementowni „Odra" w Opolu-Porcie. Zakład ten będzie gotowy w 1951 r. i stanie się wtedy największą cementownią na Opolszczyźnie o zdolności produkcyjnej 350 tys. ton rocznie.

9. **Przemysł drzewny.** Wartość produkcji zakładów podległych Centralnemu Zarządowi Przemysłu Drzewnego wyniosła w sierpniu 1948 r. około 10 mil. zł według cen podstwowych z 1937 r., przewyższając wartość produkcji poprzedniego miesiąca o ca 1 mil. zł.

Wzrost ten był wynikiem rozwoju produkcji niemal we wszystkich zjednoczeniach tej gałęzi przemysłu.

Tabela 10
Wartość produkcji Centralnego Zarządu Przemysłu Drzewnego
(dane prowizoryczne)

Zjednoczenie	Wartość produkcji osiągniętej w tys. zł wg cen z 1937 r.	
	w lipcu 1948 r.	w sierpniu 1948 r.
Dolnośląskie	1.904	1.856
Krakowskie	1.245	1.284
Mebli giętych	730	768
Zachodnie	1.448	1.662
Centralne	698	879
Pomorskie	2.950	3.306
Mazurskie	220	310

Ilościowe osiągnięcia przemysłu drzewnego w sierpniu 1948 r. ilustruje poniższe zestawienie.

Tabela 11
Produkcja ważniejszych artykułów państwowego przemysłu drzewnego w sierpniu 1948 r.
(dane prowizoryczne)

Wyszczególnienie	Jedn. miary	Produkcja	% wyk. planu
Sortymenty tarte:	m^3	16.315	125
a) deski miękkie	„	13.478	121
b) „ twarde	„	2.837	152
Skrzynie:	szt.	110.218	159
Meble gięte:	„	60.470	108
a) krzesła gięte	„	53.014	111
b) fotele	„	1.443	135
c) inne meble gięte	„	6.013	85
Beczki:	„	15.386	128
a) beczki do płynów	„	113.825	127
b) „ do ciał stałych	„	3.543	130
Sklejki i płyty stolarskie	m^3	785	61

10. **Przemysł włókienniczy.** Produkcja poszczególnych działów przemysłu włókienniczego przedstawiała się w sierpniu br. jak następuje:

Tabela 12
Produkcja przemysłu włókienniczego w sierpniu 1948r.
(dane prowizoryczne)

Przemysł i artykuł	Jedn. miary	Ilość	% wyk. planu
Bawełniany:			
przędza bawełniana	ton	6.466	111
tkaniny bawełniane	1000 m.	28.094	112
Wełniany:			
przędza wełniana	ton	2.810	113
tkaniny wełniane	1000 m.	3.421	.
Włókien łykowych:			
tkaniny lniane i pakułane	„	2.507	111
jutowe	„	2.958	112
Jedwabn. galanteryjny:			
tkaniny jedwabne	„	2.920	124
Dziewiarsko-pończ.			
wyroby dziane	ton	501	98
Konfekcyjny			
wyroby konfekcyjne	1000 szt.	1.819	90
Włókien sztucznych			
jedwab sztuczny	ton	583	105
włókna cięte	„	1.012	127

Ogólny miesięczny plan produkcji przemysłu włókienniczego, według wartości w cenach podstawowych wykonany został w 113,8%.

Wartość produkcji wykonanej wyniosła w sierpniu wg cen podstwowych 197,7 mil. zł., co w porównaniu z ubiegłym miesiącem stanowi wzrost o blisko 15 mil. zł.

Jakość produkcji w przemyśle włókienniczym wykazywała dalszą tendencję do poprawy szczególnie przędzy bawełnianej i wełnianej.

11. **Przemysł papierniczy.** Rezultaty produkcji przemysłu papierniczego w miesiącu sprawozdawczym były następujące:

Tabela 13
Produkcja przemysłu papierniczego w tonach
(dane prowizoryczne)

Nazwa	lipiec 1948 r.	sierpień 1948 r.	% wykonania planu w sierpniu 1948 r.
Miazga drzewna	8.455	8.730	102,2
Celuloza	10.301	10.577	120,6
Papier	21.519	21.144	110,4
Tektura	2.657	2.866	105,0

W porównaniu z miesiącem ubiegłym nastąpił w sierpniu wzrost produkcji miazgi drzewnej, celulozy i tektury. Procentowe wykonanie planów produkcyjnych uległo wydatniej poprawie.

Ogólna wartość produkcji przemysłu papierniczego wyniosła 27,8 mil. zł. według cen podsta-

wowych z 1937 r. (w tym przemysł wytwórczy— 17,7 mil., przemysł przetwórczy — 10,1 mil. zł), co stanowi 112,5% wykonania planu.

W sierpniu państwowy przemysł papierniczy przejął fabrykę „St. Majewski" w Pruszkowie, oraz zakłady papiernicze „Iskra i Karmański" w Krakowie.

12. **Przemysł skórzany** zatrudniał w sierpniu 16.176 pracowników fizycznych i 2.105 umysłowych przy 104 czynnych zakładach. Plan produkcji wykonany został w 110,2%.

Tabela 14

Produkcja przemysłu skórzanego
(dane prowizoryczne)

Rodzaj produkcji	Jednostka miary	lipiec 1948 r. ilość wykon.	Sierpień 1948 r. ilość wykon.	Sierpień 1948 r. % wykonania planu
Produkcja garbarska				
Ogółem (w przeliczeniu)	ton	3.064	3.259	118
w tym:				
skóry podeszwowe . . .	„	790	884	126
krupony pasowe	„	84	69	104
blankowe . . .	„	15	16	121
juchtowe . . .	„	127	115	93
techniczne . . .	„	38	40	118
wierzchowe . .	tys. m²	125	136	116
Produkcja obuwia				
ogółem	tys. par.	447	566	111
w tym:				
obuwie skórzane	„	301	366	103
„ inne	„	147	200	106
Produkcja futrzarska:				
skóry królicze	tys. szt.	25	22	110
„ jagnięce	„	30	47	181
„ baranie	„	16	12	67
„ różne	„	9	2	97

Niewykonanie planu produkcji w dziedzinie skór juchtowych i skór baranich wywołane zostało brakiem odpowiednich skór surowych importowanych. Na ogół jednak produkcja przemysłu skórzanego wykazuje w miesiącu sprawozdawczym znaczny wzrost. Plany miesięczne w poszczególnych działach zostały przeważnie znacznie przekroczona. Produkcja obuwia, która w lipcu spadła na skutek planowych postojów urlopowych, powróciła w sierpniu do normalnego poziomu.

13. **Przemysł fermentacyjny.** Produkcja ważniejszych wytworów przemysłu fermentacyjnego w sierpniu osiągnęła wyższe wyniki niż w poprzednim miesiącu, przy czym plan produkcji został poważnie przekroczony.

Tabela 15

Produkcja ważniejszych artykułów państwowego przemysłu fermentacyjnego

Wyszczególnienie	Jedn. miary	Osiągnięta produkcja lipiec 1948	Osiągnięta produkcja sierpień 1948	% wykonania planu w sierpniu 1948 r.
Piwo . . .	hl	115.900	132.000	146
Wino . . .	„	1.049	2.389	198
Ocet . . .	„	7.539	8.025	138
Słód . . .	t.	696	51	41

Produkcja słodu została w sierpniu ograniczona ze względów sezonowych.

14. **Przemysł konserwowy.** Produkcję przemysłu konserwowego ilustruje poniższe zestawienie. Na uwagę zasługuje poważny wzrost produkcji wędlin, przy równoczesnym spadku produkcji bekonów, konserw mięsnych i mięsa w połówkach.

Tabela 16

Produkcja ważniejszych artykułów państwowego przemysłu konserwowego.

Wyszczególnienie	Produkcja w tonach lipiec 1948	Produkcja w tonach sierpień 1948
Branża mięsna		
Tłuszcz świeży.	74	63
„ topiony	103	63
Wędliny	126	182
Bekony	378	304
Wyroby peklow. i wędzone .	42	41
Konserwy mięsne.	332	175
Mięso w połówkach. . . .	312	173
Branża owoc.-warzywn.		
Marmolada	271	277
Konserwy owocowe. . . .	.	165
Owoce suszone	.	48
Branża rybna		
Konserwy rybne	94	92

15. **Przemysł spożywczy** wyprodukował w sierpniu ogółem 13.812 t artykułów spożywczych, co przedstawia wartość 20,7 mil. zł. wg cen podstawowych z 1937 r. Oznacza to, że wartościowy plan produkcji został wykonany w sierpniu w 117,6%.

Poniższa tabela przedstawia produkcję tej gałęzi przemysłu w głównych jej działach.

Tabela 17

Produkcja przemysłu spożywczego według zjednoczeń

Zjednoczenie	Produkcja osiągnięta w tonach w lipcu 1948 r.	Produkcja osiągnięta w tonach w sierpniu 1948 r.
Cukiernicze	1.480,6	1.458,7
Drożdżowe	554,0	454,6
Olejarskie	9.934,5	9.605,6
Surogatów kawy	2.109,6	2.259,4
Ziemniaczane	—	39,9
Ogółem . .	14.078,7	183.12,2

Jeśli chodzi o poszczególne artykuły produkowane przez przemysł spożywczy, to na uwagę zasługuje znaczny wzrost produkcji cukierków i czekolady.

Tabela 18

Produkcja ważniejszych artykułów przemysłu spożywczego w sierpniu 1948 r.

Rodzaj artykułu	Produkcja osiągnięta w tonach	
	w lipcu 1948 r.	w sierpniu 1948 r.
Cukierki i czekolada . . .	683	1.028
Makaron	677	207
Drożdże prasowane	429	426
Olej surowy.	2.880	2.968
„ rafinowany	2.321	2.004
„ utwardzony	243	156
Margaryna	1.346	934
Surogaty kawy.	1.974	2.085

16. **Rolnictwo.** Jesienna akcja siewna przebiegała na terenie całego kraju normalnie dzięki sprzyjającej pogodzie Według meldunków składanych w pierwszych dniach września dokonano siewów zbóż ozimnych w przeszło 50%. Żyto rozprowadzono w 90%, pszenicę, ze względu na późniejszy jej wysiew, w 60%. W oparciu o pomoc rządową Centrala Rolnicza Spółdzielni „Samopomoc Chłopska" przygotowała około 30 tys. t zboża selekcyjnego, które dostarczono drobnym i średnim rolnikom w okresie tegorocznych siewów jesiennych. Połowę tej ilości stanowią najwyższe gatunki importowe, druga połowa pochodzi z produkcji krajowej z t. zw. gospodarstw selekcyjnych. Ministerstwo Rolnictwa i Ref. Rolnych wprowadziło specjalne ulgi, polegające na tym, że rolnik, otrzymujący zboże selekcyjne zwracać będzie z przeszłych zbiorów 150 kg zboża (w ub. r. 200 kg.) za każde 100 kg. Celem pomocy gospodarstwom nie dysponującym płynną gotówką na zakup zboża selekcyjnego uruchomiono kredyt, który rozprowadzany jest przez K.K.O. wsród drobnych i średnich rolników na dogodnych warunkach ulgowych. Zainteresowanie rolników w nabywaniu zboża selekcyjnego jest duże.

Ministerstwo Skarbu wprowadziło cały szereg ułatwień w przyznawaniu kredytów najbardziej potrzebującym pomocy gospodarstwom rolnym. Sprawę tą reguluje okólnik Min. Skarbu, który wprowadza cały szereg istotnych zmian do przepisów bankowych, mających na celu ułatwienie i usprawnienie formalności, związanych z uzyskaniem kredytów. Rolnicy będą mogli korzystać z kredytów państwowych po złożeniu w odpowiedniej instytucji kredytowej skryptu dłużnego zamiast weksla. Do czasu powołania przy instytucjach kredytowych komisji opiniodawczych, kredyt dla indywidualnych gospodarstw będzie udzielany po uprzednim zasięgnięciu przez instytucje opinii gminnego Zarządu Związku Samopomocy Chłopskiej. Oprocentowanie kredytów nie przekracza 8% w stosunku rocznym przy kredytach obrotowych oraz 5% przy kredytach objętych Państwowym Planem Inwestycyjnym. Okólnik znosi pobieranie wszelkich prowizji i opłat przy gotówkowych indywidualnych kredytach rolniczych.

Akcja rozdziału kredytów bankowych na nawozy sztuczne jest już całkowicie zakończona. Rozdział kredytów przeprowadziły wojewódzkie komisje siewne. Na jesienną akcję siewną rozprowadzono przeszło 446 tys. t nawozów sztucznych. Z ogólnej ilości nawozów na cele specjalne, jak dla majątków państwowych, ośrodków oświaty rolniczej i zakładów doświadczalnych rozprowadzono ponad 151,5 tys. t, na uprawy zaś ogólne dla gospodarstw chłopskich resztę, tj. 294,5 tys. t. Najwięcej nawozów sztucznych otrzymały gospodarstwa mało i średniorolne w następujących województwach:

poznańskim	około 57 tys. t.
łódzkim	ponad 35 „ „
krakowskim	ponad 30 „ „
warszawskim	około 28 „ „

Kontrolę nad rozprowadzeniem nawozów sztucznych opracowała Komisja Koordynacyjna składająca się z przedstawicieli Ministerstwa Przemysłu i Handlu, Ministerstwa Rolnictwa i Ref. Rolnych, Centralnego Urzędu Planowania i Związku Samopomocy Chłopskiej.

17. **Rybołówstwo.** Sierpniowe połowy bałtyckie wykazały spadek w stosunku do poprzedniego miesiąca i osiągnęły 2.535 t, w tym między innymi:

dorsz	2.103
węgorz	122
płoć	100
leszcz	40
szprot	38
łosoś	2

Połowy węgorza są nadal wydajne. Niespodziewanie ukazały się pewne ilości łososia u ujścia Prośnicy. Połowy odbywają się z dobrymi wynikami. Połowy dalekomorskie dały korzystne wyniki, wynoszące 2.141 t, głównie śledzi pier-

wszorzędnej jakości, tłustych, typu szkockiego, o dużej wartości rynkowej.

We wrześniu flota przesunie się na inne tereny połowów gdzie przewiduje się występowanie śledzi w jeszcze większych ilościach.

18. Sprawy morskie. Wysokość przeładunków w naszych portach w miesiącu sprawozdawczym wyraża się cyfrą 1.591 tys. t, z czego na Gdańsk-Gdynię przypada 1.178 tys. t, Szczecin 342 tys. t oraz Kołobrzeg, Darłowo i Ustkę 71 tys. t. W stosunku do analogicznego okresu ub. r. przeładunek wzrósł w portach: Gdynia-Gdańsk o 107%, Szczecin o 423%, w wymienionych trzech pozostałych portach o 335%.

Wzrost importu, idącego głównie przez Szczecin, podniósł obroty portu dość znacznie — z 77 tys. t w lipcu na 101 tys. t w sierpniu. Wzrósł głównie import rudy, drzewa, ropy naftowej, fosfatów i pirytów oraz drobnicy. Import Gdyni w sierpniu rb. wyniósł 136 tys. t, Gdańska — 190 tys. t.

Odbudowa portów postępuje szybko. W basenie węglowym portu szczecińskiego wykonano nadbrzeże wschodnie w 35%, zachodnie—w 48% oraz części fundamentów pod dźwigi. Przeprowadzana jest budowa stacji rozrządowej, która usprawni dostawy węgla do portu i odpływ rudy oraz pustych wagonów. Roboty w porcie, jak budowa torów, budynków, obsługi technicznej i prace przy urządzeniach mechanicznych są wykonane w około 35%. W końcu sierpnia otwarto Chłodnię Rybną w Szczecinie o zdolności przyjmowania 20 t ryb dziennie przy możliwości obniżenia temperatury do minus 35°.

Odbudowa portu gdańskiego poczyniła dalsze postępy; prowadzono remont falochronu wchodniego, przebudowę nadbrzeża Dworca Wiślanego, remont nadbrzeża zachodniego w basenie górniczym. W końcowej fazie robót znajduje się magazyn o powierzchni 6 tys. m² w kanale portowym. Budowa burzowca została już całkowicie ukończona. Na nadbrzeżu Parnicy rozpoczęły już pracę pierwsze dźwigi polskiej produkcji o zdolności przeładunkowej 50 tys. t węgla miesięcznie.

19. Handel państwowy. Państwowa Centrala Handlowa. Obroty Państwowej Centrali Handlowej osiągnęły w miesiącu sprawozdawczym 7.508,7 mil. zł., co stanowi wzrost w porównaniu do obrotów lipcowych o 21,2%.

Największy obrót notuje Centralne Biuro Hurtowni Spożywczo-Przemysłowych i Produktów Rolnych.

Tabela 19 **Obroty P. C. H. w sierpniu 1948 r.**

Nazwa centrali branżowej	Osiągnięte obroty w milionach zł	
	lipiec*) 1948 r.	sierpień 1948 r.
Centr. Biuro Hurt. Spoż.-Przem.	3.556,8	3.939,2
Centr. Biuro Zak. i Sprzed. Prod. Rolnych	1.306,6	2.172,7
Centr. Biuro Sprzed. Wyr. Cuk.	575,2	536,7
Centr. Biuro Sprzed. Drożdży	158,6	186,4
Centr. Biuro Sprzed. Surog. Kawy i Namiastek Spożywczych	210,0	238.6
Centr. Biuro Sprzed. Przet. Ziem.	115,9	110,3
Centr. Biuro Sprzed. Olej. Rośl.	56,8	85,0
Centr. Biuro Sprzed. Win, Octu i Przetw.	146,5	195,8
Oddział Morski	66,0	44,0
Ogółem	6.192.4	7.508,7

*) Dane skorygowane.

Powszechne Domy Towarowe (P. D. T.). W sierpniu br. obroty Powszechnych Domów Towarowych wyniosły ogółem 2.012,6 mil. zł, przy realizacji zakreślonego planu w 126,8% W stosunku do poprzedniego miesiąca obroty wzrosły o 21,7%.

Tabela 20
Obroty P. D. T. wg grup towarowych (w mil. zł)

Nazwa grupy towarowej	Lipiec 1948		Sierpień 1948	
	Osiągnięty obrót	% ogólnego obrotu	Osiągnięty obrót	% ogólnego obrotu
Monopolowa	67,8	4,1	72,4	3,6
Spożywcza	157,5	9,6	175,8	8,7
Włókiennicza	965,3	58,4	1.254,9	62,3
Żelazna	47,8	2,9	51,0	2,5
Papiernicza	17,0	1,0	21,3	1,1
Szkło	17,2	1,0	19,3	1,0
Chemiczna	64,5	3,9	77,6	3,9
Drzewna	10,6	0,6	18,8	0,9
Skórzana	296,2	17,9	313.4	15,6
Różne	9,6	0,6	8,2	0,4
Razem	1.653,4	100,0	2.012,7	100,0

Pierwsze miejsce zajął P. D. T. we Wrocławiu, osiągając rekordowy obrót 250,3 tys. zł przy obsłużeniu około 20 tys. klijentów. Obroty ponad 100 mil. zł osiągnęły P. D. T. w Warszawie, Katowicach, Łodzi i Szczecinie.

P. D. T. wykazują dużą dynamikę i tworzą już dzisiaj poważną bazę dla dystrybucji towarów, płynących od producenta państwowego, spółdzielczego i prywatnego za pośrednictwem P. D. T. wprost do konsumenta. Wybitnie niska kalkulacja cen sprzedaży stosowanych przez P. D. T. powoduje niejednokrotnie konieczność ograniczeń w postaci np. wprowadzenia talonów, aby zapewnić swiatu pracy możność sprawiedliwego rozprowadzenia towarów.

Polskie Zakłady Zbożowe. Zakup i załadunek zboża, dokonany przez Oddziały Polskich Zakładów Zbożowych osiągnął w sierpniu 164,7 tys. t;

stanowi to olbrzymi wzrost w stosunku do lipca br.

Tabela 21

Załadunek zbóż przez oddziały Polskich Zakładów Zbożowych w tonach

Oddziały	1948 r.	
	lipiec	sierpień
Białostocki	498	4.135
Gdański	786	5.686
Kielecki	430	1.676
Krakowski	618	1.410
Lubelski	3.760	10.826
Łódzki	2.737	7.247
Olsztyński	1.080	470
Pomorski	2.636	31.600
Poznański	12.561	56.403
Rzeszowski	896	783
Śląsko-Dąbrowski	1.898	4.122
Szczeciński	2.553	9.086
Warszawski	1.297	14.901
Wrocławski	5.022	16.373
Razem . .	36.772	164.718

Załadunek w sierpniu br. objął wszystkie rodzaje zboża i tak żyta z 131.192,7 t, w czym największy udział przypadał na okręg poznański — 46.244 t, bydgoski — 27.014 t. i warszawski — 13.900 t.

pszenica	—	27.976,1 t
jęczmień	—	3.276,6 t
owies	—	2.090,5 t
inne	—	138,0 t

poza tym ładowano mieszankę zbożową na paszę. W załadunkach przoduje okręg poznański, jeśli chodzi o wszystkie gatunki zbóż; bydgoski dla żyta, pszenicy i jęczmienia; szczeciński dla jęczmienia i owsa.

Handel spółdzielczy. Dla zamknięcia sprawozdawczości z zakresu działalności Związku Gospodarczego Spółdzielni „Społem" podajemy tabelę Nr 22, która ilustruje obroty za maj i czerwiec. Od 1 lipca br. dawne Wydziały przeorganizowane zostały w samodzielne Centrale. W związku z dalszą organizacją spółdzielczości podajemy narazie jedynie dane za drugi kwartał r. b.

W miesiącu lipcu br. Centrala Spółdzielni Spożywców „Społem" osiągnęła 17.555 mil. zł obrotu.

Tabela 23 **Obroty Central Spółdzielczych** (w mil. zł)

Centrale	Lipiec 1948 r.	
	zewnętrzne	wewnętrzne
Centrala Spółdzielni Spożywców »Społem«	15.189	2.366
w tym:		
Wydział Handlowy	15.044	1.912
Produkcji	145	454
Centrala Spółdzielni Mleczarsko-Jajczarskich	1.725	752
Centrala Rolnicza Spółdzielni »Samopomoc Chłopska«	1.003	140

Główną pozycję Centrali Spożywczej stanowią wyroby P. M. S., które o wartości 4.077 mil. zł. zostały rozprowadzone przez aparat spółdzielczy. W lipcu spółdzielczy przemysł cukierniczy rozprowadził swoich wyrobów za 185 mil. zł., przemysł fermentacyjny za 147 mil. zł., węglowy za 587 mil. zł.

Centrala Mleczarsko-Jajczarska rozprowadziła w lipcu br. 34.633.625 szt. jaj świeżych.

Wyeksportowano ogółem 8. 358.400 szt. w tym do:

Czechosłowacji	—	3.600.000
Anglii	—	2.876.400
Szwajcarii	—	1.306.000
Włoch	—	576.000

Obroty Centrali Rolniczej osiągnęły ogółem 1.144 mil. zł., w tym obroty uzyskane z akcji zleconych w wysokości 864,5 mil. zł.

W poprzednim sprawozdaniu omówiono Centrale Spółdzielcze, obecnie podajemy szczegóły dotyczące Central Spółdzielczo-Państwowych i Przedsiębiorstw Państwowo-Spółdzielczych.

Centrale Spółdzielczo-Państwowe działają na zasadach analogicznych, jak Centrale Spółdzielni z tą różnicą, że są one powoływane przez Min. Przemysłu i Handlu w porozumieniu z zainteresowanymi ministerstwami, po zasięgnięciu opinii

Tabela 22 **Obroty »Społem«** (w mil zł)

Wydziały	1948 r.					
	kwiecień		maj		czerwiec	
	zewnętrzne	wewnętrzne	zewnętrzne	wewnętrzne	zewnętrzne	wewnętrzne
Spożywczy	14.222	4.912	13.852	4.231	14.040	3.996
Roln. i Przemysłowo-Rolny	2.036	2.216	2.382	2.056	1.948	1.657
Mleczarsko-Jajczarski	1.309	1.095	1.674	1.001	1.579	835
Handlu Zagranicznego	279	421	585	1.498 *)	158	8.265 **)
Produkcji	148	473	116	390	159	448
Gł. Dz. Transport	25	119	49	130	83	114
Zbożowo-Młynarski	517	284	—	—	—	—
Ogółem . .	18.536	9.520	18.658	9.306	17.967	15.315

*) W tym import na zlecenie Państwa 973 mil. zł. **) Import na zlecenie Państwa 8.175 mil. zł.

C. Z. S. Kapitał zakładowy Central Spółdzielczo-Państwowych składa się z wkładów pieniężnych oraz majątku ruchomego lub nieruchomego wniesionego przez Skarb Państwa.

Centrale Spółdzieelczo-Państwowe powstały tam, gdzie sieć wyspecjalizowanych typów spółdzielni nie jest jeszcze dostateczna oraz gdzie odnośna gałąź gospodarki jest tak ważna, że Państwo musi zarezerwować ścisły nadzór dla sprawnego ich działania.

Centralami Spółdzielczo-Państwowymi są: Centrala Mięsna, Centrala Rybna i Rzemieślnicza

Centrala Spółdzielczo-Państwowa jest odpowie- Spółdzielnia Cechowa.
dzialna w zakresie swej działalności czysto spółdzielczej odnośnie rewizji, organizacji i czynności społeczno-wychowawczych wobec walnego zgromadzenia członków, a w zakresie działalności gospodarczej wobec właściwego ministra.

Centrale te nie są spółdzielniami ze względu na swój mieszany charakter władz oraz swoisty zakres odpowiedzialności.

Przy trzecim typie Central — Przedsiębiorstw Państwowo-Spółdzielczych spółdzielczość wpływa instrukcyjnie na działalność tych przedsiębiorst przez współpracę z Państwem w zakresie skupu i rozdzielnictwa towarów.

Przedsiębiorstwami takimi są: Państwowe Załady Zbożowe, P. Z. Włókiennicze, P. Z. Handlu Zagranicznego i P. Z. Spedycyjno-Przewozowe.

Centrale tego typu są tworzone w dziedzinach, w których Państwo jest wybitnie zainteresowane, a spółdzielczość nie wytworzyła wprawdzie odrębnych typów spółdzielni ale odgrywa dużą rolę.

Centrala Mięsna. Na skutek spóźnionych meldunków nadchodzących z terenu do Centrali Mięsnej, otrzymaliśmy dane ostatnie za miesiąc lipiec br. Centrala Mięsna zakupiła i rozprowadziła w tymże miesiącu ogółem 7.153 t mięsa, co stanowi niewielki spadek w stosunku do czerwca. Obniżenie obrotów zostało spowodowane okresem żniwnym.

Tabela 24 **Obroty Centrali Mięsnej** (w tonach)

Nazwa towaru	1948 r.		
	Maj	Czerwiec	Lipiec
Wieprzowina	5.833	5.894	4.772
Wołowina	54	632	1.094
Konserwy	560	140	209
Tłuszcz wieprzowy . . .	276	211	237
Bekony eksportowe . . .	—	252	227
Inne	51	438	614
Razem . .	6.774	7.567	7.153

Centrala Mięsna, która do niedawna jako instytucja wyłącznie spółdzielcza miała wąski zakres działania, rozszerzyła swoją działalność również i na sektor prywatny. (

Rolnicza Centrala Mięsna posiada w swojej dyspozycji chłodnie o ogólnej pojemności około 15.000 t. W roku bieżącym znajdują się w budowie nowe chłodnie w Lublinie i Katowicach. Ukończono prace związane z rozbudową chłodni warszawskiej, dzięki czemu uzyskano dodatkową pojemność 3 tys. t. Licząc się jednak z poważnym przyrostem nierogacizny i bydła, przewiduje się rozbudowę chłodni do pojemności magazynowej 50 tys. t.

20. **Ceny.** W miesiącu sprawozdawczym nie zanotowano żadnych zmian w poziomie cen. Stwierdzić należy, że postępująca szybko napród stabilizacja cen jest wynikiem polityki gospodarczej w zakresie cen towarów produkcji przemysłowej przedsiębiorstw państwowych. Wyjątek stanowią produkty pochodzenia rolniczego, zbywane przez prywatnych producentów rolnych. W grę wchodzą tu przede wszystkim artykuły spożywcze pierwszej potrzeby. Ceny tych artykułów ulegały w miesiącu sprawozdawczym wahaniom w zależności od popytu i podaży, i były, z wyjątkiem ziemiopłodów, przeważnie wyższe od cen ustalonych na te artykuły przez organa urzędowe.

Na rynku zbożowym panował nastrój spokojny i ceny nie wykazywały większych odchyleń od cen wyznaczonych dla skupu na cele aprowizacji reglamentowanej. Cenę pszenicy notowano na giełdach zbożowych w kraju w granicach od 3.500 z. do 3.550 zł za kwintal. Żyto notowano w granicach od 2.175 zł do 2.240 zł.

Ministerstwo Rolnictwa i Reform Rolnych w porozumieniu z Ministerstwem Przemysłu i Handlu ustaliło ostatnio ceny na kwalifikowane zboże siewne. Za każde 100 kg nasion płacić należy taką kwotę, jaką Polskie Zakłady Zbożowe płacą za zboże konsumcyjne tego samego gatunku oraz dodatek kwalifikacyjny w wysokości 10% i 15%. Poza tym pobierana będzie od nabywców kwalifikowanych nasion siewnych na rzecz hodowców t. zw. opłata licencyjna, która będzie się wahać w granicach od 5—10% ceny sprzedażnej.

Na rynku mięsnym zanotowano w miesiącu sprawozdawczym, zwłaszcza w drugiej połowie, wzmożony popyt na mięso, co usiłowali wykorzystać spekulanci, doliczając dodatkową prowizję przy sprzedaży żywca ponad ceny wymienione w rachunkach. Rzeźnicy ze swej strony usiłowali te dodatkowe koszty przerzucić na konsumentów

i w związku z tym podnosili w detalicznej sprzedaży ceny powyżej poziomu ustalonego w cennikach urzędowych. Jednocześnie na wzmożenie popytu na mięso wpłynął w dużym stopniu fakt nieuzasadnionego gospodarczo pędu do robienia zapasów.

Na rynku nabiałowym zanotowano dalszy spadek podaży i co za tym idzie wzrost cen. Chodzi tu głównie o ceny masła, jakkolwiek i ceny jaj wykazały w omawianym okresie tendencję wzrostu. Wzrost ceny masła pozostaje w ścisłym związku ze zmniejszeniem dostaw tłuszczów zwierzęcych, co spowodowało wzmożony popyt na masło. Centrala Mleczarsko-Jajczarska nie mogła ostatnio podołać tak silnie wzmożonemu zapotrzebowaniu na masło, wobec czego spółdzielnie, pragnąc obdzielić jak największą ilość konsumentów, zmuszone były ograniczyć sprzedaż masła w niektórych ośrodkach do 0,125 kg dziennie na osobę. Ceny masła w detalu utrzymywały się w sierpniu w granicach od 500 do 520 zł; oczywiście u pokątnych sprzedawców stwierdzono ostatnio pobieranie znacznie wyższych cen od wyznaczonego w urzędowych cennikach poziomu. Poziom cen artykułów przemysłowych (wyrobów gotowych) zgodnie z obliczeniami Instytutu Gospodarstwa Narodowego wzrósł o 4,1 punkty wskaźnikowe.

Dla lepszego zobrazowania cen w omawianym okresie może służyć tabela Nr 25.

Praca. Na rynku pracy nie zanotowano w miesiącu sprawozdawczym żadnych zasadniczych zmian. Podobnie jak w poprzednich miesiącach zapotrzebowanie na pracowników wykwalifikowanych istnieje nadal. Odnosi się to zwłaszcza do personelu technicznego. Z drugiej strony zaobserwowano pewne trudności w uzyskiwaniu pracy przez pracowników starszych, nie posiadających specjalnych kwalifikacji.

Tabela Nr 26 przedstawia działalność Urzędu Zatrudnienia, ich oddziałów i instytucji zastępczych w poszczególnych obwodach na dzień 31 sierpnia 1948 r.

Tabela 25 **Ceny artykułów żywnościowych w niektórych większych miastach** (w złotych)

Miejscowość	Czas-okres	Chleb żytni	Mąka pszenna	Groch	Ziemniaki	Masło	Wołowina	Wieprzowina	Słonina	Kiełbasa	Jaja	Mleko	Cukier
		1 kg	1 kg	1 kg	1 kg	1 kg	1 kg	1 kg	1 kg	1 kg	1 szt.	1 litr	1 kg
Warszawa .	VII. 48	40	73	89	16,7	442	205	250	320	301	12	41	180
	VIII. 48	39	68	90	15	508	205	251	325	305	13	40	182
Łódź . . .	VII. 48	37	68	88	17,6	509	200	230	320	310	13	40	178
	VIII. 48	37	68	88	11,9	627	200	300	327	310	14	44	178
Lublin. . .	VII. 48	40	75	95	10	450	220	240	300	320	12	30	180
	VIII. 48	40	70	80	8	500	220	240	340	320	12	30	180
Poznań . .	VII. 48	35	67	70	17,5	400	200	270	340	350	13	34	178
	VIII. 48	35	67	70	10	420	200	260	340	365	14	34	178
Katowice .	VII. 48	37	68	—	28,0	—	210	280	340	300	14	38	178
	VIII. 48	37	68	78	15	—	210	280	340	300	15	39	178
Kraków . .	VII. 48	32	106	95	32.5	425	215	260	325	325	13	28	178
	VIII. 48	34	82	80	18,5	625	218	298	378	325	13	31	178

Tabela 26 **Stan rynku pracy według danych Urzędów Zatrudnienia za m-c sierpień 1948 r.**

L. p.	URZĘDY	Zarejestrowano		Zgłoszono wolnych miejsc		Zapośredniczeno		Pozostało wolnych miejsc	
		mężczyzn	kobiet	mężczyzn	kobiet	mężczyzn	kobiet	mężczyzn	kobiet
1	Białystok	902	676	656	280	493	246	2.414	196
2	Bydgoszcz	3.758	2.711	3.951	1.675	3.054	1.341	1.666	456
3	Gdańsk	6.833	3.320	10.614	2.383	5.679	2.149	3.790	670
4	Katowice	28.462	12.007	26.539	9.482	21.415	8.412	15.017	1.837
5	Kraków	5.918	2.877	5.410	1.457	4.429	1.329	3.217	490
6	Lublin.	1.208	1.021	1.178	374	640	155	341	147
7	Łódź	7.716	6.555	7.141	4.753	6.235	4.957	3.019	1.064
8	Olsztyn	1.334	699	1,787	671	1.246	538	1.133	183
9	Poznań	6.284	3.812	6.214	2.455	4.756	2.197	2.650	705
10	Radom	4.321	2.184	3.343	1.184	3.387	1.144	257	66
11	Rzeszów	1.588	574	1.699	203	1.300	186	922	42
12	Szczecin	6.556	2.689	6.638	2.989	5.523	1.948	3.615	954
13	Warszawa	5.643	3.809	7.957	1.936	2.972	999	1.813	210
14	Wrocław	12.928	6.432	13.988	6.055	11.681	5.392	4.866	1.107
	Razem	93.151	49.366	97.115	35.897	72.810	30.993	44.720	8.127

Przy analizie tabeli Nr 26 notujemy dalszy wzrost popytu na element pracowniczy. Stan zgłoszonych wolnych miejsc (popyt na pracę) wyniósł na ultimo sierpnia 133.012 (w tym 35.897 dla kobiet) wobec 127.863 (w tym 34.650 dla kobiet) w miesiącu ub. Ten notowany od dłuższego okresu czasu stały wzrost popytu jest bezwątpienia wynikiem zapotrzebowania rozbudowującego się przemysłu, którego chłonność szybko wzrasta. Ruch budowlany również w znacznym stopniu przyczynia się do pogłębiania powyższej tendencji. Liczba pozostałych wolnych miejsc na ultimo miesiąca sprawozdawczego kształtowała się na poziomie 52.847, wobec 50.091 w miesiącu ub. Ilość zapośredniczonych w sierpniu była wyższa o 1.545 od analogicznej liczby w ub. miesiącu.

W gospodarce i administracji państwowej i samorządowej liczba zatrudnionych osiągnie w br. przeszło 3 mil. osób, z czego przypadnie: na przemysł—1.380 tys. osób (w tym 186 tys. pracowników umysłowych), na komunikację i łączność — 547 tys. (w tym 139 tys. pracowników umysłowych), na rolnictwo — 213 tys.) w tym umysłowych 15 tys.), na leśnictwo — 75 tys. (w tym 15 tys. umysłowych, na budownictwo — 68 tys. (w tym 9 tys. umysłowych), na banki i handel (bez central zbytu przemysłu państwowego) — 38 tys. (w tym 25 tys. umysłowych). W administracji liczba zatrudnionych w służbie publicznej wyniesie 340 tys.) w tym 204 tys. umysłowych), w lecznictwie, higienie i opiece społecznej — 170 tys. (w tym 84 tys. umysłowych), oraz w szkolnictwie — 140 tys. (w tym 124 tys. pracownikow umysłowych).

21. **Rynek pieniężny.**

a) **Dynamika środków pieniężnych.** Wielkość poszczególnych składników obiegu pieniężnego oraz ich dynamikę w miesiącach czerwcu, lipcu i sierpniu ilustruje tabela Nr 27.

jednak ulega w miesiącu sprawozdawczym w porównaniu z miesiącem poprzednim pewnemu osłabieniu odnośnie pieniądza emitowanego przez NBP, lub też nie ulega zmianie, jak wykazuje stan pieniądza powstałego w bankach operacyjnych .

Rozpatrzymy z kolei poszczególne elementy obiegu pieniężnego.

Obieg banknotów wykazał w miesiącu sprawozdawczym wzrost w liczbach absolutnych o 3.182 mil. do kwoty 113.919 mil. Wzrost wyrażony w procentach, przy podstawie z ultimo 1947 r. wynosi 4%, co w zestawieniu ze wzrostem w miesiącu ubiegłym (o 9%) daje obniżenie tempa dynamiki pieniądza gotówkowego o 5%.

Możliwość zaistnienia powyższego faktu przewidywaliśmy, omawiając zagadnienie obiegu pieniężnego w miesiącu lipcu (por. Wiadomości N. B. P. Nr 7).

Na powiększenie się stanu pieniądza gotówkowego oddziaływały te same przyczyny co w miesiącach ubiegłych, jak stały wzrost funduszu płac na skutek wzrostu stanu zatrudnienia w związku z dalszym rozwojem życia gospodarczego zarówno na odcinku inwestycji jak i bieżącej produkcji, następnie wzmożone zakupy zboża przeprowadzane przez Polskie Zakłady Zbożowe oraz wzrost kredytów rolniczych na finansowanie potrzeb rolnictwa.

Stan pieniądza żyrowego powiększył się w miesiącu sprawozdawczym o 3.202 mil. (9%) do kwoty 45.512 mil. co w porównaniu ze wzrostem w lipcu (o 10%) daje spadek dynamiki o 1%.

Wzrost powyższy powstał w głównej mierze na skutek powiększenia się rachunków żyrowych instytucji państwowych i samorządowych oraz instytucji kredytowych.

Dynamika pieniądza bankowego nie uległa zmianie w miesiącu sprawozdawczym w porów-

Tabela 27 **Dynamika środków pieniężnych** (w mil. zł)

Stan na ultimo m-ca 1948 r.	Bilety bankowe w obiegu	Wskaźnik stanu ult. 1947 r. = 100	Pieniądz żyrowy	Wskaźnik stanu ult. 1947 r. = 100	Pieniądz bankowy	Wskaźnik stanu ult. 1947 r. = 100
1	2	3	4	5	6	7
Czerwiec . . .	102.668	112	38.811	108	66.203	107
Lipiec	110.737	121	42.310	118	69.379	112
Sierpień	113.919	125	45.512	127	72.003	117

Srodki pieniężne zarówno gotówkowe jak i bezgotówkowe wykazały w miesiącu sprawozdawczym dalszą tendencję wzrostu. Tempo dynamiki

naniu z miesiącem poprzednim, ponieważ wskaźnik wzrostu dla powyższych miesięcy wyniósł po 5%. Wzrost wyrażony w cyfrach absolutnych

wyniósł 2. 624 mil. Stan pieniądza wkładowego banków operacyjnych osiągnął poziom 72.003 mil.

Kreowany pieniądz bankowy wzrósł w stopniu nieco mniejszym niż pieniądz bankowy, mianowicie o 2.555 mil. do kwoty 62.339 mil.

b) **Operacje kredytowe.** Stan i dynamikę kredytów udzielonych przez banki operacyjne, KKO oraz NBP (kredyty bezpośrednie) w miesiącach: czerwcu, lipcu i sierpniu br. przedstawia tabela Nr 28.

jest bez wątpienia wyrazem poprawiających się warunków finansowych w poszczególnych gałęziach przemysłu. Nie ulega kwestji, że dynamika kredytów udzielanych na proces produkcji zależy również od stopnia dotowania przedsiębiorstw w niezbędne środki obrotowe. Otóż w miesiącu sprawozdawczym, z wygospodarowanych ogólnie zysków przez przemysł, udzielono dotacji w wysokości przeszło 4 milrd. złotych na uzupełnienie normatywnych środków obrotowych w przemy-

Tabela 28 **Ogólny stan kredytów udzielonych na finansowanie życia gospodarczego**
(w mil. zł)

Stan na ult. m-ca 1948 r.	Kredyty obrotowe	Wskaźnik stanu ult. 1947 = 100	Kredyty inwestycyjne	Wskaźnik stanu ult. 1947 = 100	Razem	Wskaźnik stanu ult. 1947 = 100
1	2	3	4	5	6	7
Czerwiec. . .	196.141	139	142.103	164	338.244	149
Lipiec . . .	207.301	147	152.631	177	359.932	158
Sierpień . . .	218.787	155	163.071	188	381.858	168

Ogólny wzrost akcji kredytowej w okresie sprawozdawczym wyniósł 21.926 mil.

Kredyty krótkoterminowe, finansujące bieżącą produkcję, wymianę towarową i rolnictwo wzrosły w okresie sierpnia br. o 11.486 mil. a w stosunku procentowym do stanu na koniec 1947 r. o 8%, przy czym trzeba zaznaczyć, że w ogólnej sumie, określającej wzrost stanu kredytów krótkoterminowych najsilniej partycypował handel, Silny wzrost kredytów obrotowych w grupie gospodarczej handel (5.980 mil. wobec 11.486 mil. ogólnego wzrostu kredytów obrotowych i wobec 2.229 mil. w miesiącu ubiegłym), tłumaczyć należy stale rozszerzającym się zakresem handlu państwowego, spółdzielczego oraz ożywionymi stosunkami handlowymi z zagranicą.

Kredyty udzielone na finansowanie przemysłu wykazały wzrost o 2.174 mil. (wobec 6.631 mil. wzrostu w ub. miesiącu). Spadek nasilenia tempa finansowania kredytem obrotowym przemysłu

śle metalowym, hutniczym, węglowym i elektrotechnicznym.

Również nie bez wpływu na wzrost kredytów obrotowych pozostawał fakt skupu zboża, dokonywanego w sierpniu przez Polskie Zakłady Zbożowe z kredytów uzyskanych w Państwowym Banku Rolnym.

Kredyty średnioterminowe — inwestycyjne wzrosły w okresie sprawozdawczym o 10.440 mil. Ten stosunkowo silny wzrost został wywołany intensywnym wykorzystaniem kredytów przez grupy gospodarcze: przemysł (+ 5.508 mil.), transport i komunikacja (+ 2.455 mil.), rolnictwo (+ 1.242 mil.).

c) **Opercje bierne.** Zamieszczona tabela Nr 29 ilustruje stan kapitałów obcych typu wkładów, lokat celowych oraz środków uzyskanych z NBP w bankach operacyjnych i KKO oraz dynamikę tych pozycji przy podstawie ult. 1947 r.

Tabela 29 **Kapitały obce banków operacyjnych i KKO**
(w mil. zł)

Stan na ult. m-ca 1948 r.	Kapitały obce typu wkładów						Banki Loro	wskaźn. stanu ultimo 47=100	Lokaty celowe	Wskaźn. stanu ultimo 47=100	Środki uzyskane w N.B.P.	Wskaźn stanu ultimo 47=100
	a vista	wskaźn. stanu ultimo 47=100	terminowe	wskaźn. stanu ultimo 47=100	Razem	wskaźn. stanu ultimo 47=100						
Czerwiec. .	55.263	118	16.984	269	72.247	136	6.349	120	84.780	229	101.597	119
Lipiec. . .	58.052	124	18.384	291	76.436	144	5.780	109	92.611	251	95.794	112
Sierpień . .	61.371	131	19.593	310	80.964	153	6.897	130	102.726	278	104.808	123

W miesiącu sprawozdawczym z ogólnej kwoty kapitałów obcych typu wkładów wyeliminowaliśmy pozycję „Banki Loro", którą podawać będziemy przy omawianiu kapitałów obcych osobno.

Analizując cyfry wskaźnikowe, charakteryzujące dynamikę rozwojową poszczególnych kapitałów typu wkładów, obserwujemy ciągły, od kilku miesięcy notowany przyrost, przyczym musimy zwrócić uwagę na fakt relatywnie silniejszego wzrostu wkładów terminowych (+ 19%), niż wkładów à vista (+ 7%). Jest to zjawisko korzystne albowiem wkłady terminowe stanowią bazę dla akcji finansowania inwestycji.

Lokaty celowe wykazały również dość poważny wzrost (+ 27%). Wzrost lokat celowych nastąpił głównie w BGK i PBR.

Stan środków uzyskanych z NBP powiększył się w miesiącu sprawozdawczym o 11%.

d) **Działalność poszczególnych banków operacyjnych.** Stan operacji czynnych i biernych, wysokość lokat celowych, wielkość środków pieniężnych uzyskanych z NBP oraz stopień refinansowania akcji kredytowej z rozbiciem na poszczególne banki operacyjne i KKO, podaje tabela Nr 30.

Tabela 30 **Operacje czynne i bierne banków operacyjnych i KKO**
Stan na ultimo sierpnia 1948 r. (w mil. zł.)

Nazwa instytucji kredytowej	Kredyty udzielone	Wskaźn. stanu ultimo 47=100	Kapitały o typie wkładów	Wskaźn. stanu ultimo 47=100	Lokaty celowe	Wskaźn. stanu ultimo 47=100	Środki uzyskane w N.B.P.	Wskaźn. stanu ultimo 47=100	Stopień refin. akcji w N.B.P.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1. B. G. K.	171.867	167	37.057	179	80.284	288	51.687	95	30,1
2. P. B. R.	47.633	195	12.601	136	14,822	293	20.275	191	42,6
3. B. G. S.	43.094	148	11.255	132	4.600	184	27.242	144	63,2
4. B. H. w Warszawie . . .	8.370	372	3.581	265	101	202	4.082	938	48,8
5. B. Zw. Sp. Zarobkowych .	3.521	166	1.856	91	205	178	1.521	166	43,2
6. Polski Bank Komunalny .	3.283	182	212	102	2.711	205	—	—	—
7. Komunal. Bank Kredyt. .	831	181	1.013	110			—	—	—
8. K. K. O.	8.548	155	13.389	129	3	—	1	25	—
	287.147	170	80.964	153	102.726	278	104.808	123	36,5

Bank Gospodarstwa Krajowego (BGK). Ogólny stan bilansowy kredytów w BGK wzrósł w miesiącu sprawozdawczym o 11.107 mil. (wobec 587 mil. w lipcu) do sumy 171.867 mil. Ten silny wzrost stanu bilansowego akcji kredytowej jest wynikiem zwiększenia się kredytów obrotowych o 2.157 mil. do kwoty 34.472 mil., a inwestycyjnych o 8.950 mil. do kwoty 137.395 mil. Jak widzimy, silną dynamikę kredytów spowodowało głównie wzmożone tempo finansowania inwestycji.

Z kredytów obrotowych nadal najpoważniejsze sumy przypadają na handel, z uwagi na rozszerzający się zakres handlu państwowego, jak również ożywione stosunki handlowe z zagranicą. Z ogólnej sumy wzrostu kredytów obrotowych, wynoszącej 2.157 mil., 1.774 mil. wypłacono na sfinansowanie importu inwestycyjnego.

Stan bilansowy kredytów średnioterminowych uległ w miesiącu sprawozdawczym dalszemu rozszerzeniu (+ 8.950 mil.). W celu lepszego zorientowania się w dynamice kredytów średnioterminowych, podajemy niżej zestawienie wypłat, dokonanych na rzecz poszczególnych inwestorów:

Min. Przemysłu i Handlu	5.058 mil.
„ Komunikacji. . . .	1.849 „
„ Odbudowy	1,086 „
„ Poczt i Telegramów	209 „
Pozostałe części Planu. .	269 „
	8.471 mil.

Podział środków, przeznaczonych na pokrycie akcji kredytowej inwestycyjnej, według ich pochodzenia, przedstawia niżej umieszczone zestawienie:

	Stan na ult. sierpnia 1948 r
Lokaty Skarbu Państwa .	28,7%
Fundusze Amort. i Inwest.	16,8%
Środki własne przedsięb.	1,8%
Lokaty terminowe. . . .	15,3%
S. F. O.	3,6%
Środki N. B. P.	33,8%
	100%

Najpoważniejszym źródłem pokrycia akcji inwestycyjnej w sierpniu były, podobnie jak w miesiącach poprzednich, lokaty celowe, Fundusze Amortyzacyjny i Inwestycyjny oraz lokaty terminowe.

Jako bezwzględnie korzystne zjawisko uznać należy fakt ciągłego spadku środków NBP w ogólnej sumie pokrycia inwestycyjnego, albowiem udział procentowy kredytów refinansowych w tej akcji wynosił w m-cu ub. 35,7% wobec 33,8% w m-cu bieżącym.

Kapitały obce typu wkładów wzrosły o 4.944 mil. do kwoty 37.057 mil., co w porównaniu z ana-

logicznym wzrostem z m-ca ub. (+ 1.307 mil.), uznać należy za zjawisko szczególnie korzystne. Pozycja banki „Loro" spadła z 704 mil. w lipcu na 527 mil. w sierpniu.

Silny wzrost wkładów à vista (+ 3.784 mil.) spowodowany został, między innymi, nowymi wpłatami dokonanymi przez ZUS (1.600 mil.), Warszawską Dyrekcję Odbudowy (570 mil.) oraz P. Z. U. W. (400 mil.). Jeśli chodzi o wkłady terminowe, to stan ich uległ w sierpniu powiększeniu o 1.430 mil. Wzrost został spowodowany przede wszystkim złożeniem nowej lokaty przez ZUS (1 milrd.) oraz podwyższeniem lokaty P. Z. U. W. (300 mil.). Wkłady oszczędnościowe spadły na przestrzeni m-ca sprawozdawczego o 5 mil., kształtując się na ultimo sierpnia na wysokości 20 mil.

Stan lokat celowych zwiększył się w sierpniu o 6.401 mil. do kwoty 80.284 mil.

Do objawów korzystnych zaliczyć należy również i to, że zarówno środki uzyskane w NBP, jak i stopień refinansowania wykazują już od dłuższgo czasu tendencje spadkowe. Jeśli chodzi o okres sprawozdawczy, to pierwsze spadły o 1.500 mil. do kwoty 51.687 mil., a drugie o 3% do 30,1%.

Państwowy Bank Rolny (PBR). Ogólna kwota kredytów udzielonych przez Państwowy Bank wzrosła w cyfrach absolutnych o 4.183 mil., a w procentach przy podstawie ultimo 1947 r. o 17%, do kwoty 47.633 mil.

Kredyty krótkoterminowe wykazały silniejszą dynamikę niż średnioterminowe. Stan pierwszych powiększył się w miesiącu sprawozdawczym o 2.847 mil. do kwoty 30.690 mil., podczas gdy drugie wzrosły o 1.336 mil. do kwoty 16.943 mil.

Odnośnie kredytów krótkoterminowych najpoważniejszy wzrost zanotowano na odcinku kredytów dla rolnictwa (+ 1.387 mil.), następnie dla handlu (+ 1.076 mil.). Wzrost tych ostatnich wiąże się głównie ze wzmożonymi zakupami zboża przez Polskie Zakłady Zbożowe w okresie pożniwnym.

Powiększenie się kredytów inwestycyjnych w miesiącu sprawozdawczym odnosi się do akcji finansowania rolnictwa i przemysłu rolnego.

Stan kapitałów obcych typu wkładów uległ w miesiącu sprawozdawczym zmniejszeniu o 727 mil. do kwoty 12.601 mil. Zmniejszyły się głównie rachunki bieżące, następnie wkłady terminowe, przy stosunkowo niewielkim wzroście wkładów oszczędnościowych.

Pozycja banki „Loro" wzrosła o 167 mil. do kwoty 1.496 mil.

Na ogólną sumę kapitałów obcych w kwocie 14.097 mil. (według stanu na ultimo miesiąca sprawozdawczego) 74% przypada na sektor państwowy, 14% na sektor prywatny, następnie 7% na sektor samorządowy, a 5% na spółdzielczy.

Stan lokat celowych powiększył się w miesiącu sprawozdawczym o 2.731 mil. do kwoty 14.822 mil.

Poważny wzrost akcji kredytowej przy relatywnie słabszym powiększeniu się źródeł jej pokrycia doprowadził do wzrostu kredytów refinansowych w NBP, czego wyrazem jest silny wzrost stopnia refinansowania akcji kredytowej, mianowicie o 6,2% do 42,6%.

Bank Gospodarstwa Spółdzielczego (BGS). Stan bilansowy kredytów udzielonych przez BGS poszczególnym grupom gospodarczym wzrósł w miesiącu sprawozdawczym o 4.477 mil. (wobec 1.635 mil. w miesiącu ubiegłym) do kwoty 43.094 mil. Wzrosły zarówno kredyty krótkoterminowe (+ 4.414 mil. do kwoty 37.346 mil.), jak i średnioterminowe (+63 mil. do kwoty 5.748 mil.).

Przed przystąpieniem do omówienia kredytów obrotowych i inwestycyjnych zanalizujemy łączną działalność kredytową na podstawie niżej umieszczonego zestawienia:

	Sierpień br.	Lipiec br.
Przemysł	6'8%	(6,8%)
Transport i komunikacja.	0,3%	(0,3%)
Handel	74,2%	(73,6%)
Rolnictwo	12.4%	(12,7%)
Budownictwo	4,3%	(4,2%)
Rzemiosło	0,4%	(0,5%)
Inne	1,5%	(1,9%)
	100,0%	(100,0%)

Jak widzimy, procentowy udział poszczególnych grup gospodarczych w wykorzystaniu kredytów krótko- i średnioterminowych nie wykazał na przestrzeni omawianego okresu żadnych znaczniejszych zmian. Handel, rolnictwo i przemysł nadal utrzymują się na czołowych miejscach w wykorzystaniu kredytów.

Silny stosunkowo wzrost akcji kredytowej krótkoterminowej (+ 4.414 mil.) spowodowany został przede wszystkim intensywniejszym tempem uzupełnienia kapitałów obrotowych w poszczególnych spółdzielniach handlowych i to zarówno na szczeblu hurtu, jak i detalu.

Stan bilansowy kredytów obrotowych udzielonych przez BGS grupie gospodarczej — handel kształtował się na ultimo m-ca sprawozdawczego na wysokości 31.123 mil. (wobec 27.610 mil. w m-cu ub.). Jak widzimy więc cały wzrost akcji kredytowej obrotowej skoncentował się na odcinku handlu. Zjawisko to tłumaczyć należy z jednej strony stosunkowo dużym natężeniem obrotów handlowych, z drugiej zaś — postępującą szybko naprzód reorganizacją spółdzielczości na wsi. Udział innych grup gospodarczych w wykorzystaniu kredytów obrotowych nie ulegał żadnym poważniejszym wahaniom.

Dynamika akcji kredytowej średnioterminowej kształtowała się w obrębie poszczególnych grup gospodarczych jednolicie z lekką tendencją wzrostu na odcinku handlu i budownictwa, przy czym dodać należy, że sumy te są nieznaczne i nie odgrywają w akcji kredytowej żadnej poważniejszej roli.

Ogólny stan kapitałów obcych typu wkładów nie wykazał w miesiącu sprawozdawczym prawie żadnej dynamiki, kształtując się na ultimo sierpnia na wysokość 11.255 mil., aczkolwiek zmiany w obrębie poszczególnych rodzajów wkładów zanotowano, i tak np. nieznaczny wzrost wykazały wkłady oszczędnościowe i rachunki bieżące, natomiast nieznaczny spadek wykazały wkłady terminowe. Pozycja banki „Loro" wykazała na przestrzeni omawianego okresu lekką tendencję spadkową.

Jeśli chodzi o źródła pochodzenia kapitałów obcych łącznie z bankami „Loro", to najważniejszymi są: instytucje spółdzielcze (6.054 mil.), instytucje społeczne (3.543 mil.), urzędy i instytucje państwowe (543 mil.), przedsiębiorstwa państwowe (564 mil.).

Stan lokat celowych zmniejszył się w sierpniu o 200 mil. do kwoty 4.600 mil.

W związku z silnym rozszerzeniem akcji kredytowej (+ 4.477 mil.) wystąpiło zjawisko wzrostu zapotrzebowania na środki finansowe NBP, których stan bilansowy podniósł się z 22.179 mil. w lipcu na 27.242 mil. w sierpniu br., co z kolei niewątpliwie pociągnęło za sobą wzrost stopnia refinansowania akcji kredytowej w NBP z 57,4% w lipcu na 63,2% w sierpniu.

Bank Handlowy w Warszawie. Akcja kredytowa Banku Handlowego uległa w miesiącu sprawozdawczym dalszemu rozszerzeniu. Stan bilansowy kredytów wzrósł o 1.651 mil. do 8.370 mil. Wzrost dotyczy niemal wyłącznie kredytów krótkoterminowych.

Kredyty krótkoterminowe udzielono w 68% dla sektora państwowego, a w 32% dla sektora prywatnego.

Kredyty udzielone w ramach sektora państwowego dotyczą przedsiębiorstw państwowych handlu zagranicznego, lub o kapitale państwowym w zakresie finansowania importu artykułów biegowych w kwocie 5.153 mil. i eksportu 92 mil. oraz innych przedsiębiorstw państwowych, jak centrale handlowe, przemysł, apteki, w ogólnej sumie 387 mil.

Jeśli chodzi o sektor prywatny, to kredyty wypłacone zostały miejskim ośrodkom przemysłu i handlu w kwocie 2.645 mil.

Kapitały obce typu wkładów wzrosły o 400 mil. do 3.581 mil. Wzrost powyższy dotyczy jedynie rachunków bieżących (+ 524 mil.), ponieważ wkłady à vista i terminowe spadły o 123 mil. i o 1 mil., a wkłady oszczędnościowe nie uległy zmianie w porównaniu z miesiącem poprzednim.

Stosunkowo poważny wzrost wykazały banki „Loro". Stan ich bowiem powiększył się o 1.397 mil. do 1.614 mil.

Jeśli chodzi o strukturę kapitałów obcych w odniesieniu do wkładców, to 75% przypada na urzędy, instytucje i przedsiębiorstwa państwowe, 22% na osoby i firmy prywatne, resztę — 3% stanowią urzędy, instytucje i przedsiębiorstwa komunalne, instytucje spółdzielcze oraz instytucje społeczne.

Powyższy podział kapitałów obcych znajduje swój odpowiednik w ukształtowaniu się akcji kredytowej krótkoterminowej (sektor państwowy 68%, prywatny 32%).

Lokaty celowe nie uległy zmianie w m-cu sprawozdawczym i wyniosły 101 mil.

Stopień refinansowania akcji kredytowej w NBP wzrósł stosunkowo nieznacznie, mianowicie z 48,7% na 48,8%.

Bank Związku Spółek Zarobkowych. Ogólna kwota kredytów udzielonych w miesiącu sprawozdawczym przez Bank Związku Spółek Zarobkowych wzrosła w cyfrach absolutnych o 263 mil., a w procentach, przy podstawie z ultimo 1947 r. o 12% do 3.521 mil.

Silniejszą dynamikę wykazały kredyty krótkoterminowe, niż średnioterminowe. Stan bowiem pierwszych powiększył się o 254 mil. do 3.294 mil., podczas gdy drugie wzrosły o 9 mil. do sumy 227 mil.

Wzrost kredytów obrotowych dotyczy w pierwszym rzędzie finansowania rzemiosła (+ 174 mil.), następnie handlu (+ 65 mil.) oraz innych

grup gospodarczych (+ 25 mil.). Przemysł natomiast wykazał spadek kredytów o 10 mil.

Udział poszczególnych grup gospodarczych w wykorzystaniu kredytów krótkoterminowych, według stanu na ultimo sierpnia br., przedstawia się następująco:

rzemiosło	1.146 mil.	— 35%
handel	1.043 „	— 31%
przemysł	766 „	— 23%
inne	339 „	— 11%
Razem j. w.	3,294 mil.	— 100%

W kredytach udzielonych na finansowanie handlu (1.043 mil.) partycypuje przede wszystkim prywatny handel hurtowy (840 mil.), następnie prywatny handel detaliczny (163 mil.), natomiast reszta kredytów, w kwocie 40 mil., została wykorzystana przez spółdzielczy handel hurtowy.

Jeśli chodzi o kredyty inwestycyjne, to zanotowano w miesiącu sprawozdawczym: wzrost kredytów dla rzemiosła i handlu po 7 mil., dla przemysłu i budownictwa po 1 mil., a spadek dla innych grup gospodarczych o 7 mil.

Wykorzystanie kredytów średnioterminowych przez poszczególne grupy gospodarcze ilustrują poniższe liczby:

rzemiosło	99 mil.	— 43%
przemysł	77 „	— 34%
handel	20 „	— 9%
budownictwo	8 „	— 4%
inne	23 „	— 10%
Razem	227 mil.	— 100%

Stan kapitałów obcych typu wkładów spadł w miesiącu sprawozdawczym o 153 mil., o 6% do 1.856 mil. Zasadnicze zmiany zaszły w rachunkach bieżących, które obniżyły się o 162 mil. Inne rodzaje wkładów (oprócz wkładów oszczędnościowych wzrost o 10 mil.), bądź spadły w małym stopniu, jak wkłady à vista, bądź też pozostały bez zmiany (wkłady terminowe).

Pozycja banki „Loro" zmniejszyła się nieznacznie, gdyż o 1 mil. do 157 mil.

Stan lokat celowych nie uległ zmianie w miesiącu sprawozdawczym i wyniósł 205 mil.

Wobec stosunkowo dużego wzrostu akcji kredytowej (o 12%), przy jednoczesnym zmniejszeniu środków jej pokrycia, jak spadek kapitałów obcych typu wkładów i nie powiększenia się stanu lokat celowych, nastąpił w miesiącu sprawozdawczym wzrost środków uzyskanych z NBP o 25% do 1.521 mil., wywołując tym samym powiększenie się stopnia refinansowania akcji o 3,5% do 43,2%.

Polski Bank Komunalny i Komunalny Bank Kredytowy. Ogólny stan bilansowy kredytów udzielonych przez banki komunalne wzrósł w miesiącu sprawozdawczym o 283 mil. (wobec 206 mil. w miesiącu ubiegłym) do kwoty 4.114 mil.

W Polskim Banku Komunalnym stan kredytów wzrósł w omawianym okresie w cyfrach absolutnych o 207 mil. (wobec 147 mil. wzrostu w miesiącu ub.) do kwoty 3.283 mil., w tym kredyty krótkoterminowe 166 mil. do kwoty 1.057 mil., a kredyty średnioterminowe 41 mil. do kwoty 2.226 mil.

Jak wynika z powyższych cyfr tempo przyrostu kredytów krótko- i średnioterminowych uległo zasadniczej zmianie. O ile w ub. miesiącu obserwowaliśmy silniejszy wzrost kredytów inwestycyjnych, aniżeli kredytów obrotowych, o tyle w sierpniu sytuacja przedstawiała się całkiem odwrotnie. Do wzrostu kredytów krótkoterminowych przyczynił się bezpośrednio fakt silniejszego finansowania transportu i komunikacji oraz budownictwa.

Znacznie mniejszy wzrost stanu bilansowego kredytów zanotowano w Komunalnym Banku Kredytowym. Wzrost wyniósł w omawianym okresie w cyfrach absolutnych 76 mil. wobec 59 mil. w miesiącu ub., kształtując tym samym poziom kredytów na wysokości 831 mil., przy czym kredyty obrotowe wykazały wzrost o 38 mil. do kwoty 392 mil., a kredyty inwestycyjne o 38 mil. do kwoty 439 mil.

Jeśli chodzi o operacje bierne, to kapitały obce typu wkładów spadły w miesiącu sprawozdawczym w Polskim Banku Komunalnym o 128 mil. (przypominamy, że z wkładów wyłączyliśmy banki „Loro") do kwoty 212 mil., a o 31 mil. do kwoty 1.013 mil. w Komunalnym Banku Kredytowym. Również pozycja banki „Loro" wykazała w obydwu bankach tendencję spadkową.

Jeśli chodzi natomiast o lokaty celowe, to stan ich powiększył się w omawianym okresie w obydwu bankach komunalnych o 1.183 mil. do kwoty 2.711 mil.

Pomimo zwiększenia akcji kredytowej, przy równoczesnym spadku wkładów, Polski Bank Komunalny oraz Komunalny Bank Kredytowy nie korzystał całkowicie w sierpniu br. z kredytów refinansowych NBP.

Komunalne Kasy Oszczędności (KKO). Działalność kredytowa KKO uległa w miesiącu sprawozdawczym dalszemu, aczkolwiek nieznacznemu, rozszerzeniu. Ogólny stan kredytów krótkoterminowych, udzielonych przez KKO poszczegól-

nym grupom gospodarczym wzrósł w miesiącu sprawozdawczym o 12 mil. do kwoty 8.548 mil.

Akcja kredytowa KKO skierowana była głównie na finansowanie rolnictwa, budownictwa i handlu, w mniejszym stopniu na przemysł, transport i komunikację, rzemiosło oraz inne.

Akcję kredytową opierały KKO, podobnie jak i w miesiącach ubiegłych, prawie wyłącznie o środki własne, korzystając w bardzo nieznacznym stopniu z kredytów refinansowych NBP.

Po przełamaniu niekorzystnie kształtującej się tendencji dynamiki kapitałów obcych typu wkładów w miesiącu ubiegłym, w miesiącu sprawozdawczym zanotowano wzrost wkładów à vista o 10 mil. do kwoty 86 mil., wkładów oszczędnościowych o 4 mil. do kwoty 967 mil., rachunków bieżących o 207 mil. do kwoty 12.239 mil. Spadły jedynie wkłady terminowe o 11 mil. do kwoty 97 mil. Pozycja banki „Loro" wykazała wzrost o 14 mil. do kwoty 423 mil.

Jeśli chodzi o lokaty celowe, to KKO korzysta z nich w bardzo nieznacznej wysokości i stan ich wyniósł na ultimo sierpnia br. 3 mil.

Pocztowa Kasa Oszczędności (PKO). Stan i dynamikę wkładów czekowych i oszczędnościowych w Pocztowej Kasie Oszczędności w miesiącach: czerwcu, lipcu i sierpniu 1948 r. ilustruje tabela Nr 31.

Tabela 31 **Wkłady czekowe i oszczędnościowe w PKO** (w mil. zł)

Stan na ult. m-ca 1948 r.	Wkłady czekowe	Wskaźnik stanu ult. 1947 = 100	Wkłady oszczędn.	Wskaźnik stanu ult. 1947 = 100	Razem	Wskaźnik stanu ult. 1947 = 100	Stosunek procentowy wkładów oszczędn. do wkładów czekow.
1	2	3	4	5	6	7	8
czerwiec	10.629	114	256	182	10.885	115	2,4
lipiec	11.349	121	293	208	11.557	122	2,6
sierpień	11.047	118	301	213	11.348	120	2,7

W m-cu sprawozdawczym wkłady w Pocztowej Kasie Oszczędności nie kształtowały się tak korzystnie, jak w miesiącu poprzednim. Dotyczy to w pierwszym rzędzie wkładów czekowych, których stan zmniejszył się w cyfrach absolutnych o 302 mil., a w procentach przy podstawie z ultimo 1947 r. o 3% do kwoty 11.047 mil. Jeśli chodzi o wkłady oszczędnościowe to mimo, że wykazały one dalszą tendencję wzrostu, to jednak dynamika ich była najmniejsza na przestrzeni siedmiu miesięcy br.

Wskutek zmniejszenia się stanu wkładów czekowych przy jednoczesnym wzroście wkładów oszczędnościowych, stosunek procentowy tych ostatnich do pierwszych powiększył się o 0,1% do 2,7%.

Narodowy Bank Polski (kredyty bezpośrednie). W miesiącu sprawozdawczym obserwujemy w porównaniu do okresów poprzednich, zupełnie odmienną tendencję w dynamice kredytów bezpośrednich. Podczas gdy w miesiącach poprzednich kredyty bezpośrednie wykazywały dość poważny wzrost, który jednak często był powodowany nie tylko przyczynami natury gospodarczej, lecz i względami technicznymi (przyjmowanie nowych przemysłów), to w miesiącu sprawozdawczym wzrost ten został całkowicie zahamowany, a nawet nastąpił nieznaczny spadek obliga w wysokości 48 mil.

Poszczególne rodzaje kredytów bezpośrednich wykazały następujące zmiany. Kredyty na zaopatrzenie wzrosły o 1.088 mil. w tym kredyty importowe powiększyły się o 920 mil., kredyty na produkcję wzrosły o 1.502 mil., natomiast kredyty udzielane zbytowi spadły o 2.638 mil., w tym kredyty eksportowe obniżyły się o 582 mil.

Z kolei omówimy przyczyny, które wpłynęły na powyższe kształtowanie się obliga poszczególnych faz cyklu gospodarczego. Kredyty udzielone na finansowanie zaopatrzenia, wzrosły prawie wyłącznie na skutek powiększenia kredytów dla przemysłu hutniczego i włókienniczego. Przemysł hutniczy dokonywał w okresie sprawozdawczym wzmożonych zakupów złomu, natomiast przemysł włókienniczy pokrywał w miesiącu sierpniu należności z tytułu importu bawełny egipskiej. Pozostałe przemysły wykazały spadek zapotrzebowania na kredyty na zaopatrzenie, co w większych kwotach przejawiło się w przemyśle papierniczym, skórzanym, cukrowniczym i węglowym. Sytuacja ta mogła zaistnieć dzięki wprowadzeniu automatycznego fakturowania dostaw (dokonanych dla zakładów produkcyjnych) oraz dzięki zainkasowaniu zaległych należności.

Dynamika kredytów na produkcję wywołana została przede wszystkim znacznym powiększeniem kredytów dla przemysłu cukrowniczego i papierniczego. W pierwszym przemyśle finansowano przygotowania do kampanii cukrowniczej, zaś w przemyśle papierniczym obligo wzrosło na

skutek pokrywania należności wobec Centrali Zaopatrzenia za dostawy surowcowe oraz na skutek regulowania sald dłużniczych z okresów poprzednich.

Spadek kredytów na produkcję wystąpił w przemyśle metalowym i hutniczym, co pozostaje w związku z otrzymaniem dotacji na uzupełnienie własnych środków obrotowych, oraz wiąże się z częściowym przesunięciem kredytów z jednostek produkcyjnych przemysłu hutniczego do „Centrostali". W pozostałych przemysłach stan obliga zakładów produkcyjnych nie wykazał istotnych zmian.

Poważny spadek kredytów na zbyt, wystąpił głównie w przemyśle cukrowniczym, na skutek dalszej akumulacji wpływów za rozprowadzony cukier z poprzedniej kampanii. Obniżenie się kredytów na zbyt w przemyśle węglowym zaistniało dzięki znacznym wpłatom zaliczkowym dokonanym przez importerów zagranicznych na poczet przyszłych dostaw węgla. Znaczne upłynnienie remanentów skór gotowych w Centrali Handlowej Przemysłu Skórzanego oraz otrzymanie szeregu należności inkasowych, pozwoliło na spłatę kredytów, zaciągniętych przez przemysł skórzany. Również usprawnienie inkasa w przemyśle papierniczym i mineralnym wpłynęło na spadek obliga tych przemysłów.

Poważniejszy wzrost kredytów na zbyt wystąpił jedynie w przemyśle hutniczym i włókienniczym. W przemyśle hutniczym odegrało rolę wspomniane już przy omawianiu spadku kredytów na produkcję, przerzucenia obliga z jednostek produkcyjnych do „Centrostali". Natomiast w przemyśle włókienniczym wzrost zapotrzebowania na kredyty spowodowany był przyjmowaniem od b. Zw. Gosp. „Społem" remanentów wyrobów tekstylnych w związku ze zmianą jego kompetencji.

e) **Rachunki żyrowe NBP.** Poniższa tabela ilustruje stan pozostałości i obroty na rachunkach żyrowych (łącznie z rachunkami żyrowymi specjalnymi) oraz dynamikę tych pozycji, obliczoną przy podstawie z ultimo 1947 r.:

Pozostałości na rachunkach żyrowych wzrosły w miesiącu sprawozdawczym w cyfrach o 5.833 mil., a w procentach o 14%, do kwoty 81.236 mil., wykazując silniejszą dynamikę, niż w m-cu poprzednim (wzrost w lipcu o 10%). Powiększenie się pozostałości na rachunkach żyrowych dotyczy zarówno pieniądza żyrowego (+ 3.202 mil.), jak i rachunków żyrowych specjalnych (+ 2.631 mil). Zmiany stanu pozostałości na rachunkach żyrowych poszczególnych grup klientów kształtowały się następująco. Wzrosły pozostałości instytucji państwowych i samorządowych o 4.528 mil., instytucji kredytowych o 587 mil., przedsiębiorstw państwowych o 256 mil., firm i osób prywatnych o 75 mil., oraz wzrosła pozycja „sumy zwrotne" o 181 mil. i pozycja „przekazy w drodze" o 206 mil.

Jeśli chodzi o obroty na rachukach żyrowych, to wykazały one w m-cu sprawozdawczym słabszą dynamikę niż w m-cu poprzednim. O ile bowiem wzrost w lipcu, wyrażony w procentach przy podstawie z ultimo 1947 r. wynosi 9%, to w sierpniu obniża się do 6%. Powiększenie się obrotów w cyfrach absolutnych wyniosło dla okresu sprawozdawczego kwotę 46.559 mil. Dotyczy ono jedynie obrotów bezgotówkowych (+ 52.229 mil.), gdyż obroty gotówkowe obniżyły się o 5.670 mil. Fakt spadku tych ostatnich, przy jednoczesnym wzroście obrotów bezgotówkowych należy podkreślić, jako szczególnie korzystny. Automatycznie i stosunek obrotów bezgotówkowych do ogólnych, uległ wydatnemu polepszeniu się i wyniósł w sierpniu 94,7%. Jest to największy procent z notowanych w r. b.

f) **Bilety skarbowe.** Wpływy Skarbu Państwa osiągnięte ze sprzedaży biletów skarbowych wyniosły 6.739 mil., tj. o 430 mil. więcej niż w miesiącu poprzednim. Stan sprzedaży biletów skarbowych po uwzględnieniu wymiany na gotówkę przedstawia się następująco: sprzedaż biletów I emisji w porównaniu z miesiącem poprzednim nie uległa zmianie i wyniosła 1 mil; obniżył się stan sprzedaży biletów II emisji o 4 mil. do 27 mil., natomiast wzrósł stan sprzedaży biletów III i IV emisji, trzeciej o 183 mil. do 4.232 mil., czwartej o 251 mil do 2479 mil.

Tabela 32 **Stan pozostałości i obroty na rachunkach żyrowych NBP** (w mil. zł)

Stan na ult. m-ca 1948 r.	Pozostał. na r-kach żyrowych	Wskaźn. stanu ult. 47 = 100	Obroty						Stosunek obrotów bezgotówk do obrotów ogólnych
			Gotówkowe	Wskaźnik obrotów ult. 47 = 100	Bezgotówkowe	Wskaźnik obrotów ult. 47 = 100	Razem	Wskaźnik obrotów ult. 47 = 100	
I	2	3	4	5	6	7	8	9	10
czerwiec	70.850	165	54.228	97	874.751	99	928.979	99	94,2
lipiec	75.403	175	62.095	111	954.428	108	1.016.523	108	93,9
sierpień	81.236	189	56.425	101	1.006.657	114	1.063.082	114	94,7

Ważniejsze pozycje bilansowe banków biletowych

(w milionach odnośnych jednostek monetarnych)

WYSZCZEGÓLNIENIE	1948 rok		
	VII	VI	V
Narodowy Bank Polski *)			
Kredyty gospodarcze	190.560	181.449	172.129
Obieg biletów bankowych	110.737	102.668	97.303
Natychmiast płatne zobow.	42.310	38.811	39.602
U. S. A. 12 banków Fed. Rez.)			
Parytet menn. 1 $ = 0,8887 g czystego złota			
Certyfikaty złote	22.407	22.258	22.036
Walory państwowe	21.325	21.366	20.662
Dyskonto, pożyczki przem. i akcepty	318	266	306
Obieg banknotów	23.771	23.752	23.675
Wkłady banków członkow.	17.696	17.389	17.021
Wkłady rządowe	1.755	1.928	1.684
Inne i zagraniczne układy	1.067	859	1.057
Bank Anglii			
Parytet 1 $ = 0,248 £			
Banknoty — w obiegu	1.285	1.252	1.245
Banknoty — w dep. bankow.	15	48	55
Złote monety i sztaby	.	.	.
Rządowe długi i walory	1.299	1.299	1.299
Wkłady publiczne	—	15	19
Wkłady banków	311	325	299
Inne układy	89	91	93
Bank Francji			
Parytet 1 $ = 214 fr. fr.			
Złoto	52.817	52.817	52.817
Portfel walorów. pryw. i publ.	169.875	159.250	152.536
Pożyczki rządowi:			
a) za koszty okupacji	426.000	426.000	426.000
b) pożyczki tymczasowe	153.200	122.800	121.800
c) pożyczki stałe (3 poz.)	120.000	120.000	120.000
Obieg banknotów	836.662	825.794	797.040
Salda kred. r-ków bieżących	226.015	201.263	237.038
Bank Belgii			
Parytet 1 $ = 43,83 fr.			
Złoto	27.922	27.805	27.116
Dewizy	11.336	11.668	11.724
Pryw. pożyczki i rachunki	4.756	4.350	4.350
Pożyczki rządowi	49.995	49.976	49.996
Rachunki zablokowane	78.671	78.671	78.506
Obieg banknotów	81.112	80.290	79.022
Prywatne r-ki bieżące	2.103	2.262	2.157
Bank Holenderski			
Parytet 1 $ = 2,65 guld.			
Złoto	482	482	483
Dewizy	449	462	464
Pożyczki i dyskonto	147	150	164
Długi rządowe i obligacje	3.300	3.300	3.300
Obieg bank. (now. i starych)	3.177	3.081	3.069
Wkłady rządowe	625	741	779
„ zablokowane	553	506	529
„ inne	200	213	210
Narodowy Bank Szwajcarski			
Kurs urzęd. 1 $ = 4,29 fr. szw.			
Złoto	5.560	5.659	5.672
Dewizy	124	117	106
Pożyczki i dyskonto	149	179	100
Banknoty w obiegu	4.233	4.221	4.158
Natychmiast płatne zobow.	1.202	1.246	1.298
Bank Szwecji			
Kurs urzęd. 1 $ = 3,60 k. sz.			
Złoto	178	188	205
Walory państw. i pożyczki dla Narod. Urzędu Długów	2.866	3.072	2.954
Weksle krajowe i pożyczki	209	120	159
Obieg banknotów	2.784	2.824	2.733
Wkłady państwowe	764	732	602
„ inne	119	133	334
Czechosłowacki Bank Narodowy			
Parytet 1 $ = 50 kor. czes.			
Złoto i dewizy	3.403	3.736	3.705
Dyskonto	15.849	13.596	13.243
Lombard walorów	3.095	3.097	3.205
Banknoty w obiegu	61.517	60.238	59.479
Rachunki żyrowe	1.773	1.374	1.597
Węgierski Bank Narodowy			
Parytet menn. 1 forint = 0,757 g. czystego złota			
Złoto	453	452	460
Dewizy	50	49	57
Dyskonto i walory	1.731	1.999	1.928
Dług rządowy	340	340	340
Obieg banknotów	2.224	2.070	2.015
Natychmiast płatne zobow.	334	364	395
Bank Finlandii			
Kurs clearin. 1 $ = 135 mkf.			
Złoto	268	268	268
Dewizy	592	652	577
Weksle krajowe	36.755	33.368	32.316
Walory krajowe	1.077	3.980	4.436
Banknoty w obiegu	27.371	27.204	27.112
Salda rachunków bieżących	1.372	1.046	1.024
Salda zagranicznych r-ków clearingowych	4.060	3.656	3.066

*) Dane bardziej aktualne podajemy w dziale: »Sytuacja ekonomiczna Polski — Rynek pieniężny«.

Z BIEŻĄCYCH ZAGADNIEŃ GOSPODARCZYCH

Dr Stefan Perczyński

ARGENTYNA

Obecna ekspansja gospodarcza Argentyny znajduje swój wyraz przede wszystkim w silnym rozwoju przemysłu. Proces uprzemysłowienia kraju wykazał w ostatnich latach duży postęp, pomimo niedostatecznej ilości węgla i rudy żelaznej. Liczba przedsiębiorstw przemysłowych wzrosła z 40.606 w 1935 r. do 65.803 w 1943 r. i lol. 884 w 1947 r. Wartość producji w okresie 1935 r. — 1944 r. wzrosła prawie trzykrotnie. Produkcja przemysłowa w 1947 r., jako pierwszym roku realizacji planu pięcioletniego, osiągnęła znaczny poziom. Udział przemysłu w eksporcie Argentyny wzrastał stale do 1946 r.; w 1947 r. spadł on po raz pierwszy, chociaż w cyfrach absolutnych kształtował się jeszcze powyżej sum roku poprzedniego. W 1939 r. eksport artykułów przemysłowych wynosił 19,2% całego eksportu, w 1946 r. — 36,1% a w 1947 r. — 34,6%.

Pomimo wzmożonego tempa industrializacji, Argentyna jest jeszcze dotąd krajem przede wszystkim rolniczo-hodowlanym. Urodzajna gleba nadaje się doskonale do zastosowania produkcji rolnej, masowej — zbóż, roślin oleistych, bewełny, tytoniu, cukru itp. Stada koni, bydła i owiec stanowią nadal jeszcze najgłówniejsze bogactwo kraju, dostarczając na eksport poważne ilości mięsa, tłuszczów, skór i przetworów mlecznych. Odnośnie produkcji i eksportu wełny Argentyna stoi obecnie na drugim miejscu. Wartość wywozu wełny zagranicę w 1946 r. stanowiła 3·5 mil. pesów, czyli przeszło 8% całego eksportu Argentyny. Eksport mięsa i zwierząt na ubój wyniósł w tym samym roku 20%, produktów mleczno-nabiałowych 4%, zaś zbóż i nasion oleistych 25% wartości całego eksportu. Zbiory pszenicy w 1948 r. szacowane są na ca 7 mil. ton, z czego na eksport ma być przeznaczone 4,2 mil. ton, w tym dla Europy 2,5 mil. ton. Produkcja nasion oleistych, stanowiących poważną pozycję eksportu argentyńskiego, wykazała w 1948 r. spadek w porównaniu z 1947 r. o ca 0,15 mil. ton, osiągając poziom ca 0,85 mil. ton. Spadek ten nastąpił pod wpływem skurczenia rynków zbytu, głównie na skutek błędnej polityki handlowej Instytutu Popierania Handlu Zagranicznego, który śrubując ceny eksportowe spowodował utratę rynku zbytu na nasiana oleiste w USA, gdzie w związku z tym produkcja nasion lnianych wzrosła w ciągu ostatnich lat przeszło czterokrotnie. Z drugiej strony niskie ceny, płacone przez Instytut producentom rolnym w kraju doprowadziły do poważnego zmniejszenia obszarów uprawnych; obszar pod uprawę pszenicy zmniejszył się z 6,6 milionów ha w 1946 r. do 5,5 mil. ha w 1947 r. Problem rolny został potraktowany drugorzędnie również w planie pięcioletnim.

Plan pięcioletni rozbudowy gospodarczej zakłada rozwój energetyki, polepszenie systemu komunikacyjnego i zwiększenie środków transportowych, zwiększenie uprzemysłowienia kraju i produkcji bieżącej oraz ochronę przemysłu krajowego przed konkurencją zagranicy drogą ochrony celnej, zwolnienia pewnych przedsiębiorstw z obowiązku podatkowego i udzielania zezwoleń importowych. Ogólny koszt sfinansowania planu pięcioletniego szacuje się na 6,7 mlrd. pesów, z czego między innymi na inwestycje publiczne ma przypaść 3,5 mlrd., na stworzenie nowych źródeł energii dla przemysłu 2,2 mlrd., na kolonizację 0,2 mlrd. pesów. Źródłem finansowania planiu pięcioletniego mają być zyski Instytutu Popierania Handlu Zagranicznego, który skupuje na rynku krajowym wszelkie nadwyżki zbóż, mięsa, olejów i nasion na cele eksportowe, realizując z tych transakcji poważne nadwyżki. Zyski Instytutu za 1947 r. szacowane są na ca 2 mlrd. pesów. Oczywiście wysokość tych zysków może szybko spaść, wystarczy bowiem tu jeden — dwa lata normalnych zbiorów zbóż w Europie, by eksport argentyński produktów rolnych przestał przynosić zyski w obecnych rozmiarach. Uzyskane rezultaty w pierwszym roku realizacji planu pięcioletniego ocenia się na ogół dość pozytywnie. Ukończone prace wyrażają się cyfrą 511 mil. pesów; prace znajdujące się w toku realizacji dosięgają sumy 1.600 mil. pesów. W przemyśle zanotowano ogólny wzrost przepracowanych godzin roboczych. Zakup nowych środków transportowych umożliwił zwiększenie wysyłek okrętowych pszenicy o przeszło 1 mil. ton. Największy rozwój uwidocznił się jednak na odcinku inwestycyjnym odnośnie odnowienia i rozszerzenia aparatu wytwórczego. Rozbudowa aparatu produkcyjnego nastąpiła drogą dużych zakupów ma-

szyn zagranicą. Zakupy te, charakteryzujące handel zagraniczny Argentyny w 1947 r., spowodowały jednak redukcję zapasu złota i dewiz, zwłaszcza dolarów. Istniejący obecnie kryzys dewizowy zmusi prawdopodobnie Argentynę do silnego ograniczenia zakupów w USA na potrzeby planu pięcioletniego oraz do ewentualnego odroczenia względnie porzucenia szeregu projektów rządowych.

Druga wojna światowa przyniosła Argentynie bardzo duży zapas złota i dewiz, który jeszcze na koniec 1946 r. wynosił ca 5,6 mlrd. pesów, w tym dewiz dolarowych ca 1,5 mlrd. pesów. Korzystna sytuacja dewizowa trwała jednak stosunkowo krotko. Na skutek silnego wzrostu importu zapasy złota i dewiz zmniejszyły się w ciągu 1947 r. o 2 mlrd. do 3,6 mlrd. pesów. Pomijając duże zakupy Argentyny w USA, przyczyną spadku zapasu złota i dewiz były nadmierne kredyty, jakich Argentyna udzieliła po wojnie na zakup argentyńskich artykułów rolnych tym krajom europejskim, które były jej tradycyjnymi odbiorcami i których Argentyna nie chce stracić obecnie i w przyszłości dla swego handlu zagranicznego. Niekorzystna sytuacja dewizowa, spowodowana nadmiarem udzielonych zagranicy kredytów, zmusiła Argentynę w maju 1948 r., kiedy zasoby złota i dewiz spadły do 2,8 mlrd. pesów, do wstrzymania dowozu z krajów o t. zw. walucie twardej—z USA, Szwajcarii, Szwecji, Portugalii, Urugwaju a w końcu i z Brazylii. Ograniczenia importu z tych krajów mają trwać do jesieni 1948 r. W okresie tym spodziewane są większe zakupy dolarowe zbóż i żywności w Argentynie dla krajów zachodnio-europejskich w ramach planu Marhalla. Zakupy te w Argentynie i Urugwaju w ciągu pierwszych piętnastu miesięcy dostaw marshallowskich mają wynieść łącznie dol. 1345 mil. Zakupy te mają dostarczyć dewiz, niezbędnych nie tylko na zakup środków transporaowych i maszyn dla zmodernizowania komunikacji i przyśpieszenia procesów industrializacji kraju, ale również na umorzenie długów zagranicznych. Spłata długów zagranicznych od 1943 r. do jesieni 1947 r. wyniosła ca 1,4 mlrd. pesów; dług zagraniczny Argentyny w końcu 1947 r. wynosił 0,5 mlrd. pesów. W wyniku nadmiernych zakupów zagranicą i kredytów dla zagranicy oraz spłaty długów zagranicznych bilans płatniczy Argentyny za 1947 r. wykazał deficyt 1,2 mlrd. pesów Deficyt ten był w rzeczywistości większy, jeśli uwzględni się rozwój zapasu złota i walut twardych, bowiem Argentyna wykazuje bilans aktywny z krajami o walutach miękkich a najczęściej deficyt z krajami o walutach twardych, zwłaszcza z USA. Ujemny bilans Argentyny z USA w 1947 r. szacowano na 3,4 mlrd pesów.

Bank Centralny Argentyny

Ważniejsze pozycje bilansowe (w mil. pesów)

Stan na koniec miesiąca	Złoto i dewizy	Papiery wartościowe	R-ki operacji bankowych	Redyskonto i pożyczki pod zastaw r-ków bankowych	Pożyczki bankowe kaucyjne	Obieg banknotów	Wkłady w Banku Centralnym	Wkłady w innych bankach na r-k Banku Central.	% pokrycia banknotów złotem i dewizami
Grudzień 1946 r.	5646	906	1530	3720	2806	4065	985	11075	138,9
Grudzień 1947	3645	939	1920	8639	3175	5346	2009	12850	63,9
Styczeń 1948	3672	1032	1907	8751	3174	5257	2176	12963	64,9
Luty „	3737	1032	2058	9154	3166	5379	2401	13186	69,5
Marzec „	3081	1032	2169	9968	3222	5522	2266	13529	55,8
Kwiecień „	2921	881	2625	10379	3158	5686	2322	13816	51,4
23 Maj „	2844	881	2556	10936	3199	5700	2639	13966	50,0

Spadek zapasu złota i dewiz w 1947 r. o 2 mlrd. pesów, czyli o ca 36%, stanowi wypadek bez precedensu w historii całej Ameryki Łacińskiej, nie tylko Argentyny. W ogólnej sumie złota i dewiz 3,6 mlrd. pesów na koniec 1947 r. zapas kruszcu i dolarów wynosił 1,1 mlrd. pesów; zapas ten spadł na 15. III. 1948 r. do 877 mil. pesów. Kryzys dewizowy Argentyny, który rozpoczął się na większą skalę w czerwcu 1947 r. i spotęgował się w sierpniu 1947 r. w związku z zawieszeniem wymienialności funta sterlinga, uległ nowemu zaostrzeniu w marcu 1948 r., kiedy zapas złota i dewiz spadł o 0,66 mlrd. do 3,18 mlrd. pesów. Ogólny spadek tego zapasu w ciągu pięciu pierwszych miesięcy 1948 r. stanowił 0,8 mlrd. pesów, czyli ca 22%. Stale kurczący się zapas złota wyniósł na koniec maja 1948 r. na ogólną sumę rezerw monetarnych 2,85 mlrd. pesów już tylko 0,65 mlrd. pesów; większość zapasu dewiz 2,2 mlrd. pesów trzymana była w funtach sterlingach. Rezerwy walut twardych w ciągu sześciu tygodni marca i kwietnia 1948 r. spadły o przeszło 0,5 mlrd. pesów. Dotkliwy brak dolarów spowodował po-

wzięcie przez Argentynę energicznych kroków, między innymi odwołanie różnych zamówień w USA. W związku z tym zanotowano silny wzrost ceny złota i kursu walut; kurs dolara papierowego wzrósł w ciągu miesiąca z 4,5 do 5,0 pesów, a notowanie monet złotych Chile (pesów złotych) z 1,35 do 1,6 pesów. Jest obecnie faktem, że import Argentyny jest poważnie zagrożony, a wiele przedsiębiorstw musi z braku dolarów ograniczać w mniej lub większym stopniu transakcje z zagranicą.

Handel zagraniczny Argentyny (w mil. pesów)

Okres	Eksport	Import	Saldo ±	Wskaźniki uzależnienia ilościowego 1946 = 100	
				Eksport	Import
1945 r.	2.839	1.154	+ 1.685	57,1	33,0
1946 „	4.605	2.332	+ 2.273	65,7	74,4
1947 „	6.419	5.354	+ 1.065	62,8	141,0
Grudzień 1947 r.	958	766	+ 192	104,1	219,8
Styczeń 1948	639	570	+ 69	85,1	160,7
Luty „	719	487	+ 232	87,4	131,2
Marzec „	657	520	+ 137	87,6	142,4
Kwiecień „	539	515	+ 24	.	.

Dodatni bilans handlowy Argentyny wykazał saldo dodatnie największe w 1946 r. W r. 1947 notowano dalszy, silny wzrost obrotów handlowych z zagranicą, zwłaszcza po stronie importu, w związku z czym saldo dodatnie wykazało bardzo poważny spadek — o ca 53%. W ciągu czterech pierwszych miesięcy 1948 r. eksport Argentyny wyniósł 2.554 mil. pesów wobec 1.537 mil. pesów, osiągniętych za odpowiedni okres czasu w 1947 r. Import za ten sam okres czasu stanowił: w 1948 r. — 2.092 mil. pesów, zaś w 1947 r. — 1.233 mil. pesów. W omawianych miesiącach 1947 r. i 1948 r. wzrosła również nadwyżka eksportowa; nadwyżka ta wynosiła w 1947 r. 304 mil. pesów a w 1948 r. 462 mil. pesów. Analiza rozwoju wymiany towarowej z zagranicą w 1948 r. wykazuje jednak silny spadek nadwyżki eksportowej w marcu i kwietniu oraz zmniejszenie obrotów po obu stronach, szczególnie po stronie eksportu Argentyny. Tendencję spadkową w wymianie towarowej Argentyny z zagranicą zanotowano również w rozmiarach ilościowych eksportu i importu. W związku z powyższym rozwojem sytuacji Bank Centralny Argentyny ogłosił w czerwcu 1948 r. nowe środki dla popierania handlu zagranicznego. Argentyna ma udzielić krajom europejskim poważnych kredytów na zakup argentyńskich artykułów żywnościowych i surowców. Ma być wprowadzona lista towarów, zwolnionych od zakazu importowego. Wprowadza się też system pierwszeństwa — na czele listy towarów importowanych figuruje węgiel i ropa naftowa, na które to materiały zapotrzebowanie Argentyny stale wzrasta wraz ze wzrostem uprzemysłowienia kraju. Na dalszym stopniu hierarchicznym stoi import maszyn oraz innych towarów, a w końcu dopiero transfer płatności za usługi kapitałowe. Analizując skład importu dotychczasowego oraz przewidywanego planem pięcioletnim, należy stwierdzić przesuwanie zapotrzebowania z dóbr konsumcyjnych na dobra produkcyjne, jak maszyny i aparaty na potrzeby przemysłu, środki transportowe i surowce przemysłowe, sprowadzane głównie z USA. Udział USA w ogólnym imporcie Argentyny wynosił w 1946 r. ca 29%, Brazylii — 15%, W. Brytanii — 13%. Obroty towarowe Argentyny z krajami południowo-amerykańskimi wykazują od wojny stały i silny wzrost, zwłaszcza z Brazylią, dostarczającą drzewo i tekstylia oraz z Wenezuelą, skąd importuje się wzrastające ilości produktów naftowych. W eksporcie Argentyny pierwsze miejsce zajmuje nadal W. Brytania; udział jej w 1946 r. wyniósł 22% ogólnej wartości eksportu argentyńskiego. Eksport do USA w tym okresie stanowił 15%, do Francji 11%. Brak dolarów i wialka o dogodne ceny zmusza Argentynę coraz bardziej do szukania szerszego zaplecza i rozbudowy swego wachlarza importowo-eksportowego poza USA i kraje zachodnio-europejskie. Widząc konieczność uzyskania nowych rynków zbytu dla swych produktów, Argentyna dąży obecnie do uporządkowania względnie zorganizowania wymiany handlowej z krajami wschodnio-europejskimi. Należy podkreślić, że Polska ma wielkie dane ku temu, by być jednym z poważniejszych partnerów ekonomicznych Argentyny.

Poza ukrytym kryzysem dewizowym życie gospodarcze Argentyny stoi obecnie pód znakiem drugiego, dominującego czynnika — szybkiego postępu inflacji, wywołanej finansowaniem wielkich potrzeb państwa na odcinku uprzemysłowienia kraju oraz dużych wydatków wojskowych. Zwiększeniu siły nabywczej ludości nie może nadążyć ani produkcja wewnętrzna ani import towarów z zagranicy. Na rynku krajowym notuje się dość ograniczona podaż wielu artykułów, jak soli, nafty, węgla, ziemniaków itp. Zwyżce cen

towarzyszy jednocześnie wzrost kosztów utrzymania.

Wskaźnik cen hurtowych i kosztów utrzymania

	Ceny (1926 = 100)	Koszty utrzymania (1943 = 100)
1945 r.	217.3	.
1946 „	243.2	140.5
1947 „	250.1	158.5
Czerwiec 1947 r.	.	164.0
Grudzień „	256.7	169.7
Styczeń 1948 r.	258.1	.
Luty „	260.1	.
Marzec „	260.4	.
Kwiecień „	264.9	.

Środki przedsięwzięte w walce ze spekulacją i wzrostem cen na rynku wewnętrznym, nie przyniosły dotychczas poważniejszych rezultatów. Niepożądanym wynikiem zarządzeń władz było tylko powstanie obszernego obecnie rynku czarnego. Ogólny wskaźnik cen hurtowych wzrósł w 1947 r. o 16 punktów do 250,11 sięgając w kwietniu 1948 r. rekordowy poziom 264,99. Na uwagę zasługuje silny wzrost cen wełny w związku z powyższymi wysyłkami zagranicę, które wyczerpały niemal całkowicie zapasy wełny z lat poprzednich.

Wprawdzie zarządzenia władz, dotyczące utrzymania cen zboża, przyniosły pewne zahamowanie silniejszego tempa zwyżki cen na chleb i inne wyroby mączne. Przeciętne roczne koszty utrzymania wzrosły jednak w 1947 r. o 18 punktów do 158,55, osiągając na koniec roku poziom 169,7. Ogólnie koszty utrzymania wzrosły od 1943 r. do chwili obecnej o ca 85% i przekroczyły już dawno poziom płac realnych. W związku z tym notuje się mniej lub więcej stałe tarcia a nawet częste strajki oraz spadek dyscypliny i wydajności pracy. Podwyżka płac w odpowiednim stosunku napotyka na duże trudności ze względu na koszty i opłacalność produkcji oraz reperkusje na rynku cen. To też planuje się zastosowanie polityki hamowania zwyżki płac — t. zw. polityki „wage — stop".

Interesującym zjawiskiem na odcinku pieniężnym jest wzrost obiegu banknotów w ciągu 1947 r. o ca 1,3 mlrd. pesów do 5,3 mlrd. pesów, czyli o ca 33%. Cały obieg pieniężny wzrósł w tym czasie o ca 3,2 mlrd. pesów. Ekspansja pieniężna w 1946 r. nastąpiła w dużej mierze na skutek wykupu przez Bank Hipoteczny listów zastawnych w wysokości ca 1,4 mlrd. pesów. Ponieważ operacyj tego rodzaju w 1947 r. nie przeprowadzono, przeto wzrost obiegu pieniężnego w tym okresie był w rzeczywistości o ca 60% większy niż ekspansja „normalna" w 1946 r. Po krótkim okresie wytchnienia w końcu 1947 r. nastąpił wkrótce, bo już od lutego 1948 r. włącznie, nowy, ciągły wzrost obiegu banknotów i rozwoju inflancyjnego w kraju. W przeciwieństwie do lat poprzednich, ekspansja pieniężne w 1947 r. nie wynikała z nadwyżki dewiz eksportowych w odniesieniu do płatności importowych, lecz głównie wskutek wzrostu kredytów. W ubiegłych latach nadmiar dewiz i złota zbywany był Bankowi Centralnemu, który nie podejmował żadnych kroków, by tak wyemitowane środki płatnicze jednocześnie zaabsorbować. Silny spadek zapasów kruszcowo-dewizowych w 1947 r. winien był wywołać deflację — napływ banknotów do Banku Centralnego w zamian za sprzedane dewizy na opłacenie importu towarów oraz usług i innych płatności zagranicznych. Rozwój taki nie nastąpił, gdyż powstawało w międzyczasie silne, nowe źródło inflacji. Redyskonto i pożyczki Banku Centralnego, które odzwierciadlają w dużej mierze działalność banków handlowych (operacyjnych), wzrosły w ciągu 1947 r. o ca 5 mlrd. pesów, a następnie do końca maja 1948 r. o dalsze ca 2,5 mlrd. do poziomu ca 11 mlrd. pesów. Wkłady banków handlowych wzrosły w tym czasie z ca 11 mlrd. do ca 14 mlrd. pesów Kredyty banków handlowych, głównie trzech banków państwowych, wzrosły w ciągu 1947 r. o ca 3,7 mlrd. pesów. Wzrost obiegu pieniądza przy jednoczesnym spadku zapasów kruszcowo-dewizowych spowodował spadek pokrycia procentowego w ciągu 1947 r. z 138,9% do 63,9%, a następnie na koniec maja 1948 r. do 50,0%. Z drugiej strony należy zaznaczyć, że ekspansja pieniężna była wynikiem w dużej mierze zachodzących zmian strukturalnych w gospodarce Argentyny — zmiany z czysto rolniczego na kraj rolniczo-przemysłowy. Roczna wartość produkcji wzrosła z 6 mlrd. pesów w 1943 r. do 18 mlrd. pesów w 1946 r., przy czym w 1947 r. nastąpił tu dalszy wzrost.

Rozwój bankowości w Argentynie odbywał się dotychczas na zdrowych podstawach. W przeciwieństwie do innych krajów, nie doszło w Argentynie w okresie wojny do powstania szeregu małych banków i towarzystw finansowych. Najbardziej interesującym momentem w rozwoju bankowości Argentyny jest wydanie po wojnie ustawy bankowej, w myśl której banki handlowe stały się agentami Banku Centralnego. Ustawa prze-

widuje przyjmowanie wszystkich wkładów od klientów przez banki handlowe wyłącznie na rachunek i ryzyko Banku Centralnego. Banki handlowe mogą udzielać kredytów w wysokości ponad swoje kapitały i nadwyżki jedynie za zezwoleniem Banku Centralnego, chociaż wszystkie kredyty udzielane są na ryzyko banków. W czynnościach banków prywatnych w odniesieniu do swych klientów nie nastąpiły żadne zmiany. Wkłady bankowe, bez względu na ich rodzaj, nie mogą służyć bankom operacyjnym za podstawę finansową przy udzielaniu kredytów. Niezbędne fundusze na dokonywanie bieżących operacji kredytowych otrzymują banki handlowe przede wszystkim w drodze redyskonta w Banku Centralnym weksli i innych walorów lokacyjnych. Należy nadmienić, iż popyt na kredyt ze strony przemysłu i handlu jest ożywiony w związku z przyśpieszonym rozwojem gospodarki argentyńskiej. Stopa procentowa utrzymywana jest umyślnie na stosunkowo niskim poziomie. Stopa dyskontowa pozostaje od dawna bez zmian.

Przyśpieszony rozwój ekonomiczny Argentyny znajduje częściowo swój wyraz w wysokości dochodów budżetowych. Budżet zwykły na 1947 r. wykazuje dochód 3.469 mil. pesów w porównaniu do 1.674 mil. pesów w 1946 r. Wzrost dochodów w 1947 r. osiągnięto głównie dzięki wpływom z podatku dochodowego, który wyniósł 93[illegible] mil. pesów wobec 469 mil. pesów w 1946 r. Wydatki zwykłe w 1947 r. stanowiły 2.921 mil. pesów, a nadwyżka budżetowa 548 mil. pesów. Wydatki nadzwyczajne za 1947 r. w wysokości 1.214 mil. pesów były pokryte z wpływów z pożyczek krajowych. Fundusz dewizowy wykazał na kupnie i sprzedaży dewiz w 1947 r. zysk 663 mil. pesów, z czego 620 mil. pesów odprowadzono jako dochód do budżetu zwyczajnego. Wydatki wojskowe (bez policji i budowli) pochłonęły w 1947 r. 489 mil. pesów, a roboty publiczne 508 mil. pesów. Preliminarz budżetowy na 1948 r. wykazuje zbilansowanie dochodów i wydatków na poziomie 3,86 mlrd. pesów. Wydatki nadzwyczajne 710 mil. pesów zostały zmniejszone w porównaniu do lat ubiegłych, głównie na skutek konieczności odciążenia rynku kapitałowego na rzecz finansowania planu pięcioletniego drogą wpływów z emisji pożyczek wewnętrznych. Wydatki zwyczajne i nadzwyczajne na 1948 r. mają wynieść razem 4.57 mlrd. pesów. Ponadto utworzono środki dla t. zw. „przedsiębiorstw autonomicznych", które mają swój odrębny budżet, wynoszący łącznie 4,03 mlrd. pesów. Łącznie suma wszystkich wydatków budżetowych stanowi 8,6 mlrd. pesów. Wydatki wojskowe, bez policji, wynosić mają: z budżetu zwyczajnego 1,02 mlrd. pesów i z budżetu nadzwyczajnego 355 mil. pesów (tj. połowę ogónej jego wysokości), czyli łącznie 1.357 mil. pesów. Przelew zysków z funduszu dewizowego na rzecz budżetu ma wynieść maksymalnie 620 mil. pesów.

Mgr F. J. Strzeszewski

WĘGRY*)

Węgry podobnie jak Finlandia, ze względu na pozostawienie w części wojny w obozie walczącym przeciwko Narodom Zjednoczonym, były zmuszone do zapłacenia poważnych odszkodowań, w przeciwieństwie jednak do Finlandii, a podobnie do Czechosłowacji wkroczyły one już w końcu 1945 r. na drogę reform gospodarczych. O ile jednak w Czechosłowacji reformy te w ciągu 3 lat po wojnie weszły w życie w dwóch zasadniczych momentach przełomowych, a więc w październiku 1945 r. i w chwili obecnej, o tyle zasadnicze, gospodarcze reformy węgierskie biegły

*) 1. Survey of Economic Situation in Hungary (The Hungarien Commercial Bank of Pest) July 1946; Januery, July 1947; Januery 1948.
2. Monthly Bulletin of the National Bank of Hungary 1946, 1947.
3. Cahiers de Budapest „La Stabilisation Monetaire Hongroize de l'an 1946.
4. Bulletin de Legislation Comparée Nr 24, 4o Trimestre 6e Année Hongrie.
5. Societé Belge dEtudes dExpansion Nr 126 La situation economique de la Hongrie dr. Ernest Csajkey President de la Banque National de Hongrie.
6. Banque Nr 19 Janveir 1948 La singulière aventure de la Monnaie Hongroise par Betrand Nogaro Professeur a la Faculté de Droit de Paris Ancien Ministre.
7. Reforma walutowa na Węgrzech w 1946 r. Mgr. Alfred Siebeneichen, Wiadomości Narodowego Banku Polskiego.
8. Przegląd Rynków Zagranicznych Dr. Stefan Perczyński — Węgry — Wiadomości Narodowego Banku Polskiego Nr 1.
9. Bank for International Settlements, Press Review 1947, 1948 Basle.

właściwie nieprzerwanie od końca 1945 r. i trwają do tej chwili z tym, że wiele tych reform nie zostało jeszcze w pełni wykonanych. Jedynym okresem pewnego rodzaju przerwy był okres zamętu finansowego szczęśliwie zakończony reformą walutową z sierpnia 1946 r. Reforma ta dzieli okres przemian gospodarczych na dwie części, a więc na reformy z przed sierpnia 1946 r., dotyczące wyłącznie problemów rolniczych i po tej dacie, dotyczące kwestii przemysłu, handlu i bankowości.

Prócz tego o ile 2-letni plan gospodarczy Czechosłowacji wszedł w życie już w momencie osiągniętej do pewnego stopnia podstawy dzięki upaństwowieniu poważnego procentu czechosłowackiego gospodarstwa narodowego, a wprowadzone obecnie reformy stanowić będą podstawę do nowego 5-letniego planu gospodarczego, o tyle trzyletni plan węgierski wszedł w życie prawie jednocześnie z pierwszymi reformami tworzącymi sektor państwowy na Węgrzech. Obecnie plan ten jest wykonywany przy jednoczesnym wprowadzeniu zasadniczych przemian gospodarczych w kraju. Wreszcie, o ile plan czeski miał za zadanie doprowadzić produkcję tego kraju do poziomu przedwojennego, plan węgierski podobnie do planów sowieckich czy planu polskiego, postawił sobie zadanie znacznie szersze, a mianowicie spowodować zasadniczą przebudowę struktury gospodarczej państwa. Z kraju typowo rolniczego Węgry, dzięki przewidywanej znacznej rozbudowie przemysłu, stają się krajem rolniczo-przemysłowym. Z tego też względu, po dokonaniu zasadniczych przemian w dziedzinie rolniczej, przemian mających na celu uwłaszczenie chłopów poprzez parcelację wielkich i średnich majątków ziemskich, które zajmowały około 40% obszaru powojennych Węgier, oraz masowo wprowadzanych obecnie produkcyjnych spółdzielni rolniczych, mających na celu podwyższenie produkcji potworzonych małych gospodarstw wiejskich, rząd węgierski położył główny nacisk na rozbudowę sektora państwowego w dziedzinie przemysłowej. Dotychczas upaństwowiono 75% kopalń, wzięto pod zarząd państwowy trzy największe koncerny węgierskie (huty, stalownie, fabrykę maszyn, fabrykę wagonów, stocznie okrętowe, wyroby elektrotechniczne itd.), poddano kontroli państwowej przedsiębiorstwa przemiału zboża, upaństwowiono kopalnie bauksytu i przemysł aluminiowy, wreszcie poszczególne ministerstwa przejmują kontrolę nad przedsiębiorstwami o mniejszym znaczeniu gospodarczym. W dużej mierze reformy te i jednocześnie znaczny rozwój produkcji upaństwowionych przedsiębiorstw przemysłowych, spowodowany był zobowiązaniami węgierskimi z tytułu istniejących reparacji wojennych, obciążających Węgry na korzyść Związku Radzieckiego, Czechosłowacji i Jugosławii.

Podobnie jak w Finlandii reparacje wojenne wpłynęły i na Węgrzech na znaczny rozwój przemysłu, Węgry zobowiązały się do zapłacenia reparacji w artykułach przemysłowych, które aby wyprodukować muszą rozwinąć swój przemysł. Reparacje zostały początkowo określone w następujących wysokościach [1]).

Dol. 200 mil. dla Związku Sowieckiego w produktach przemysłowych,
„ 30 mil. dla Czechosłowacji w produktach przemysłowych,
„ 70 mil. dla Jugosławii w produktach przemysłowych.

Powyższe kwoty zostały rozłożone na 6 rat. Już jednak w 1945 r. Węgry nie wywiązały się ze swoich zobowiązań i były zmuszone zapłacić karę w wysokości 6 milionów dolarów. Po pertraktacjach Związek Radziecki zgodził się rozłożyć kwotę reparacji nie na 6 ale na 8 rat, przy czym uchylono 6 milionową karę za niedostarczone produkty w 1945 r. i przekazano pod zarząd Radziecki kopalnie węgla Petrosany. Czechosłowacja i Jugosławia idąc śladami Związku Radzieckieg również zgodziły się na rozłożenie należytych im odszkodowań od Węgier na 8 lat. Raty reparacyjne dla Związku Radzeckiego zostały rozłożone w sposób następujący: [2]).

1945 r. . . . $ 10.2 mil.	1949 r. . . . $ 30 mil.
1946 r. . . . $ 21.8 „	1950 r. . . . $ 30 mil.
1947 r. . . . $ 23,0 „	1951 r. . . . $ 30 mil.
1948 r. . . . $ 25.0 „	1952 r. . . . $ 30 mil.

Jak wynika z powyższej tabeli, Węgry, poczynając od drugiej połowy 1938 r. powinny zapłacić Związkowi Radzieckiemu równowartość w towarach kwoty ca 130 milionów „dolarów reparacyjnych". Wartość dolara reparacyjnego w żadnym razie nie odpowiada kursowi dewizowemu, gdyż towary dostarczone przez Węgry na rachunek kwot reparacyjnych zostały skalkulowane po cenach z 1938 r.

[1]) Bulletin de legislation Comparée Nr 24.

[2]) Survey of the Economic Situation in Hungary Nr. 4, The Hungarian Commercial Bank of Pest. January 1948.

Innymi słowy kurs „dolara reparacyjnego" jest znacznie wyższy od kursu dolarów obiegowych. Decyzja radziecka z 1948 r. zmniejszenia dotychczas niespłaconych rat reparacyjnych o 50% dotyczy w rzeczywistości znacznie większej kwoty niżeli 65 milionów dolarów. Po przeliczeniu na obiegową walutę węgierską wynosi ona około 2 miliardów fornintów. Ponieważ wartość całego eksportu węgierskiego w 1947 r. wynosiła 1 miliard fornintów. 50%-towa obniżka kwot reparacyjnych stanowi bardzo poważne odciążenie gospodarcze kraju. Obniżka ta najkorzystniej powinna się odbić na ciężkim przemyśle Węgier, którego produkcja jeszcze w 1947 r. w 67,3%-tach szła na reparacje. Obecnie pójdzie ona na eksport, co umożliwi stworzenie nowych poważnych inwestycji w przemyśle.

O ile więc w pierwszym okresie po zakończeniu działań wojennych reparacje bardzo poważnie ciążyły na życiu gospodarczym Węgier, ale jak to już wspominaliśmy przyczyniły się do korzystnej, gospodarczej przebudowy kraju, o tyle ostatnia decyzja Związku Radzieckiego zdecydowanie pomogła Węgrom do uzyskania równowagi gospodarczej.

Zanim przejdziemy do omówienia tej istotnej sprawy, powrócimy do specyficznej sytuacji finansowej, jaka miała miejsce na Węgrzech w pierwszym okresie po zakończeniu działań wojennych i wpłynęła zarówno na bieg reform gospodarczych, jak i sprawy reparacyjne.

Specyficzność węgierskiej sytuacji finansowej polegała na niesłychanej w dziejach inflacji, jaką przeżyły Węgry w okresie od zakończenia wojny do sierpnia 1946 r. oraz sposobach, jakie rząd tamtejszy stosował, aby zaradzić złu. W dniu 1 stycznia 1946 r. wprowadził on tzw. pengö podatkowe i w dniu 1 sierpnia 1946 r. reformę walutową, ustanawiającą nowe jednostki monetarne dla Węgier. Tak jak poprzednio niezwykłą była inflacja węgierska, którą w świetle finansowym nazwano węgierską awanturą, tak nowe były środki, jakie zastosowano, aby inflację tę pohamować i wreszcie przestawić finanse kraju na zdrowe tory.

Inflacja węgierska zaczęła się już w 1937 r. tzn. w momencie wejścia w życie planu pięcioletniego, mającego na celu rekonstrukcję potencjału wojennego Węgier.

O ile w 1937 r. w obiegu było 466 milionów pengö, to w 1939 r. 975 milionów, w 1941 r. 1.984 mil., a w 1943 r. 4.392 mil. pengö.

Przystąpienie Węgier do wojny i późniejsza okupacja kraju przez Niemcy, która kosztowała około 2 miliardów pengö oraz zniszczenia wojenne, które wyniosły nie mniej niż 5 mlrd. pengö, wreszcie reparacje, o których mówiliśmy wyżej, wszystko to razem spowodowało konieczność znacznego zwiększenia emisji banknotów, co tylko przyspieszyło deprecjację waluty. W końcu listopada 1944 r. obieg banknotów sięgał już 10.672 mil. pengö i do lipca 1946 r. rósł w zastraszający sposób, sięgając wreszcie cyfr używanych dotychczas wyłącznie w astronomii. Jakich rozmiarów sięgała inflacja węgierska wskazuje najlepiej tabela Nr 1, wzrostu wskaźników cen i kursu dolara na czarnej giełdzie budapeszteeńskiej.

Tabela 1

Data		Wskaźnik cen	Kurs dolara
lipiec	1945 . . .	105	1.320
sierpień	„ . . .	171	1.510
wrzesień	„ . . .	379	5.400
październik	„ . . .	2.431	23.500
listopad	„ . . .	12.979	108.000
grudzień	„ . . .	41.478	290.000
styczeń	1946 . . .	72.330	795.000
luty	„ . . .	435.887	2.850.000
marzec	„ . . .	1.872.913	17.750.000
kwiecień	„ . . .	37.790.361	231×10^6
maj	„ . . .	$11 \times 267 \times 10^6$	59×10^9

Rząd węgierski próbował opanować sytuację przez hamowanie zwyżek cen i walkę ze spekulacją walutami zagranicznymi (zamknięcie giełdy, obowiązek deklarowania posiadanego złota, dewiz i rachunków zagranicznych itd.). Nie dawało to jednak żadnego rezultatu i każdy nowy przepis tonął w powodzi inflacji. Doszło wreszcie do tego, że ilość zer na banknotach była tak wielka, że stawała się praktycznie nieczytelna, wtedy Bank Narodowy wyemitował bilety milion-pengowe, wreszcie bilety z nadrukiem B (bilion = 10^{12}). Dekretem z dnia 5 grudnia 1945 r. wprowadzono tzw. pengö podatkowe. Wprowadzenie pengö podatkowego było pewnego rodzaju reformą walutową, którą w przeciwieństwie do późniejszej, możemy nazwać małą reformą walutową. Była ona niezmiernie oryginalna. Pierwszy raz w historii została stworzona obok waluty obiegowej waluta specjalna dla celów podatkowych. We wszystkich krajach, w których deprecjacja walutowa w szybkim tempie postępowała, rząd był narażony na straty, gdyż w okresie pomiędzy ustanowieniem podatku, a jego ściągnięciem traciła ona na wartości. Na Węgrzech w omawianym

okresie różnica była kolosalna na przestrzeni jednego tygodnia.

Tabela 2

Czasokres	Wskaźnik cen	Kurs dolara
1-szy tydzień lipca 1946	3.066×10^{15}	22×10^{18}
2-gi „ „ „	11.426×10^{18}	481×10^{21}
3-ci „ „ „	36.018×10^{21}	5.800×10^{21}
4-ty „ „ „	399.623×10^{24}	4.600×10^{27}

W związku z tym postanowiono, że podatnicy będą zmuszeni do płacenia podatków stosownie do kwoty wymienionej na nakazie płatniczym, pomnożonej przez cyfrę ustaloną według oficjalnego dziennego wskaźnika cen. Później zezwolono na to, aby podatnicy, którzy odkładali z dnia na dzień sumy przeznaczone na podatki, płatne 1-go i 15-go każdego miesiąca, mogli otrzymywać w urzędach pocztowych specjalne bilety z oznaczoną kwotą odpowiadającą zapłaconej przez nich sumy, która waloryzowała się automatycznie, stosownie do codziennego wskaźnika cen. Tego rodzaju system pozwalał na spłacenie należności w dniu przewidzianym na spłatę. Również w bankach i kasach oszczędności wolno było otwierać sobie konta w pengö-podatkowych, tak by złożone na kontach tych kwoty mogły waloryzować się automatycznie i właściciel konta mógł odbierać pieniądze w pengö normalnych w odpowiednio większej wysokości. Wreszcie w połowie czerwca 1946 r. bilety pengö-podatkowego puszczone zostały w kurs. Płacono w nich zarówno pobory jak i określano według nich ceny i tak pengö-podatkowe, które początkowo było pieniądzem wyłącznie książkowym, grającym rolę akumulatora wartości, stało się pieniądzem właściwym, instrumentem wymiany i płatności oraz miernikiem wartości. Wyżej podana tabela Nr 2 wskazuje, w jakim stopniu wprowadzone pengö-podatkowe wpłynęło na wzrost obiegu biletów pengö normalnego. Niedługo jednak pengö podatkowe zamienione na drugą walutę, kursującą obok pengö normalnego poszło śladami tej ostatniej. Tabela Nr 3 wskazuje na rozmiar nowej inflacji, jaka odbywała się jednocześnie z inflacją zwykłego pengö.

Tabela 3

Czasokres	Ceny w pengö podatkowym	Kurs dolara w pengö podatk.
2 styczeń 1946 r. . .	1	1,0
18 kwiecień „ . .	1	1,5
31 maj „ . .	2,4	1,9
19 czerwiec „ . .	4,8	5,9
8 lipiec „ . .	22,8	21,9
15 „ „ . .	101,0	116,0
23 „ „ . .	875,0	981,5
27 „ „ . .	13.435,0	37.037,0

Już 9 lipca 1946 r. Minister Skarbu zahamował emisję pengö podatkowego, nie dało to jednak żadnego rezultatu i pieniądz ten roztopił się tak jak poprzedni. Niemniej trzeba stwierdzić, że pengö-podatkowe poszło śladami pengö normalnego dopiero z chwilą, gdy stało się prawdziwym pieniądzem obiegowym, tzn. w czerwcu 1946 r. Przed tą datą wzrost jego obiegu był bardzo umiarkowany i nie pozostawał w żadnym stosunku do deprecjacji pengö normalnego, a szalona inflacja w lipcu 1946 r. była spowodowana wiadomościami, że rząd zdecydował się na wprowadzenie nowej waluty i wycofanie z obiegu zarówno pengö normalnego jak i pengö podatkowego. W każdym razie w ciągu wielu miesięcy pengö podatkowe dobrze spełniało swoje zadanie.

W 1946 r. zdołano nareszcie znacznie podwyższyć produkcję rolną i przemysłową oraz odbudować zniszczony w czasie wojny transport. Stałe podwyższanie dochodu narodowego zwiększyło dochody państwa, a wydatki zostały obniżone dzięki wspomnianej wyżej pomocy Związku Radzieckiego. Wreszcie Węgry odzyskały swój skarb narodowy w wysokości 32 mil. dolarów oraz zdołały ściągnąć poważne kwoty w dewizach zagranicznych z rynku prywatnego, ściśle 12 mil. dolarów. Wszystko to wpłynęło na możliwość wprowadzenia w życie jakiejś nowej zasadniczej reformy walutowej, mającej na celu uzdrowienie finansowe Węgier.

W dniu 26 lipca 1946 r. Rząd Węgierski zdecydował utworzenie nowej waluty „forinta", który stał się jedynym legalnym środkiem obiegowym w kraju. Rozporządzeniem z dnia 28 lipca 1946 r. rząd ustalił parytet forinta w złocie w stosunku 13.210 forintów za 1 kg złota, czyli że 1 forint miał 75,7 miligrama złota. Następnym rozporządzeniem z tego samego dnia rząd ustalił kursy konwersyjne pengö i pengö-podatkowego w stosunku do forinta, przy czym obydwa pengö miały być ostatecznie wycofane dopiero z dniem 30 września 1946 r. Termin ten był zresztą kilkakrotnie odkładany i ostatecznie pengö i pengö-podatkowe wycofano w dniu 31 stycznia 1947 r. Po tej dopiero dacie Narodowy Bank Węgierski ustalił oficjalny kurs forinta w stosunku do dewiz zagranicznych.

Tabela 4 w forintach

Wyszczególnienie	Kupno	Sprzedaż
1 funt sterling	46.36	47.60
100 dolarów New York .	1.165.13	1.182.73
100 fr. Zurich	270.96	275.06
100 cs Oslo	234.67	„
100 cs Kopenhaga . . .	242.23	245.89
100 cs Sztokholm . . .	324.10	329.00

Nowa węgierska reforma walutowa jest z punktu widzenia finansowego niemniej interesująca i nowa, jak niebywała była deprecjacja pengö i ciekawa zasada, na jakiej opierało się pengö podatkowe. Reforma ta biorąc pod uwagę niebezpieczeństwo nowej inflacji postawiła sobie jako naczelne założenie, aby ogólna suma dochodów nie przewyższała ogólnej wartości produkcji krajowej uprzednio skalkulowanej według odpowiednich cen, uzyskanych w stosunku do produkowanych artykułów. Tego rodzaju założenie było oczywiście możliwe wyłącznie w kraju, w którym inflacja mogła być również wynikiem wzrostu cen i płac ustalonych w drodze aktów ustawodawczych i która powoduje rzucenie na rynek odpowiedniej ilości środków obiegowych. Nie należy sądzić, że reforma walutowa zrealizowała stabilizację walutową w tym kraju z pominięciem mechanizmu wymiany międzynarodowej. Dlatego też parytet forinta zosał ustalony w złocie, przy czym zagwarantowano mu poważne pokrycie w dewizach zagranicznych.

Wreszcie reforma walutowa brała pod uwagę przyszłą stabilizację budżetową Węgier. Stabilizacja ta była o tyle trudna, że budżet po rekordowej inflacji, pozostał właściwie w próżni. Niemniej rok 1947 nie przyniósł pod tym względem najgorszych rezultatów. Wprawdzie deficyt był dwukrotnie większy niż przewidywano ale i dochody z podatków przeszły oczekiwania i dały w niektórych wypadkach znacznie wyższe kwoty niż preliminowano. Prawie cała kwota reparacyjna przewidziana na 1947 r. została spłacona. Płace i ceny w ciągu całego omawianego roku podniosły się zaledwie o około 25%. Można też śmiało powiedzieć, że sytuacja finansowa na Węgrzech została zasadniczo opanowana, a dalszy rozwój produkcji w związku z wykonywaniem planu trzyletniego pozwalał na optymistyczne przewidywania na przyszłość.

Z końcem trzeciego roku planu gospodarczego obejmującego okres od 1 sierpnia 1947 do 1 sierpnia 1950 roku węgierski przemysł ma znacznie przewyższyć poziom produkcji z 1938 r. (lekki przemysł o 26%, a ciężki o 54%), przy czym dochód narodowy ma przewyższyć cyfry przedwojenne o 3.000 miliony forintów i osiągnąć cyfrę 25.000 mil. frt. Należy się spodziewać, że pomimo bardzo śmiało zakreślonych ram planu, zostanie on wykonany. Świadczą o tym dane za 10 miesięcy pierwszego roku planu, które uwidocznilismy w tablicy Nr 5.

Tabela 5

Wyszczególnienie	Produkcja planowana w tonach	Produkcja osiągnięta w tonach	% wykonania planu
surówka	300.000	287.787	94,6
stal surowa	580.000	581.000	106,7
ruda manganowa . .	15.000	44.152	294,3
„ żelazna	175.000	190.167	108,7
bauksyty	183.300	296.199	161,6
aluminium	4.170	6.068	145,9
towary żelazne . . .	37.500	53.178	141,8

Wzrosła również produkcja artykułów rolniczych i tekstylii. Po trzyletniej suszy, która niszczyła zbiory węgierskie, w roku bieżącym dają one bardzo dobre rezultaty. Oficjalne czynniki węgierskie spodziewają się około 20 milionów kwintali ziarna wobec 14,9 milionów w roku 1947. Również i zbiory kartofli oraz buraków cukrowych będą o 35 do 40% lepsze niż w latach poprzednich i powinny osiągnąć cyfrę 18 milionów kwintali. W kwietniu br. osiągnięto poziom produkcji przedwojennej w dziedzinie tekstylii, wyprodukowano mianowicie 15,8 milionów metrów wszelkiego rodzaju tkanin. Znacznie również podwyższono wydobycie węgla tak, że obecnie Węgry stały się nie tylko samowystarczalne, ale będą posiadać w 1948 r. pewne nadwyżki eksportowe.

Jednocześnie ze wzrostem produkcji we wszystkich gałęziach gospodarki węgierskiej, zaznaczył się wzrost płac świata pracy oraz zahamowanie, a nawet ostatnio spadek cen na artykuły żywnościowe.

Fundusz płac wzrósł w ciągu całego 1947 r. o 26%, a w kwietniu 1948 r. standard życiowy robotników osiągnął poziom przedwojenny, przewidziany dopiero na koniec planu trzyletniego. W niektórych gałęziach pracy, np. w górnictwie płace obecne są znacznie wyższe niż w 1938 r. (40%). Wzrost płac nie wpłynął na wzrost cen, które w porównaniu do płac zwyżkowały bardzo nieznacznie. W ostatnich miesiącach br. zaznaczył się nawet pewien spadek na artykuły żywnościowe, spowodowany zarówno dużym urodzajem na zboża i okopowe jak i decyzją rządu, ustalającą, że chłopi obowiązani są sprzedawać do spółdzielni wszystkie gatunki zbóż po cenach oficjalnych z tym, że wolno im jedynie rozporządzać pewną określoną ilością ziarna, obliczoną na głowę mieszkańca (220 kg). Gospodarze, posiadający więcej niż 15 ha ziemi płacą specjalny podatek. Z sum tych stworzony został fundusz dla podniesienia kultury rolnej wsi.

Handel zagraniczny Węgier rozwija się nadal pomyślnie. 1-go sierpnia 1948 r., tzn. w dniu za-

kończenia pierwszego roku planu, ogłoszone zostały następujące cyfry, które podajemy w tabeli Nr 6.

Tabela 6

Czasokres	Import w % wykonania planu	Eksport w % wykonania planu
paźdz.-grudz. 1947 r. . .	92	71
stycz.-marzec 1948 r. . .	102	81
kwiec.-czerw. „ . .	95	89
paźdz. 1947—lipiec 1948	96	81

W eksporcie najważniejsze pozycje stanowiły produkty ciężkiego przemysłu i tekstylia (58%). Plan nie został wykonany ze względu na złe wyniki zbiorów w 1947 r. Ponieważ, jak pisaliśmy wyżej w r. 1948 zbiory okazały się nadspodziewanie dobre, a koszty produkcji na Węgrzech są stosunkowo niskie, przewidywania przyszłych obrotów handlowych tego kraju zapowiadają się bardzo korzystnie. Prócz tego obniżenie o 50% przez Związek Radziecki kwot reparacyjnych przyczyni się do znacznego zwiększenia tych obrotów i poprawi sytuację ekonomiczną Węgier.

Reasumując powyższe wywody, musimy stwierdzić, że Węgry na skutek prowadzenia wojny po stronie Niemiec oraz niedość energicznej polityce gospodarczej, zaraz po jej zakończeniu, znalazły się w wyjątkowo trudnej sytuacji ekonimicznej. Dzięki jednak umiejętnie przeprowadzonej reformie walutowej oraz śmiałym reformom społeczno-gospodarczym, wprowadzonym w życie przez obecne rządy ludowe Węgier, nastąpiła zdecydowana poprawa sytuacji i obecnie kraj ten idzie szybkimi krokami ku odbudowie, pomyślnemu rozwojowi gospodarki narodowej, oraz stałemu podwyższaniu się stopy życiowej swoich obywateli.

Jan Sierzputowski

NORMOWANIE ZAPASÓW MATERIAŁÓWYCH W PAŃSTWOWYCH ZAKŁADACH PRODUKCYJNYCH

Gospodarka materiałowa stanowi jedną z głównych dziedzin działalności eksploatacyjnej przedsiębiorstwa produkcyjnego, którego zadaniem jest przetwarzanie zakupionych materiałów w gotowe wyroby.

Przedsiębiorstwo zakupuje surowce, tworzywa, materiały pomocnicze, techniczne itd. w takich ilościach, które pozwoliłyby mu wykonać zamierzoną produkcję oraz utrzymać ciągłość pracy. Plan zaopatrzenia materiałowego przedsiębiorstwa winien więc w zasadzie opierać się na przewidywanym zużyciu materiałów, oraz na tzw. normie magazynowej, niezbędnej do zachowania stałej zdolności produkcyjnej przedsiębiorstwa.

W ten sposób rozumując możemy określić wielkość racjonalnego zakupu na dany okres (naprzykład kwartał) ogólną formułą:

zakup = przewidywane zużycie + norma magazynowa — remanent z ubiegłego okresu.

Teoretycznie sprawa przedstawia się prosto.

Przedsiębiorstwo ustala, w zależności od rozmiarów planowanej produkcji, przewidywane zużycie materiałów oraz oblicza normę magazynową opierając się na odpowiednim wskaźniku.

W niektórych przedsiębiorswach są opracowane wskaźniki techniczne, obliczone na podstawie technologicznego procesu produkcji i potwierdzone dłuższą praktyką. Wskaźniki te określają na ile dni normalnej pracy przedsiębiorstwo winno utrzymywać stałą rezerwę zapasów materiałowych.

W wypadku, gdy przedsiębiorstwo nie ustaliło takiego wskaźnika technicznego, można zastąpić go wskaźnikiem statystycznym, wyprowadzonym na podstawie t. zw. przelotności magazynów.

Ustalenie przelotności magazynów odbywa się w następujący sposób: mając dane przeciętne stany magazynów (dekadowe lub miesięczne) oblicza się średnią zapasów w pewnym okresie czasu (rok, kwartał, miesiąc); średnią tę dzielimy następnie przez ogólną sumę rozchodu magazynów w danym okresie, otrzymany zaś wynik mnożymy przez ilość dni w okresie.

Obliczony tą drogą wskaźnik określa na ile dni pracy wystarcza posiadany przez przedsiębiorstwo przeciętny zapas.

Z kolei, jeśli chcemy zastosować obliczony w powyższy sposób wskaźnik przelotności magazynów do nowego okresu, musimy przemnożyć go przez przewidywany w tym nowym okresie rozchód magazynów i podzielić przez ilość dni. Otrzymany wynik będzie określał wielkość niezbędnej normy magazynowej w nowym okresie.

Przykład zilustruje to najlepiej:

Przypuśćmy, że dane przedsiębiorstwo X posiadało w ciągu I kwartału następujące dekadowe stany zapasów materiałowych w magazynach (wg. ewidencji wartościowej w tys. złotych):

Styczeń 194			Luty 194			Marzec 194		
Stan na 10.I 194	Stan na 20.I 194	Stan na 31.I 194	Stan na 10.II 194	Stan na 20.II 194	Stan na 28.II 194	Stan na 10.III 194	Stan na 20.III 194	Stan na 31.III 194
380	350	340	320	360	280	400	370	350

Przeciętna wartość stanu zapasów w magazynach wyniosła więc w pierwszym kwartale złotych 350 tysięcy.

Załóżmy następnie, że przedsiębiorstwo zużyło w I kwartale materiałów wartości zł 3.500 tys., oraz, że kwartał posiadał 90 dni.

Poszukiwany wskaźnik (statystyczny) wyniesie przeto:

$$\frac{350}{3.500} \times 90 = 9$$

Oznacza to, że posiadany przez przedsiębiorstwo w I kwartale przeciętny zapas materiałów starczał na 9 dni.

Przypuśćmy z kolei, że przedsiębiorstwo planuje na II kwartał zużycie materiałów w wysokości zł 4.500 tys. (ilość dni w II kwartale również 90).

W takim wypadku norma magazynowa wyniesie:

$$9 \times \frac{4.500}{90} = 450$$

Oznacza to, że wartość niezbędnego zapasu materiałów w magazynach w II kwartale będzie wynosić 450 tys. złotych.

Zgodnie z tym planowany na II kwartał zakup powinien wynieść:

$$4.500 + 450 - 350^{*}) = 4.600$$

A więc wartość planowanego na II kwartał zakupu surowców, materiałów pomocniczych itp. nie powinna przekroczyć sumy zł 4.600 tysięcy.

Obliczenie powyższe będzie oczywiście właściwe jedynie w tym wypadku, jeśli zastosowany wskaźnik przelotności magazynów — 9 dni — odpowiada rzeczywistym potrzebom przedsiębiorstwa.

W naszym przykładzie zakładamy, że przedsiębiorstwo pracowało w I kwartale w sposób normalny, bez zatorów w zaopatrzeniu i w produkcji, a więc bez zbyt niskiego czy nadmiernego kształtowania się wysokości zapasów materiałowych.

*) pozostałość z ubiegłego kwartału.

W praktyce jednak sprawa jest bardziej skomplikowana.

Sytuacja obecna na odcinku zaopatrzenia w przemyśle państwowym nie sprzyja bynajmniej łatwym i prostym obliczeniom, ukazanym w poprzednim teoretycznym przykładzie.

Panujące w powojennym okresie trudności surowcowe utrudniają przedsiębiorstwom w szeregu wypadków zachowanie właściwych norm magazynowych, a to z następujących powodów:

a) surowce t. zw. deficytowe, a w szczególności surowce importowane, gromadzone są przez niektóre przedsiębiorstwa w każdej osiągalnej ilości, w niesłusznej nieraz obawie, że może ich zabraknąć;

b) t. zw. ekonomiczne partie zakupu pozostają w rażącej dysproporcji z istotnym zapotrzebowaniem przedsiębiorstw, ponieważ system dostaw nie uwzględnia w zasadzie drobnych ilości.

W wyniku tego powstają sytuacje paradoksalne polegające na tym, że przy ogólnym niedoborze danego surowca pewne przedsiębiorstwa posiadają go w nadmiarze, podczas gdy inne są go całkowicie pozbawione.

Przyczynia się do tego w dużym stopniu niewłaściwie pojęte „współzawodnictwo" pomiędzy poszczególnymi zakładami prowadzące do gromadzenia nadmiernych zapasów deficytowych surowców, kosztem tych zakładów, które nie umiały w porę uzyskać odpowiednio wysokiego przydziału.

W znacznej również mierze wpływa na niewłaściwe kształtowanie się wysokości zapasów materiałowych nierównomierność dostaw oraz zachodzące w ciągu danego okresu zmiany w wielkości i asortymencie planowanej produkcji.

Nierównomierność dostaw powoduje okresowe nagromadzenie zapasów, których rozładowanie wymaga znacznej ilości czasu, zaś zmiany w planie produkcji wywołują konieczność odpowiednich zmian w dziedzinie gospodarki materiałowej, co przy małej elastyczności aparatu zaopatrzeniowego powoduje poważne zaburzenia na tym odcinku.

W ostatecznym wyniku takiego stanu rzeczy zachwiana zostaje równowaga finansowa przed-

siębiorstwa, które albo nie posiadając dostatecznych zapasów nie może wykonać planu produkcji, a tym samym nie osiąga planowanych wpływów, albo też przy nadmiernym nagromadzeniu się zapasów musi w nich zamrozić znaczną część środków obrotowych, przez co powstaje ich praktyczny niedobór.

Aby uniknąć tego rodzaju sytuacji należałoby w pierwszym rzędzie uelastycznić w przemyśle aparat zaopatrzenia przez jego większą centralizację (co pozornie zakrawa na sprzeczność).

Wydaje się, że konieczne jest jeszcze wyraźniejsze niż dotychczas wyodrębnienie gospodarki materiałowej z pośród innych działów gospodarki eksploatacyjnej w przemyśle.

Centrale zaopatrzenia winny być w praktyce nie tylko organami pośredniczącymi w dostarczaniu zakładom odpowiednich materiałów, lecz muszą one stać się dystrybutorami tych materiałów w pełnym tego słowa znaczeniu.

Oznacza to, że punkt ciężkości w dziedzinie gospodarki materiałowej powinien być przeniesiony z zakładów produkcyjnych na centrale zaopatrzenia, te ostatnie zaś winny orientować się w istotnym zapotrzebowaniu poszczególnych odbiorców i dostarczać im materiałów w ilościach ściśle odpowiadających wielkości zaplanowanej na dany okres produkcji.

Inicjatywa zakładu produkcyjnego na polu ubiegania innych zakładów w otrzymywaniu jak największych przydziałów materiałowych jest w ramach gospodarki planowej czymś niedopuszczalnym, przekreślającym po prostu planowość tej gospodarki.

Ekonomiczne partie zakupu nie będą powodem nadmiernych zapasów, o ile gospodarka powstałymi przy tego rodzaju zakupach nadwyżkami należeć będzie nie do do zakładów, lecz do Central Zaopatrzenia.

Powstaje przy tym problem centralnego magazynowania nadwyżek materiałowych, powstałych zarówno w drodze ekonomicznej partii zakupu, jak i przy innych okazjach (np. jednorazowy wielki transport surowców importowanych).

Problem ten—bezwzględnie trudny do rozwiązania z punktu widzenia technicznego — nie może jednak w żadnym wypadku uniemożliwiać racjonalnej i planowej gospodarki w zakresie zaopatrzenia materiałowego przemysłu. Rozwiązanie na dłuższą metę może przynieść jedynie przeprowadzenie odpowiednich inwestycji. Na razie zaś należy specjalną uwagę poświęcić ostrożnemu i gruntownie przemyślanemu kierowaniu dostaw do poszczególnych składnic oraz samych zakładów.

Chodzi o to, aby surowiec nie trafiał w „ślepą uliczkę" i nie leżał bezużytecznie tam, gdzie nie jest planowo użytkowany.

Osiągnięcie zadawalającej sytuacji na odcinku zaopatrzenia uzależnione jest oczywiście od wielu różnych czynników, na kształtowanie się których nie zawsze można mieć wpływ.

Jednakże wydaję się, że wśród przyczyn powodujących obecnie trudności jedną z głównych ról odgrywają czynniki o charakterze czysto psychologicznym.

Z chwilą, gdy kierownicy zakładów produkcyjnych zrozumieją, że zapas materiałów przekraczający wartość wynikającą z wzoru:

zakup = przewidywane zużycie + norma magazynowa — pozostałość z ub. okresu

jest zjawiskiem z punktu widzenia gospodarki planowej równie niebezpiecznym, jak zupełny brak danego surowca czy materiału, wówczas zlikwidowane zostanie gros istniejących niedomagań na odcinku zaopatrzeniowym w przemyśle.

Mimo bowiem wyodrębnienia gospodarki materiałowej i ześrodkowanie jej w Centralach Zaopatrzenia, funkcjonowanie aparatu zaopatrzeniowego zależy ściśle od jednostkowych planów zaopatrzenia materiałowego, sporządzanych przez poszczególne zakłady.

Kierowanie się maksymą „od przybytku głowa nie zaboli" jest w odniesieniu do gospodarki wyższego stopnia, czyli gospodarki planowej, prymitywizmem mogącym przynieść nad wyraz szkodliwe następstwa.

Stanisław Sopiński

EKONOMICZNE WSKAŹNIKI RACJONALNEJ DZIAŁALNOŚCI PRZEDSIĘBIORSW

Wstęp. Rozwój gospodarstwa narodowego uwarunkowany jest w każdym ustroju przede wszystkim konsekwentnym przestrzeganiem zasad racjonalnej gospodarki, ścisłej kalkulacji, kontroli i, co najważniejsze, systematycznego zmniejszania kosztów produkcji.

Jak wiemy, zasady racjonalnej gospodarki polegają przede wszystkim na wykonywaniu planów

przez poszczególne przedsiębiorstwa przy jak najmniejszym nakładzie pracy, środków materiałowych i pieniężnych. Jak najbardziej racjonalne wykorzystanie środków kapitałowych i obrotowych przedsiębiorstwa, najwyższa oszczędność w zużywaniu środków materiałowych, niedopuszczanie do strat, będących wynikiem złej gospodarki, nie może być sprawą obojętną dla banku, kredytującego dane gałęzie gospodarstwa.

System finansowania życia gospodarczego przez poszczególne banki z NBP na czele, pociąga za sobą w konsekwencji konieczność roztoczenia ścisłej kontroli finansowej nad kredytowanymi jednostkami gospodarczymi. Nie wolno bowiem dopuścić do poważniejszego zachowania się równowagi pomiędzy strumieniem dóbr a strumieniem pieniądza, co nastąpiłoby niewątpliwie w wypadku przekredytowania przedsiębiorstw (inflacja kredytowa), nie mającego nic wspólnego z finansowaniem rzeczywistego cyklu produkcyjnego i obrotowego. Banki finansujące muszą zatem wnikać w bieg gospodarki finansowej przedsiębiorstwa, muszą być dobrze i aktualnie poinformowane o sytuacji przedsiębiorstw finansowanych,przeprowadzać lustrację w zakładach i firmach, mając na uwadze przede wszystkim to, aby poszczególne przedsiębiorstwa przestrzegały zasad gospodarności.

Najważniejsze znaczenie w walce o przestrzeganie zasad gospodarności powinna mieć działalność banku w dziedzinie wmocnienia dyscypliny płatniczej, niedopuszczenia do zalegania przez przedsiębiorstwa z zapłatą za surowce, materiały i usługi, spłacenia kredytu bankowi itd. Rękojmią zapewniającą skuteczność tej działalności powinno być, jak już wyżej wspominaliśmy, wnikliwe badanie stanu finansowego przedsiębiorstw i instytucji gospodarczych i wykrywania w porę gospodarczych i finansowych niedoborów w poszczególnych przedsiębiorstwach. Każde przekroczenie wysokości planowanych kosztów produkcji w poszczególnych przedsiębiorstwach jest bezpośrednią stratą dla gospodarki społecznej jako całości. W przyczynku niniejszym ograniczymy się do omówienia niektórych ważniejszych zagadnień finansowych na odcinku poszczególnych przedsiębiorstw.

1. Ekonomiczne wskaźniki jako narzędzie kontroli.

Socjalizacja przemysłu w Polsce i wprowadzenie daleko posuniętego planowania gospodarczego, stosowanie metody planowego finansowania naszego aparatu gospodarczego przez krajowy system bankowy, pociągnęło za sobą w konsekwencji konieczność odpowiedniego uregulowania zagadnień finansowo-rachunkowych. Należało w szczególności opracować system wskaźników, najpełniej i najbardziej wszechstronnie obrazujących działalność wytwórczą i finansową przedsiębiorstw gospodarczych w nowych warunkach, w warunkach polskiego systemu gospodarki planowej. Na tę stronę zagadnienia winien być skierowany wysiłek badawczy naszych teoretyków i praktyków rachunkowości. Położenie finansowe naszych przedsiębiorstw znajduje pełny obraz w toku wykonywania planów. Stąd wypływa konieczność bardziej pełnego i wszechstronnego zbadania ekonomiki przedsiębiorstw właśnie przez rozszerzenie ram analizy, przekształcając stosowaną do dzisiejszego dnia analizę bilansu — pojmowaną bardzo często jeszcze w sensie kapitalistycznym — na analizę działalności gospodarczej przedsiębiorstw w opraciu o system wskaźników technologiczno-finansowych, pozwalający zanalizować wszystkie strony działalności gospodarczej. Warto wspomnieć, że w ZSRR kurs analizy działalności gospodarczej na podstawie wskaźników włączony został do planu nauczania ekonomicznych i inżynieryjno-ekonomicznych wyższych zakładów naukowych.

Jak wiemy w skomplikowanym zespole warunków i przyczyn, określających osiągnięte wyniki działalności gospodarczej, wyraża się wpływ szeregu cynników: technologicznych, organizacyjnych, finansowych i ekonomicznych. Wykrycie wpływu tych czynników winno nastąpić właśnie przy pomocy odpowiednich wskaźników techno-ekonomicznych.

Analiza techno-ekonomiczna winna opierać się o metodę indywidualizacji t. zn. zdolną uchwycić charakterystyczne dla danego przedsiębiorstwa momenty działalności gospodarczej. Oczywiście metoda ta nie powinna w niczym pomniejszyć osiągnięć w dziedzinie stworzenia wskaźników uniwersalnych, t. zn. dających się zastosować we wszystkich gałęziach gospodarki narodowej.

Budowa właściwych i racjonalnych wskaźników techniczno-ekonomicznych w dużej mierze uzależnina jest od zakresu danych obrachunkowych: im szerszy będzie zakres danych obrachunkowych (statystycznych, buchalteryjnych i kalkulacyjno-technicznych), tym kompletniejszy i wszechstronniejszy może być zespół wskaźników.

Prawidłowo przeprowadzona analiza działalności gospodarczej przedsiębiorstw, (t. zn. w oparciu

o odpowiednio skonstruowane wskaźniki) jest wielką pomocą przy badaniu zagadnień ściśle związanych z:

1) postępem technicznym,
2) wzrostem wydajności pracy,
3) udoskonaleniem, unowocześnieniem i rozwojem metod gospodarowania,
4) walką o obniżkę kosztów produkcji,
5) ścisłym przestrzeganiem zasad oszczędności na każdym odcinku życia gospodarczego.

W tym celu niezbędnym staje się analizowanie danych, rachunkowo-sprawzdawczych, planowo, nie zaś od wypadku do wypadku.

Doświedczenia z działalności przedsiębiorstw wykazują, że systematyczna analiza nie tylko wykrywa błędy, lecz również uprzedza o możliwości ich powstania.

Analiza stanu finansowego przedsiębiorstw, wykorzystania środków, zyskowności itp., nabiera szczególnego znaczenia obecnie, gdy rozpoczynamy walkę o obniżenie kosztów wytwórczości.

2. **Analiza działalności przedsiębiorstw na podstawie ekonomicznych wskaźników.**

Wykonanie planu przez przedsiębiorstwo powinno być oceniane nie tylko według rozmiarów ogólnej produkcji, lecz i według rozmiarów gotowej i kompletnej produkcji, wyznaczonej przez odgórnie planujące organa, z równoczesnym uwzględnieniem jakości i asortymentów. Jak więc widzimy, istnieje obowiązek wykonywania planu nie tylko zgodnie ze wskaźnikami ilościowymi, lecz i jakościowymi, według wyznaczonych asortymentów i standartów, w granicach przewidzianych przez plan kosztów własnych. Plan przedsiębiorstw przewiduje rozmiary produkcji ogólnej i towarowej. Przy czym przez produkcję ogólną rozumieć należy wartość wyprodukowanych w danym okresie wyrobów gotowych, półfabrykatów, robót w toku, wartość usług produkcyjnego charakteru, świadczonych innym przedsiębiorstwom (energia elektryczna, woda itp.). Przez fabryczną produkcję towarową rozumiana jest produkcja przedsiębiorstw przeznaczona na wysyłkę poza ich obręb, a więc produkcja wyrobów gotowych danego zakładu przemysłowego. Otóż wskaźniki (wskaźnik produkcji ogólnej i towarowej) posiadają znaczenie z punktu widzenia kontroli dóbr wytwarzanych przez dane przedsiębiorstwo. Dla określenia wydajności pracy, obliczania ilości robotników itd., wykorzystywane są dane dotyczące ogólnej produkcji. Natomiast przy końcowej ocenie wykonania planu należy brać za podstawę dane dotyczące produkcji towarowej.

W skład produkcji wchodzi przyrost niezakończonej produkcji i półfabrykatów. W związku z tym wykonanie planu w zakresie ogólnej produkcji odbywa się niekiedy nie przez bezpośrednie zwiększenie wytwórczości gotowych wyrobów, lecz przez zwiększenie ilości niezakończonej produkcji (robót w toku) oraz wyrobów półgotowych.

Dla lepszego zilustrowania poruszonego zagadnienia służyć może niniejszy przykład:

Załóżmy, iż fabrykata w określonym okresie gospodarczym planuje dostarczyć ogólnej produkcji na sumę 5 mil. zł. z tym, że plan przewiduje wykonywanie gotowej produkcji wartości 4 mil. zł. W rzeczywistości fabryka osiągnęła ogólną produkcję wartości 6 mil. zł, ale gotowej produkcji (produkcja towarowa) dostarczyła jedynie na sumę 3 mil. zł, (tj. o 1 mil. zł mniej, aniżeli było przewidziane w planie); nadwyżka półfabrykatów i niezakończonej produkcji, nie przewidzianej w planie wyniosła 2 mil. zł (1 mil. planowano 5—4). W danym przykładzie fabryka przekroczyła plan w zakresie ogólnej produkcji o 20%. Jednakże wyniki pracy tej fabryki są niezadowalające z tego powodu, że w zakresie gotowej produkcji plan nie został wykonany w 25%. Analiza powyższych cyfr wykazuje zwiększenie remanentów półfabrykatów i niezakończonej produkcji o 2 mil. zł, co świadczy o tym, że fabryka pracowała na skład własny.

Bez wątpienia wzrastająca rozpiętość pomiędzy ogólną i towarową produkcją jest wyrazem niewłaściwej pracy przedsiębiorstwa. W wypadku nie nadążenia tempa produkcji towarowej za wzrostem ogólnej produkcji, powstaje nagromadzenie niezakończonej produkcji, przekraczające plan i oznaczające zamrożenie środków na skutek zwolnienia cyklu obrotowego.

W związku z tym analiza wskaźników wykonania produkcyjnego zadania powinna stwierdzić, czy został zachowany przewidziany w planie stosunek pomiędzy produkcją ogólną i towarową.

Dalej koniecznym staje się sprawdzenie wykonania planu produkcyjnego w odniesieniu do asortymentów. Niewłaściwe potraktowanie tego zagadnienia może pogłębić proces zamrażania remanentów, zwężając możliwości zbytu, powodując tym samym niewykonanie planu sprzedaży.

Załóżmy, że przedsiębiorstwo produkuje 4 rodzaje wyrobów A, B, C, D. Plan produkcji przewiduje wytworzenie następujących ilości produktów: A = 100, B = 200, C = 300 i D = 400, koszt własny jednostki wyrobu = A = 2, B = 3,

C = 1, D = 4. Dane te zestawimy w formie tabelarycznej z jednoczesnym podaniem odpowiednich cyfr, obrazujących wykonanie planu.

Nazwa wyrobu	Plan			Wykonanie planu		
	Ilość w tys.	koszt wł. w zł.	Suma tys. zł.	Ilość w tys.	Koszt własny	Suma w tys. zł.
A	100	2	200	200	2	400
B	200	3	600	400	2	800
C	300	1	300	600	0,5	300
D	400	4	1.600	500	3	1.500
			2.700			3.000

Jak widzimy fabryka powinna wyprodukować wyrobów na ogólną wartość 2.700 tys. zł, a w rzeczywistości wartość produkcji, wykonanej w okresie planowanym obliczona według kosztów własnych, podanych w sprawozdaniu, wyniosła 3.000 tys. zł.Nadwyżka ta może być wynikiem działania trzech czynników: 1) zmiany w rozmiarach produkcji w naturze, 2) zmiany kosztów własnych (w naszym przykładzie we wszystkich rodzajach wyrobów, dokonane zostało obniżenie kosztów własnych), 3) zmiany asortymentów.

Według planu stosunek pomiędzy poszczególnymi rodzajami wyrobów ustalony został jak 1 : 2 : 3 : 4, natomiast wykonanie planu przedstawia się następująco 1 : 2 : 3 : 2,5. Zmianą procentowego stosunku pomiędzy poszczególnymi grupami wyrobów charakteryzuje się zmniana asortymentów.

Ażeby eliminować wpływ wahań kosztów własnych na ogólną sumę produkcji, wycenimy wielkości planowane i rzeczywiście wykonane według stałych cen np. z 1938 r. Wówczas w jaskrawy sposób uwydatni się wpływ zmiany asortymentów na rozmiary produkcji.

Nazwa wyrobu	Zaplanowano	Wykonanie planu	Cena 1938 r.	Suma w cenach z 1938 r.		Asortyment w %		Liczby procentowe	
				Wg planu	Wykonano	Wg planu	Wykonano	Wg planu	Wykonano
A	100	200	3	300	600	10	12	30	36
B	200	400	2	400	800	20	23	40	80
C	300	600	2	600	1.200	30	35	60	70
D	400	500	4	1.600	2.000	40	30	160	120
	1.000	1.700		2.900	4.600	100	100	290	306

Ogólny wzrost rozmiarów produkcji wyniósł:

$$\frac{4600 \cdot 100}{2900} - 100 = 59\%$$

Przy czym wzrost w skutek zmiany asortymentu wynosi:

$$\frac{306 \cdot 100}{290} - 100 = 6\%$$

Pozostała część wzrostu przypada na inne czynniki, o których wspominaliśmy wyżej.

Dla obliczenia rozpatrywanego wskaźnika wykonania programu wedlug asotrymentów brane są pod uwagę tylko te wyroby, które były przewidziane w planie i poza tym w rozmiarach nie większych od planowanego zadania.

Przy analizie planów produkcyjnych szczególną uwagę należy zwrócić na prowadzenie walki z produkcją wybrakowaną. Im mniej fabryka posiada towarów wybrakowanych, tym większa jest roczna produkcja odpowiedniej jakości i tym niższe są jej koszty własne, oczywiście, o ile inne warunki zostały zachowane.

Dla scharakteryzowania osiągnięć w dziedzinie walki z produkcją wybrakowaną należy porównać procent produkcji wybrakowanej z roku sprawozdawczego z danymi z poprzednich lat.

Założymy, że w okresie sprawozdawczym wykonano produkcję wartości 1.000 zł. Ogółem przepracowano 105 robotniko-godzin, przy czym na produkcję wybrakowaną stracono 5 robotniko-godzin. Srednia produkcja, wykonana w ciągu 1 godziny (po odliczeniu czasu straconego na produkcję wybrakowaną) wynosi:

$$\frac{1000 \text{ zł}}{105 - 5} = 10 \text{ zł}$$

Wynika z tego, że można było osiągnąć produkcję większą o 50 zł (10 zł x 5 godzin). W ten sposób procent towarów wybrakowanych równa się 5%

$$\left(\frac{50 \cdot 100}{1000}\right)$$

Analiza wykonania planu w zakresie pracy powinna stwierdzić stopień zaopatrzenia w siłę robotniczą i wykonanie planu w zakresie funduszu płacy robotniczej. Przy tym konieczne jest obliczenie stopnia wpływu konkretnych czynników na nadmiar lub brak w ilości robotników, na oszczędności lub przekroczenie w zakresie funduszu płacy robotniczej. Osiągnięcie oszczędności lub dopuszczenie do przekroczenia w zakresie funduszu płacy robotniczej obliczane jest w sposób następujący: planowany fundusz płacy robotniczej uzgadniany jest z procentem wykonania programu produkcyjnego, a następnie porównywany z rzeczywistymi wydatkami z tytułu płacy robotniczej. Różnica wskazuje na stosunkową oszczędność lub przekroczenie.

Np. planowany fundusz płacy wynosi 10 mil. zł, rzeczywiste należności robotników z tytułu płacy wynoszą 11 mi. zł przy wykonaniu programu produkcyjnego w 120%. Absolutna liczba, wyrażająca przekroczenie planowanego funduszu płac, wynosi 1 mil. zł (11 mil. — 10 mil.). Planowana suma płacy robotniczej poddana korekturze, zgodnie z procentem rzeczywistego wykonania planu produkcyjnego, równa się 12 mil. zł

$$\left(\frac{10 \cdot 120}{100}\right)$$

Stąd też łatwo obliczyć stosunkową oszczędność funduszu płacy, która wynosi w podanym przykładzie 1 mil. zł (12 mil. — 11 mil.).

Przedstawiony wyżej sposób obliczania stosunku oszczędności lub przekroczenia funduszu płacy robotniczej, oparty jest na założeniu, że wykonana produkcja nie zawierała żadnych zmian asortymentów w porównaniu z planem. Jeżeli więc zwiększony został, wbrew planowi, udział produkcji, wymagającej dużych nakładów pracy, to obliczana tym sposobem oszczędność okaże się mniejsza i odwrotnie, w razie zwiększenia udziału produkcji wymagającej małego nakładu pracy, oszczędność okaże się większa.

3. Analiza kosztów własnych jako podstawa do konstrukcji ekonomicznych wekaźników.

Jednym z ważniejszych zadań kontroli gospodarczej działalności przedsiębiorstw jest analiza kosztów własnych produkcji przemysłowej. Koszty własne produkcji danego przedsiębiorstwa stanowią, jak wiemy, ogół wydatków na produkcję, wyrażonych w formie pieniężnej. Koszty własne stanowią jeden z głównych jakościowych wskaźników ekonomicznego funkcjonowania przedsiębiorstw. W punkcie niniejszym nie uwzględnimy wszystkich zagadnień analizy kosztów, ale ograniczymy się do omówienia jednego, jednak najbardziej ważnego, — obniżki kosztów własnych produkcji.

W gospodarstwie socjalistycznym obniżenie wydatków winno być jednym z zasadniczych celów planu produkcji. Dla osiągnięcia obniżki kosztów własnych, jednostki nadrzędne winny opracować szereg zarządzeń, które zmierzałyby do zwiększenia wydajności pracy i intensyfikacji całego procesu produkcji, a w tym celu między innymi winny być wyznaczone maksymalne normy zużycia surowców, materiałów i paliwa. Powinno się położyć szczególny nacisk na przyśpieszenie obrotu wszystkich środków obrotowych, zamrożonych w postaci materiałów znajdujących się w magazynach, warsztatach i używanych do procesu produkcji.

Wielkość kosztów własnych produkcji przemysłowej zależy od całego szeregu powiązanych między sobą czynników. W kosztach własnych, tak jak w soczewce, skupiają się wszystkie wskaźniki działalności produkcyjnej przedsiębiorstw — rozmiary produkcji, asortymenty wyrobów, ilość i jakość zużytego surowca i materiałów ceny surowców i materiałów, wysokość amortyzacji itp.

Operując danymi zawartymi w sprawozdaniu powinno się dokonać ogólnego obliczenia stopnia obniżki kosztów własnych, a następnie stwierdzenia dzięki jakim czynnikom i w jakim stopniu obniżenie zostało osiągnięte. Również należy szczegółowo obliczyć, jakie czynniki wywołują wzrost poszczególnych składników kosztów własnych, jak pracuje przedsiębiorstwo, jak się przedstawiają wyniki jakościowe jego działalności.

Obniżkę kosztów własnych przewiduje się w planie w postaci określonego procentu kosztów własnych ub. roku. Z tego względu obniżka odnosi się tylko do produkcji porównywalnej, tj. do tych artykułów, jakie były produkowane przez dane przedsiębiorstwo w ubiegłym roku. Planowe zadanie dotyczące poziomu kosztów własnych polega na określeniu sumy przewidzianych planem kosztów własnych produkcji. Może się ono odnosić zarówno do produkcji porównywalnej, jak i do całej produkcji, łącznie z nieporównywalną. Musimy zwrócić uwagę na związek, jaki panuje między wielkością obniżki kosztów własnych, a poziomem tych kosztów. Zadanie dotyczące kosztów własnych musi być rozpatrywane równocześnie z projektowanym ich poziomem. Praca poświęcona analizie kosztów własnych, ograniczająca się do sprawdzenia wykonania ich ob-

niżki, bez jednoczesnego zwrócenia uwagi na to, czy został wykonany plan, dotyczący poziomu tych kosztów, mijałaby się z celem.

Metoda sprawdzenia wykonania planu w odniesieniu do poziomu kosztów własnych jest bardzo prosta: rzeczywisty koszt własny, rzeczywiście wykonanej produkcji, porównywa się z jej planowanymi kosztami własnymi.

Rzeczywiste obniżenie kosztów własnych całej porównywalnej produkcji może być wywołane nie tylko obniżeniem kosztów własnych poszczególnych rodzajów wyrobów, lecz i zmianami asortymentów produkcji, wbrew postanowieniom planu. Zagadnienie wpływu zmiany asortymentu na wielkość kosztów produkcji omówione zostało szczegółowiej w II punkcie.

Zadanie to rozwiązuje się b. prosto: rzeczywiste wydatki porównywane są w jednym wypadku z kosztami własnymi ubiegłego roku, a w drugim wypadku z planowanymi kosztami własnymi. W rezultacie otrzymuje się ogólne sumy przekroczeń lub oszczędności w zakresie kosztów własnych. Aby określić w procentach odchylenie w porównaniu z kosztami własnymi ub. roku w porównaniu z planem, należy obliczyć, ile wynosi procent podwyższenia lub obniżenia wszystkich kosztów własnych produkcji wskutek przekroczeń lub oszczędności we wszystkich pozycjach.

Wyniki tych obliczeń dla lepszego zobrazowania zagadnienia mogą być zebrane w specjalnej tabeli, niżej umieszczonej.

Rodzaje kosztów	Zmiany w porównaniu z rokiem ubiegłym		Zmiany w porównaniu z planem	
	w liczbach bezwzględnych	w %	w liczbach bezwzględnych	w %
1. Surowce i materiały	− 1.100	− 10	− 1.100	− 12
2. Ogólne koszty materiałowe	+ 50	+ 8	+ 70	+ 6
3. Robocizna bezpośrednia	+ 200	+ 5	− 20	− 3
4. Ogólne koszty wytwarzania wydz.	− 20	− 6	+ 30	+ 4
Warsztatowe koszty wytwarzania	− 870	− 4	− 1.020	− 5
5. Ogólne koszty adm. fabr.	− 70	− 20	+ 20	+ 8
Ogólne koszty wytwarzania	− 940	− 7	− 1.000	− 4

Na marginesie dodać tylko należy, że naruszenie planowych asortymentów, odbijające się na wynikach obniżki kosztów własnych, powinno być pilnie strzeżone i wykrywane przez bank przy okazji analizy prac przedsiębiorstwa.

Następnie, po stwierdzeniu wpływu zmiany asortymentów produkcji na wykonanie planu w zakresie kosztów własnych, określa się wpływ poszczególnych wydatków na wysokość kosztów własnych wykonanej produkcji. W początkowym stadium analizy zadanie polega na wyjaśnieniu roli, jaką odgrywają poszczególne wydatki w zmianach kosztów własnych, w porównaniu z rokiem ubiegłym i z planem.

Przekroczenia wszystkich pozycji kosztów obliczane są nie tylko w liczbach bezwzględnych ale i w procentach, które wyrażają względną wielkość przekroczeń i oszczędności

Z przytoczonej wyżej tabeli widać, że w naszym przykładzie oszczędność uzyskana w kosztach własnych, w porównaniu z rokiem ubiegłym, w sumie 940, osiągnięta została przez zmniejszenie wydatków we wszystkich pozycjach z wyjątkiem ogólnych kosztów materiałowych (wzrost kosztów magazynowania) i robocizny bezpośredniej.

DZIAŁ ARTYKUŁOWY

Mgr. A. Cegielski

ZAGADNIENIE EMISJI W PLANOWANIU FINANSOWYM

(Referat przygotowany do dyskusji w Biurze Studiów przy Kancelarii Cywilnej Prezydenta R. P.)

I.

Jednym z podstawowych i jednocześnie najtrudniejszych zadań, jakie musi spełnić planowanie finansowane, jest ustalenie w poszczególnych rocznych, czy też kwartalnych planach finansowych uzasadnionej gospodarczo dynamiki i przyrostu środków pieniężnych.

Uważamy, że zagadnienie to w systemie uspołecznionej gospodarki planowej posiada dwa wyraźne zupełnie aspekty: z jednej strony występuje ilość **niezbędnych środków pieniężnych** w celu zrealizowania zaplanowanych i materiałowo uzgodnionych operacji gospodarczych, a z drugiej, strony, ilość **gospodarczo uzasadnionych środków** pieniężnych w obiegu, przeznaczonych na cele konsumcyjne. Nie ulega kwestii, że ilość środków pieniężnych obracanych na cele konsumcyjne jest funkcją planu ogólno-gospodarczego, ilość ta jednak wynikająca z rozmiarów i charakteru założeń tego planu, może być nieuzasadniona w stosunku do rzeczowych możliwości konsumcyjnych, może być zbyt duża lub zbyt mała. Ustalenie poszczególnych wielkości, a następnie sharmonizowanie ich nawet poprzez odpowiednie rewizje założeń planu gospodarczego, należy właśnie do zadań planowania finansowego.

W artykule tym zajmiemy się zbadaniem czy i w jakim stopniu planowanie finansowe spełnia wyżej postawione zadania, a następnie omówimy metody, jakie do tego mogą służyć, podkreślając metodę najwłaściwszą.

Przed rozwinięciem zasadniczego tematu, zanalizujemy w sposób możliwie zwięzły istotę i znaczenie poszczególnych elementów obiegu pieniężnego, a szczególnie pieniądza wkładowego, który zmienił całkowicie swoje oblicze pod wpływem zarządzeń możliwych do zrealizowania jedynie w systemie gospodarki socjalistycznej. Uważamy, że bez naświetlenia tych charakterystycznych cech poszczególnych rodzajów pieniądza, analiza, jaką przeprowadzimy dalej, byłaby niekompletna, a może i niezrozumiała.

Otóż podział, podany wyżej, ujmujący znaczenie środków pieniężnych w sensie ekonomicznym, posiada w naszym systemie finansowym dość dokładny odpowiednik w technicznym podziale ogólnego obiegu pieniężnego. Wszelkie operacje finansowe jednostek gospodarczych i instytucji są ustawowo dokonywane przy pomocy pieniądza wkładowego, za wyjątkiem rzecz naturalna wypłat na cele konsumcyjne, a więc wypłat dokonywanych z funduszu płac, jakie są realizowane w gotówce, a następnie za wyjątkiem pewnej części operacji dokonywanych przez sektor prywatny i spółdzielczy oraz za wyjątkiem tych operacji, jakie są dokonywane ze wsią. Natomiast wszelkie zapłaty dokonywane przez społeczeństwo w celach konsumcyjnych, są z reguły realizowane w pieniądzu gotówkowym. W przyjętym systemie płatniczym przez ludność, obrót czekowy nie gra żadnej roli.

W ten sposób opierając się na istniejących sposobach płatniczych wprowadzonych, odnośnie operacji instytucji i przedsiębiorstw, ustawowo nie popełnimy dużego błędu, jeśli zaliczymy cały pieniądz wkładowy (pieniądz żyrowy w sensie ogólno-ekonomicznym nie różni się od pieniądza bankowego) do pieniądza o charakterze operacyjnym, a pieniądz gotówkowy w głównej mierze do pieniądza o charakterze zapasów kasowych społeczeństwa na cele konsumcyjne. Pomimo tego zasadniczego podziału nie należy zapominać, że część pieniądza gotówkowego tworzy również zapasy jednostek gospodarczych i instytucji, jednak globalnie, z uwagi na specjalnie ustalone granice wielkości tych zapasów, nie może to być kwota zbyt wielka, a co najważniejsze nie może ulegać dynamice i dużym wahaniom bez zrozumiałego uzasadnienia.

Rozumowanie powyższe może nieco skomplikować fakt, że sektor prywatny nie jest objęty zarządzeniem o minimalnym pogotowiu kasowym w jednostkach gospodarczych, uważamy jednak, że kwota gotówki ściśle operacyjnej w sektorze prywatnym nie jest zbyt wielka, ponieważ sektor ten związany obrotami z innymi sektorami, musi dokonywać zapłat bezgotówkowo. Świadczy zresztą o tym stosunkowo poważna kwota pozostałości na rachunkach czekowych i bieżących tegoż sektora.

Przyjmując zatem powyższy podział pieniądza na operacyjny — pieniądz wkładowy i w mniejszym stopniu gotówkowy, a na potrzeby konsumcji — wyłącznie pieniądz gotówkowy, należy specjalnie podkreślić charakterystyczne cehy obu

rodzajów pieniądza w naszym układzie stosunków gospodarczych.

Wszelkie uruchamianie pieniądza operacyjnego (wkładowego) w sektorze państwowym i częściowo spółdzielczym niezależnie czy przelewem, czy gotówką, jest kontrolowane przez bank i ściśle związane z realizacją planu. Stąd też pieniądz ten nie może być zużyty na żadne inne potrzeby, niż zakreślone w planie. O ile plan operacyjny przedsiębiorstwa zostałby zmieniony lub zatrzymany w wykonaniu, wówczas pieniądz operacyjny tegoż przedsiębiorstwa automatycznie straciłby wszelkie właściwości pieniądza i straciłby je na tak długo, dopóki władze gospodarcze, w oparciu o rzeczowe możliwości, nie poleciłyby mu ponownie pełnić funkcji pieniądza. Nie może być zatem mowy o jakimkolwiek niebezpieczeństwie ze strony pieniądza wkładowego w sensie oddziaływania niekorzystnego na rynek i na kształtowanie się cen.

Nieco inaczej ocenimy wpływy pieniądza wkładowego sektora prywatnego. Ponieważ nie ma kontroli bankowej przy uruchamianiu tego pieniądza, może on zatem oddziaływać na rynek tak, jak gotówka. Z uwagi jednak na to, że prywatne pozostałości na rachunkach żyrowych i czekowych służą do operacji handlowych, a te z kolei są kontrolowane i w większości wypadków opierają się na zamówieniach państwowych lub na dystrybucji artykułów produkowanych przez sektor państwowy, nie mogą przeto pieniądze te oddziaływać na rynek inaczej, jak ogólna masa pieniądza wkładowego. Komplikacje od strony tego pieniądza mogą zachodzić dopiero wówczas, gdy saldo pozostałości zacznie się kurczyć. Będzie to wyraźnym znakiem zmiany roli gospodarczej tego pieniądza.

Zupełnie odmiennie przedstawia się problem pieniądza o charakterze zapasów kasowych społeczeństwa na cele konsumcyjne. Pieniądz ten nie zna w układzie naszych stosunków gospodarczych żadnej dyscypliny. Racjonowanie spożycia nawet w najtrudniejszych bezpośrednio powojennych warunkach, nie było pełne. Dlatego też zarówno nadmiar środków pieniężnych na rynku, jak i niedostateczna siła kupna spowodowana, czy to niezgranym z gospodarką funduszem płac, czy też nieumiejętnie przeprowadzonym drenażem (bez wnikliwej analizy dochodów pieniężnych w różnych grupach społecznych), są wielce niebezpieczne dla normalnego przebiegu zaplanowanych procesów gospodarki.

Wysoki dochód pieniężny przy założeniu istnienia wystarczającego i bogatego w różne asortymenty rynku towarowego (abstrahujemy przy tym od czynników o charakterze psychologicznym) nie będzie niebezpieczny, może spowodować jedynie procesy indywidualnej oszczędności pieniężnej. Natomiast przy założeniu trudności na rynku towarowym, wywołanych od strony produkcji lub dystrybucji (rzecz naturalna przy cenach ustalanych) spowoduje szereg zaburzeń, jak kolejki przy wszystkich sklepach, pośpieszny, często drogą nielegalną, wykup towarów dla odsprzedaży na czarnym rynku, demoralizację personelu zatrudnionego w dystrybucji, a nawet i produkcji i wreszcie w końcowym efekcie konieczność rewizji cen, a w konsekwencji jej, zmiany kalkulacji w planach gospodarczych.

W drugim wypadku natomiast przy relatywnie za małej sile kupna na rynku tj. niedostosowanym dochodzie pieniężnym społeczeństwa z podażą artykułów na rynek wewnętrzny, spotkamy się z zatorami w zbycie i niebezpiecznym narastaniem remanentów, co w końcowym wyniku musi podważyć podstawy realizowanego planu.

W świetle powyższych uwag widoczne jest, że zagadnieniem niezmiernie dużej wagi w gospodarce planowanej centralnie, jest dobra analiza potrzeb i chłonności rynku, a następnie dostosowanie siły kupna poprzez odpowiednie planowanie strumienia pieniądza gotówkowego, do możliwości podaży na odcinku artykułów konsumcyjnych, przeznaczonych na rynek wewnętrzny. Przy czym pewne cząstkowe nierównowagi powodowane większym popytem na niektóre artykuły, jakich podaż jest ograniczona, są zasadniczo nieuniknione.

Po tych wstępnych uwagach, przejdziemy do omówienia tematu głównego.

II.

Planowanie finansowe nie jest jeszcze dokonywane w sposób zupełnie doskonały, mianowicie w taki sposób, o jakim możnaby powiedzieć, że ma swoje wypracowane podstawy, zgodnie ze zmianą ustroju i metody gospodarowania. Przyczyny tego są zupełnie zrozumiałe. Struktura gospodarki uspołecznionej planowanej centralnie wywymaga odmiennych i właściwych dla niej metod oceny zjawisk gospodarczych. Metody te wypracowują się stopniowo, przyjmując swój wyraz zewnętrzny w szeregu zarządzeń kształtujących system finansowy.

Zastanówmy się obecnie, jakie są niedoskonałości w stosowanej metodzie planowania finansowego. Abstrahujemy zupełnie od układu państwowego planu finansowego, od ścisłości oceny akumulacji pieniężnej i od ścisłości przewidywań, odnośnie zapotrzebowania środków pieniężnych. W tej dziedzinie zrobione są duże postępy. Istnieje inne zagadnienie, które wymaga rozwiązania. Państwowy plan finansowy zestawiając, z jednej strony, ogólne zapotrzebowanie środków pieniężnych dla zrealizowania założeń planu gospodarczego, a z drugiej strony ogólno-państwową akumulację środków, zamyka się pewnym saldem, jakie musi być pokryte przy pomocy nowych środków pieniężnych. Analiza tego salda w sensie oceny, czy wielkość jego jest dopuszczalna, a zatem ile nowych środków pieniężnych można, a nawet należy wprowadzić do obiegu, ażeby uwzględniając założenia gospodarcze, zachować niezmienną siłę kupna pieniądza, należy właśnie do zagadnień,jakie nie są właściwie interpretowane.

W planach finansowych kwartalnych zagadnienie to jest na razie w ogóle pomijane, a w planach finansowych rocznych rozwiązywane w sposób niezupełnie zadawalający.

Istnieje metoda tradycyjnej analizy, metoda ta jednak nie daje dobrych wyników w odniesieniu do istniejącego u nas systemu gospodorowania.

Metoda powyższa wychodzi z następującego założenia: wydatki dzieli się na dwie zasadnicze grupy. Jedna grupa łączy wszelkie wydatki na potrzeby nieprodukcyjne oraz na potrzeby produkcyjne, ale antycypujące przyrost dochodu społecznego. Druga grupa natomiast obejmuje wszelkie wydatki związane z bieżącą produkcją i wymianą towarową. O ile wydatki pierwszej grupy muszą być pokryte w pełni z akumulacji środków pieniężnych, o tyle wydatki grupy drugiej mogą być bez obawy pokryte przy pomocy nowych środków pieniężnych.

Otóż założenie to w zasadzie oparte jest na słusznych podstawach. Jednak metoda sama ujmując obieg pieniężny jako całość, eliminuje z góry specyficzne dla gospodarki planowej znaczenie pieniądza wkładowego, a tym samym pozbawia korzyści z uproszczenia całego zagadnienia pieniężnego. Ponadto metoda ta jest mało ścisła i nie odpowiada ze względów specjalnych warunkom naszego gospodarowania.

Badając bliżej pierwszą grupę potrzeb (nieprodukcyjnych i antycypujących przyrost dochodu społecznego) oraz akumulację środków, trudno jest twierdzić z całą stanowczością, że nawet przy założeniu pełnego sfinansowania tych potrzeb z akumulacji nie zaistnieje obawa działania w kierunku zachwiania równowagi. Po pierwsze, zakumulowane środki mogą częściowo obejmować sumy ztezauryzowane w latach poprzednich. Następnie niektóre zakumulowane kwoty mogą nie mieć charakteru środków wygospodarowanych, pochodzenie ich może wiązać się w pewnym stopniu drogą pośrednią z akcją kredytową. I wreszcie zakumulowane środki pieniężne o charakterze oszczędności rozumianych w szerokim zakresie, po uruchomieniu, z uwagi na zmianę dysponenta, mogą wywierać na rynek zupełnie odmienny i niepożądany wpływ, np. zamiast powiększyć popyt na artykuły trudnozbywalne, mogą zwiększyć nacisk na artykuły o charakterze masowego zapotrzebowania.

Stosunkowo większe zastrzeżenie budzi ścisłość rozumowania odnośnie drugiej grupy potrzeb. Nie ulega kwestii, że potrzeby bieżącej produkcji i wymiany towarowej mogą być pokrywane, a nawet w celu zachowania równowagi powinny być pokrywane przy pomocy nowych środków pieniężnych. Zachodzi jednak pytanie, czy bez ograniczenia, czy też w pewnym określonym stosunku. Otóż uważamy, że tylko w stosunku do wzrostu obrotów. Nie ma takiej zasady, ażeby wszystkie potrzeby bieżącej produkcji i wymiany, np. od samych podstaw, mogły być zaspakajane przy pomocy nowych środków pieniężnych. Nawet w wypadku wyeliminowania potrzeb o charakterze specjalnym, nie dających bezpośredniego równoważnika na rynku towarowym, jak zapasy zaopatrzenia i zbytu, nie można tej zasady stosować.

W ustroju kapitalistycznym wspomniana wyżej metoda mogła mieć rzeczywiście praktyczne zastosowanie. W gospodarce tego typu, bank przy finansowaniu kierował się przede wszystkim motywami osobistych korzyści i w związku z tym chcąc zmniejszyć do minimum ryzyko, udzielał kredytów tylko w pewnym stosunku do własnych kapitałów przedsiębiorcy, a nawet w pewnym stosunku do własnych środków obrotowych przedsiębiorcy. Globalnie kredyty te nie przekraczały możliwości kreacji pieniądza bankowego przez system bankowy. Kredyty refinansowe banku emisyjnego tylko w sporadycznych wypadkach upłynniały rynek.

W świetle przytoczonego wyżej rozumowania dochodzimy do wniosku, że tradycyjna metoda analizy nie może być stosowana dla oceny zjawisk w naszym ustroju gospodarki. Poglądy na

kształtowanie się sytuacji, wyrobione przy zastosowaniu tego rodzaju analizy, z uwagi na specjalne metody finansowania, inne zupełnie kryterium potrzeby kredytu i wreszcie z uwagi na strukturę pewnej części środków zakumulowanych, napewno nie będą zgodne z rzeczywistym przebiegiem sytuacji na rynku.

Uważamy, że właściwą metodą, jaką należy stosować przy planowaniu finansowym jest, zgodnie z tym, co powiedzieliśmy na samym wstępie, dokładna analiza strumienia pieniądza gotówkowego, tj. tego pieniądza, który reprezentuje siłę kupna społeczeństwa, przeznaczoną na potrzeby konsumcji. Analiza ta jednak w obecnej chwili, z uwagi na brak odpowiednich danych, jest trudna. Można jedynie drogą szacunku i badań retrospektywnych określić z dużym przybliżeniem kształtowanie się obiegu gotówkowego. Ustalenie tą drogą przewidywanej w planie finansowym wielkości emisji gotówkowej, nic jednak nie mówi, czy jest ona gospodarczo uzasadniona i jaki będzie efekt na rynku w wyniku jej oddziaływania. Można wprawdzie drogą odpowiednich wyliczeń ustalić dopuszczalny przyrost środków pieniężnych gotówkowych. Będą to jednak wyliczenia dokonane z dużym przybliżeniem w ujęciu zupełnie ogólnym i nie będzie w tym wypadku żadnych możliwości sprawdzenia w toku realizacji planu, gdzie i jakimi kanałami, pieniądz przebiega niezgodnie z założeniami planu.

Zagadnienie całe może w dużym stopniu uprościć plan obrotów gotówkowych, tj. plan kasowy państwa. Plan ten, jest znany w planowaniu finansowym ZSRR. Na czym polega plan kasowy, ZSRR następnie, jakie oddaje usługi i jakie są możliwości zastosowania tego planu w polskim systemie gospodarki, wyjaśniamy poniżej.

III.

Plan kasowy ZSRR obejmuje pełne obroty płatnicze między jednostkami gospodarczymi i instytucjami z jednej strony, a ludnością z drugiej strony. Konstrukcja planu kasowego w porównaniu z planami finansowymi, czy też kredytowymi różni się tym, że poszczególne pozycje wchodzą do planu pełnymi obrotami. Plan kasowy sporządza Gosbank, przy czym ułatwione ma zadanie, gdyż gros operacji kasowych dokonuje sam. Banki finansujące budownictwo kapitalne nie posiadają własnej kasy i zgłaszają swoje zapotrzebowanie do Gosbanku, przy czym wypłaty ich ograniczają się do trzech pozycji: płac zarobkowych, kosztów rozjazdów i wydatków własnych gospodarczo-operacyjnych.

Nieco inaczej przedstawia się sprawa z bankami komunalnymi i specjalnymi (Specbanki). Te posiadają własny aparat kasowy i sporządzają plan kasowy według schematu Gosbanku, z wyłączeniem jedynie niektórych pozycji. W każdym bądź razie plan kasowy tych banków oparty jest również na ujmowaniu pełnych obrotów. Natomiast kasy oszczędności wchodzą do planu per saldo obrotu gotówkowego z Gosbankiem.

Plan jest budowany systemem „oddolnym", to znaczy, że projekty planu sporządzają oddziały i kantory Gosbanku, po czym po analizie, skorygowaniu przez Zarząd Gosbanku, a następnie po zatwierdzeniu przez odnośne władze państwowe, powraca do oddziałów do wykonania.

Obecnie omówimy jeszcze w zarysie ogólnym elementy, jakie wchodzą w skład planu kasowego ZSRR. Zasadniczymi elementami po stronie rozchodów jest płaca zarobkowa, a zasadniczym elementem po stronie wpływów jest utarg instytucji handlowych. Tym dwom elementom poświęca się najwięcej uwagi i wysiłku zarówno nad ścisłością planowania, jak i wykonania. Pozycja „płace zarobkowe" podaje jak najdokładniej wydatki całego gospodarstwa narodowego na opłatę pracy. Pozycja utargu handlowego, wynosząca ca 80% wszystkich wpływów gotówkowych do kas Gosbanku, stanowi różnicę między rocznym detalicznym obrotem handlowym, a koniecznymi wydatkami bezpośrednimi, dokonywanymi przez instytucje handlowe. Stosunek utargu handlowego do kas Gosbanku do sumy detalicznego obrotu towarowego nazywa się „procentem inkasa". Polepszenie tego stosunku, a więc zwiększenie procentu inkasa, należy do jednych z ważniejszych zadań Gosbanku.

Inne pozycje planu kasowego są następujące:

A. po stronie wpływów:

1) utarg transportu kolejowego, rzecznego i powietrznego,
2) wpływy podatków i opłat (dokonywane tylko gotówką),
3) wpływy opłat mieszkaniowych i inne opłaty komunalne,
4) wpływy z pożyczek państwowych,
5) wpływy lokalnego transportu,
6) wpłaty przedsiębiorstw widowiskowych i innych,
7) wpływy na rachunki kołchozów,
8) wpływ z kas oszczędności.

B. po stronie rozchodów:
1) inne rodzaje opłat za pracę i stypendia,
2) wypłaty za zakupy z gospodarstw rolnych,
3) wypłaty emerytur, zapomóg i wynagrodzeń z ubezpieczeń społecznych i państwowych,
4) wypłaty za zakupy niegospodarczo-rolne,
5) wypłaty z tytułu udzielonych pożyczek na budownictwo indywidualno-mieszkaniowe,
6) wypłaty z rachunków kołchozów,
7) zasiłki dla kas oszczędności,
8) wydatki na rozjazdy,
9) wydatki gospodarczo-operacyjne i inne.

Nadwyżka wydatków nad wpływami musi stanowić kwotę przyrostu obiegu pieniężno-gotówkowego, ewentualnie, jeśli wpływy przekraczają wydatki, będziemy mieli zjawisko o charakterze deflacyjnym.

Zastanowimy się obecnie, co daje dla planowania ogólno-finansowego i planowania ogólno-gospodarczego znajomość wyników obrotów gotówkowych. Otóż znajomość wyników kasowych pozwala na stałe, niemal codzienne, kontrolowanie wykonania ważnych założeń planu ogólno-gospodarczego, a szczególnie na odcinku obrotów towarowych i funduszu płac. Następnie, jeśli weźmie się pod uwagę fakt, że planowanie kasowe opiera się na wytycznych planu gospodarczego i jest odzwierciedleniem wszelkich zakładanych zmian w elementach tegoż planu gospodarczego, wówczas przewidywane wyniki kasowe pozwolą na krytyczną ocenę realności planu gospodarczego, rzecz naturalna pod kątem widzenia stabilizacji siły nabywczej pieniądza. I to jest jedno z najważniejszych zadań planu kasowego. Wynik planu w sensie salda w wielu wypadkach może zmusić do rewizji założeń w planie gospodarczym.

Dlaczego wystarczający jest plan kasowy i nie jest niezbędny w połączeniu z ogólnym planem finansowym w gospodarce planowej dokładny plan dynamiki pieniądza wkładowego, wystrczy przypomnieć to, co mówiliśmy w pierwszej części artykułu, a mianowicie o roli i właściwościach pieniądza operacyjnego. Pieniądz ten na skutek socjalizacji gospodarki został całkowicie opanowany. Ruchy jego są całkowicie związane i uzależnione od czynników planujących, a wielkość i szybkość obrotu automatycznie odpowiadają rzeczowym możliwościom gospodarowania.

Wszak, jeśli jakieś przedsiębiorstwo posiadające swoje środki obrotowe w banku nie może z tych lub innych względów zakupić w określonym czasie surowca, to nie obróci swojej chwilowej nadwyżki środków na potrzeby nieprzewidziane, ani też nie będzie mogło podbić ceny, ażeby tylko zrobić zapas materiałów poszukiwanych na rynku. W tym czasie środki w banku, albo automatycznie będą unieruchomione (zmniejszając tym samym szybkość obrotu pieniądza bezgotówkowego), albo w wypadku, jeśli przedsiębiorstwo korzysta z kredytu bankowego, zbilansowane z rachunkiem otwartego kredytu.

Stąd też w gospodarce uspołecznionej nie zachodzi potrzeba, tak jak w ustroju gospodarki kapitalistycznej, stałego czuwania i regulowania (z reguły tylko półśrodkami) możliwości kreacji pieniądza wkładowego.

Przyjdziemy z kolei do omówienia trudności, na jakie natrafiamy przy realizowaniu planu kasowego. Trudności te będą dwojakiego rodzaju. Po pierwsze będą związane ze strukturą gospodarki, po drugie, ze stanem statystyki sprawozdawczej.

Z uwagi na strukturę gospodarki polskiej, zakres omawianego planu będzie mniejszy. Szczególne trudności będą na odcinku planowania wpływów z utargu, gdyż bezpośredni kontakt z konsumentem posiada w dużym stopniu sektor prywatny i utarg jego wpływa do banków drogą różnorodną i okólną. Sprawa ta będzie wymagała specjalnego rozwiązania. Może celowe będzie, odnośnie utargu sektora prywatnego, oparcie się na obrotach hurtowych dokonywanych przez dostawców sektora uspołecznionego. Wprawdzie sektor prywatny płaci za towary przelewem, tym nie mniej musi dokonać wpłaty gotówkowej, ażeby przelew zrealizować. Dalsze wpływy gotówkowe z utargu sektora prywatnego będą stanowiły wszelkiego rodzaju świadczenia.

Drugą pozycją planu nie mniej ważną od utargu handlowego, stanowią wypłaty gotówkowe za pracę. Odnośnie tej pozycji przewidujemy jedynie brak dobrych danych statystycznych, zwłaszcza na szczeblu poszczególnych okręgów bankowych.

Wszelkie inne pozycje planu już o mniejszej wadze zarówno po stronie wpływów, jak i rozchodów, będą mogły być dość ściśle uchwycone i zaplanowane.

Trudności przy realizacji planu będą związane jeszcze z systemem naszej bankowości. Poszczególne banki, z uwagi na posiadanie własnych aparatów kasowych, będą zmuszone zestawiać plany odcinkowe według schematów uzgodnionych z Bankiem Centralnym. Plany te wejdą do ogólnego planu obrotów gotówkowych, sporządzane-

go przez Bank Centralny, przy czym z uwagi na to, że każdy z banków posiada własny aparat kasowy, plany będą mogły być związane z planem ogólnym jedynie per saldo.

Techniczny aspekt planowania kasowego omówiliśmy w zarysie najbardziej ogólnym, ponieważ nie jest to tematem rozważań niniejszego artykułu, a po drugie z uwagi na fakt, iż wkrótce na łamach „Wiadomości" ukaże się artykuł poświęcony specjalnie planowaniu kasowemu.

Kończąc artykuł chcieliśmy jeszcze zreasumować zasadniczą treść jego przez wysunięcie następujących tez:

1) w istniejącym obecnie systemie planowania finansowego znajduje się wyraźna luka, gdyż nie ma wypracowanej i odpowiedniej dla ustroju metody oceny założeń planu ogólno-gospodarczego pod kątem kształtowania się siły kupna na rynku i sytuacji na odcinku cen.
2) metoda tradycyjnej analizy, jaka już w założeniu swym nie jest zupełnie ścisła, nie odpowiada w systemie gospodarki planowej, albowiem
   a) ujmuje zagadnienie obiegu pieniężnego jako całości,
   b) nie uwzględnia nowego kryterium potrzeby kredytu i sposobu finansowania,
   c) nie uwzględnia struktury pewnej części środków zakumulowanych.
3) zagadnienie wspomnianej oceny może ułatwić w dużym stopniu plan obrotów gotówkowych państwa. Plan ten, zrobiony na podstawie wytycznych planu ogólno gospodarczego, jest dostateczną podstawą dla oceny kształtowania się sytuacji na odcinku pieniężnym i cen, ponieważ:
   a) w gospodarce planowej znaczenie pieniądza wkładowego (operacyjnego) w sensie oddziaływania na rynek nie istnieje,
   b) nacisk na rynek powoduje jedynie pieniądz gotówkowy i może spowodować zarówno ruch cen artykułów konsumcyjnych, jak i poprzez ruch tych cen, także i zmiany cen elementów produkcji.
4) gospodarka planowa eliminując oddziaływanie na rynek pieniądza bezgotówkowego, uprościła wielce zagadnienie regulowania obiegu pieniężnego, albowiem pieniądz wkładowy z uwagi na fakt współzależności wielu elementów w jego tworzeniu się jest bardzo trudny do kierowania.

Inż. A. Zausznica

SYSTEM WALUTOWY W Z. S. R. R.

Istnieje zasadnicza różnica pomiędzy przesłankami kształtującymi system walutowy krajów kapitalistycznych i Związku Radzieckiego. W okresie rozwoju kapitalizmu i planowania zasad liberalizmu gospodarczego, nawet w okresie zmierzchu kapitalizmu (przed pierwszą wojną światową) — państwa kapitalistyczne nie znały innego ustawodawstwa pieniężnego i walutowego, prócz zasadniczych aktów prawnych konstytuujących system pieniężny. Pierwsza wojna światowa obróciła w niwecz stan rzeczy. Wszystkie prawie kraje uczestniczące w wojnie zaprowadziły u siebie mniej lub więcej ostry reżim przepisów i ograniczeń dewizowych, do częściowego monopolu dewizowego w dziedzinie operacji walutowych z zagranicą włącznie. Po wojnie świat kapitalistyczny starał się stopniowo zrzucić brzemię ograniczeń i kontroli rynku walutowego. Następuje okres względnej stabilizacji, zakłócany — zresztą — co pewien czas krachami walutowymi państw nie tylko zwyciężonych, lecz i zwycięskich (Francja). Generalne ogólnoświatowe załamanie nastąpiło jednak w 1928 — 1933 w wyniku kryzysu kapitalizmu, kiedy to jedno za drugim państwa kapitalistyczne wprowadzały na nowo restrykcje, reglamentację i kontrolę dewizową. Nieliczne tylko państwa pozostały wierne zasadom wolności kapitalizmu w dziedzinie gospodarczej. Ten stan rzeczy trwał—mimo chwilowej „koniunktury" lat 1938 — 1939 — bez zmian aż do wybuchu drugiej wojny światowej. W wyniku drugiej wojny światowej ingerencja państwa w sprawy stosunków finansowych i zagadnień walutowych staje się wszechobejmująca „totalna" i to zarówno w państwach walczących, jak i w państwach neutralnych. Powstaje gąszcz przepisów, systemów, związków, tak iż nawet dla wtajemniczonych niełatwą rzeczą jest zorientować się w nim. Wyjątek wśród państw kapitalistycznych w tym względzie stanowią jedynie Stany Zjednoczone Ameryki, które przez cały czas wojny jak i w okresie powojennym ograniczeń dewizowych nie wprowa-

dziły, z wyjątkiem ograniczeń obrotu złotem.*).

Jak widzimy więc rozgałęzione ograniczenia dewizowe powstają w świecie kapitalistycznym na bazie i w rezultacie kataklizmów i klęsk kapitalizmu: wojny, kryzysów itp. Ingerencja państwa w krajach kapitalistycznych rodzi się zawsze jako skutek katastrofy gospodarczej i jej zadaniem jest złagodzenie i przeciwdziałanie zgubnym następstwom tej katastrofy.

Zupełnie odmienne czynniki wpływają na kształtowanie się systemu walutowego w państwie gospodarki socjalistycznej — ZSRR.

Abstrahując od pierwszego okresu likwidacji dziedzictwa caryzmu i następującego po nim okresu krystalizacji zagadnień gospodarki planowej wogóle, ocenić możemy ustawodawstwo ZSRR jako czynnik i część składową całokształtu zagadnień ogólnopaństwowego planu gospodarczego. W zależności od fazy rozwoju gospodarki socjalistycznej, planowanej jak wiadomo na okresy pięcioletnie, („piatiletki") kształtują się w Związku Radzieckim — stosownie do zadań i celów w planie zakreślonych — formy i treść ustawodawstwa dewizowego. Tak więc nie w wyniku jakichś specjalnych okoliczności, — jak to ma miejsce w krajach kapitalistycznych — powstają w ZSRR takie czy inne formy polityki dewizowej w tej dziedzinie lecz jako rezultat pewnych założeń programowych polityki planu gospodarczego, jako środek do osiągnięcia określonych celów tego planu w skali ogólnopaństwowej. Podporządkowanie problematyki walutowej celom i zadaniom planowej gospodarki, dominacja momentów perspektywicznych jest właśnie tym założeniem, na którego gruncie powstaje ustrój pieniężny i system walutowy właściwy ZSRR, krajowi planowej gospodarki.

Pierwsze akty ustawodawcze z dziedziny pieniężno-walutowej sięgają okresu pierwszych dni istnienia młodego państwa rewolucji proletariackiej. Nowa republika robotniczo-chłopska, ścierająca się z rodzimą i międzynarodową burżuazją o swe istnienie, walce tej podporządkowała wszystkie swe siły i zasoby. Dlatego też pierwsze zarządzenia państwa Sowietów w dziedzine walutowej są oddźwiękiem tej walki. Miały one na celu rozbrojenie własnej burżuazji, która rezerwy walutowe, będące w jej posiadaniu obracała na cele kontrrewolucji i interwencji. Pozostawiając w sile stare ustawodawstwo w dziedzine ograniczeń dewizowych, wprowadzonych przez rządy przedrewolucyjne w czasie wojny, władza Sowietów uzupełnia to ustawodawstwo szeregiem zarządzeń o charakterze wewnętrznym i zewnętrznym, których celem było — prócz celu wymienionego wyżej, tj. obezwładnienia rodzimej burżuazji, także skoncentrowanie wszelkich zasobów walutowych i kruszcowych w rękach państwa, borykającego się w owym czasie z nieprawdopodobnymi trudnościami w związku z blokadą gospodarczą, stosowaną przez burżuazję zagraniczną.

Uchwałą z dnia 27 grudnia 1917 r. Centralny Komitet Wykonawczy postanawia przeprowadzenie rewizji i rejestracji zawartości „safesów" w bankach. Dnia 16 kwietnia 1920 r. Rada Komisarzy Ludowych wydaje dekret (uzupełniony dekretem z dnia 25 lipca 1920 r.), na mocy którego złoto w monetach i sztabach ujawnione w safesach w wyniku wykonania uchwały z dnia 27 grudnia 1917 r. podlega konfiskacie. Na mocy tegoż dekretu podlegały konfiskacie również: złoto, platyna, srebro i inne metale szlachetne we wszelkiej postaci, będące własnością osób prywatnych oraz kamienie szlachetne powyżej określonej wielkości. Wyroby ze złota i metali szlachetnych powyżej określonej wartości podlegały rekwizycji. Większe sumy gotówki i walut zagranicznych ujawnione przy rewizji podlegały przymusowemu wniesieniu na rachunek bieżący w bankach państwowych. Zezwolenie na wywóz zagranicznych środków płatniczych wydawał wówczas Wydział Rozrachunków Międzynarodowych Komisariatu Ludowego Finansów. Waluta wywożona bez zezwolenia tej instytucji podlegała konfiskacie przez władze celne. W tym też okresie na mocy dekretu Rady Komisarzy Ludowych R. F. S. R. R. z dnia 3 lutego 1920 r. powstaje Skarbiec Państwowy („Goshran"), którego celem jest skoncentrowanie w jednym miejscu dla łatwiejszego ujęcia, przechowania i gospodarowania wszelkich zasobów złota, kruszców,kamieni szlachetnych itp.

Lata następne 1921—1925 to okres odbudowy gospodarki narodowej, i czasy tak zwanego „Nepu" (Nowaja Ekonomiczeskaja Politika). W latach tych zasadnicze wytyczne ustawodawstwa walutowego ZSRR, charakteryzujące częściowo poprzedni okres, to jest: koncentracja w rękach państwa dyspozycji środkami i zasobami walutowymi pozostają w zasadzie w mocy. W związku jednak ze zmienioną w porównaniu z okresem poprzednim — sytuacją wewnętrzną, odmiennym układem sił w walce między elemen-

*) Stosowanie w czasie wojny przez USA przepisy walutowe nie miały charakteru ograniczeń dewizowych, gdyż celem ich było nie oddziaływanie na bilans płatniczy, a zapobieżenie przedostawaniu się waluty w ręce krajów nieprzyjacielskich.

tami kapitalistycznymi i rewolucyjnymi, zmieniły się metody polityki walutowej i charakter ustawodawstwa walutowego. Punkt ciężkości przesuwa się od walki o rozbrojenie wroga klasowego (gdyż ten jest już zdecydowanie pokonany) do walki o niedopuszczenie elementów prywatno-kapitalistycznych do korzystania z zasobów państwowych ze szkodą dla gospodarki społecznej.

Nowa polityka gospodarcza (Nep), dopuszczająca do udziału w życiu gospodarczym kraju handel prywatny, nastawiająca się na stabilizację waluty dla ułatwienia wymiany między miastem i wsią wymagała bardziej elastycznych metod kontroli państwa nad operacjami walutowymi aniżeli to miało miejsce w okresie „komunizmu wojennego". Tak więc ustawodawstwo walutowe na początku tego okresu charakteryzuje pewna swoboda i liberalizm.

Dekretem RKL z dnia 4 kwietnia 1922 r. anulowane zostały poprzednie przepisy o rekwizycji i konfiskacie oraz zezwolony został obrót wyrobami ze złota, kruszców i kamieni szlachetnych. Obrót złotem, srebrem i platyną w sztabach i monetach oraz walutą zagraniczną pozostał nadal w kompetencji Banku Państwa. Dekret zezwalał generalnie na wywóz wszystkich wymienionych wyżej kosztowności, nie wyłączając złota i walut zagranicznych o wartości nie przekraczającej 50 złotych rubli na osobę. Dla wywozu większej wartości konieczne było uzyskanie specjalnego zezwolenia Ludowego Komisariatu Finansów.

Drugi z kolei akt ustawodawczy w tych sprawach — Uchwała Rady Pracy i Obrony z dnia 27 lipca 1922 r. częściowo znosi monopol Banku Państwa w zakresie operacji złotem monetarnym i walutami zagranicznymi, rozszerzając prawo obrotu tymi środkami na przedsiębiorstwa państwowe i spółdzielcze.

Następny akt ustawodawczy — Uchwała Centralnego Komitetu Wykonawczego i Rady Komisarzy Ludowych z 15 lutego 1923 r. posiada zasadnicze znaczenie nie tylko dlatego, że posuwa się jeszcze dalej po linii rozszerzenia uprawnień sektora prywatnego w dziedzinie rynku walutowego, a przede wszystkim dlatego, iż w Uchwale tej po raz pierwszy skrystalizowała się zasada usunięcia walut zagranicznych, jako wewnętrznego środka płatniczego. Uchwała zezwala na operacje i obrót złotem i kruszczami w sztabach oraz walutami zagranicznymi, czekami, wekslami, opiewającymi na zagraniczne środki płatnicze, nie tylko organizacjom państwowym i spółdzielczym, ale i osobom prywatnym. Równocześnie jednak, jak wspomniano powyżej, zostały zniesione uprzednio wydane przepisy, zezwalające na płatności złotem monetarnym; prawo obrotu zagranicznymi środkami płatniczymi zostało natomiast zarezerwowane tylko dla transakcji z zagranicą. Ponadto ustawa ta powoływała do życia giełdy pieniężne, za których pośrednictwem można dokonywać wszelkich operacji walutą zagraniczną, czekami, wekslami, opiewającymi na walutę zagraniczną. Podobne uprawnienia otrzymują niektóre kredytowe instytucje państwowe.

Uchwała z dnia 15 lutego 1923 r. jest podstawowym aktem ustawodawczym, regulującym całokształt zagadnień polityki walutowej na danym etapie rozwoju gospodarki radzieckiej. Uzupełniona uchwałą z 17 lipca 1925 r. organizującą zasięg uprawnień organizacji państwowych i spółdzielczych oraz osób prywatnych — do obrotu walutami zagranicznymi, pochodzącymi wyłącznie z transakcji handlu zagranicznego. Uchwała z dnia 15 lutego 1923 r. jest udatnie zrealizowaną próbą zorganizowania oficjalnego rynku walutowego w ZSRR.Równocześnie z wprowadzeniem w życie tej uchwały zostały wydane przepisy wprowadzające zasadę koncentracji wszelkich zasobów walutowych w rękach Banku Państwa. (dekret Wszechrosyjskiego Centralnego Komitetu Wykonawczego z dnia 7 sierpnia 1923 r.).

Ustawodawstwo walutowe okresu „Nep'u" kończy się wydaniem dekretu z 6 lutego 1925 r. o ukonstytuowaniu specjalnego kolegium walutowego przy Ludowym Komisariacie Finansów, któremu powierzone zostały funkcje regulowania rynku walutowego za pośrednictwem giełd pieniężnych. W początkowym okresie istnienia giełd pieniężnych udział sektora prywatno-kapitalistycznego był poważny; w miarę jednak krzepnięcia socjalistycznych form gospodarki narodowej element prywatny został prawie zupełnie wyeliminowany z rynku walutowego tak, iż ku końcowi istnienia giełd pieniężnych (1929) transakcje walutowe były dokonywane wyłącznie przez organizacje państwowe. Wobec takiego układu sytuacji oddziaływanie na rynek walutowy za pomocą giełd towarowych stało się bezprzedmiotowe, tak więc przejęcie przez Bank Państwa w 1930 roku tych funkcji giełd pieniężnych było tylko uznaniem „de iure" faktycznego stanu rzeczy.(Uchwała CKW i KRL z dnia 6 lutego 1930 roku).

Lata 1926 — 1936 upływają w ZSRR pod znakiem usilnej walki o kolektywizację rolnictwa i uprzemysłowienia kraju. W związku z tym system walutowy w tym okresie stawia sobie za cel

jak najszersze zabezpieczenie państwu radzieckiemu maksymalnego zwiększenia zasobów walutowych, bez których realizacja dalekosiężnych planów gospodarczych państwa byłaby niemożliwa. Okres ten, niebogaty może w akty ustawodawcze w dziedzinie dewizowej, z uwagi na stabilizację form organizacyjnych i koncepcji w tym względzie, ma jednak znaczenie jako podstawa wyjściowa do ostatecznej stabilizacji radzieckiego systemu walutowego.

Związek Radziecki, w wyniku realizacyjnej polityki kolektywizacji i modernizacji rolnictwa i uprzemysłowienia kraju, przeżywał okres ogromnego nacisku i naprężenia wewnętrznego w dziedzinie potrzeb walutowych. Środkami, które miały sprostać tym kolosalnym potrzebom było: 1) zwiększenie wydobycia złota, 2) mobilizacja dla potrzeb państwa walut obcych na rynku wewnętrznym. Nas interesuje przede wszystkim to drugie przedsięwzięcie. Najważniejszym krokiem do mobilizacji środków walutowych (i złota) kosztem prywatnego rynku wewnętrznego było stworzenie w 1932 r. Wszechzwiązkowego Zjednoczenia dla Handlu z obcokrajowcami („Torgsin"), którego zadaniem był handel towarami wewnętrz ZSRR za złoto, walutę zagraniczną i przekazy na walutę oraz inne przedmioty wartościowe. Dzięki „Torgsinowi" rynek walutowy wewnętrzny został wydrenowany dość gruntownie i akcja Torgsinu przyniosła państwu bardzo poważne środki walutowe.

Ocenia się, iż akcja „Torgsinu", łącznie z akcją wzmożenia wydobycia złota (która z natury rzeczy jest powolniejsza, a więc mniej efektywna w natychmiastowych skutkach), zwiększyła przypływ złota w okresie od 1932 do 1935 roku przeszło sześciokrotnie.

W roku 1932 ujrzało światło dzienne jeszcze jedno zarządzenie RKL, którego celem również było przyciągnięcie do Banku Państwa waluty zagranicznej. Zarządzenie to upoważnia Gosbank do otwierania kont walutowych typu „A" i typu „B". Konta typu „A" — to rachunki bieżące w zagranicznej walucie obcokrajowców, mających stałe miejsce pobytu w ZSRR lub zagranicą oraz obywateli ZSRR zamieszkałych zagranicą. Operacje na kontach typu „A" nie podlegały przepisom reglamentacji dewizowej Ludowego Komisariatu Finansów, przy wywozie waluty z kont tych podjętej, jak i przy przekazach zagranicę. Rachunki bieżące typu „B" również opiewały na walutę zagraniczną i były otwierane przez obywateli ZSRR i obcokrajowców, zamieszkałych zarówno w ZSRR jak i zagranicą; przekazały i wypłaty walutowe z kont tego typu wymagały zezwolenia Ludowego Komisariatu Finansów. Konta „B" służyły głównie dla przekazów z tytułu transakcji z „Torgsinem".

W rezultacie powyższych zarządzeń sytuacja walutowa (jak i ogólno-gospodarcza sytuacja) ZSRR znacznie się poprawiła. Już rok 1933 przyniósł dodatnie saldo bilansu handlowego, który w ZSRR jest głównym czynnikiem bilansu płatniczego. I rzeczywiście od 1935 r. bilanse płatnicze stają się aktywne. Pozwoliło to na zlikwidowanie „Torgsinu"; instytucja ta spełniła swą rolę i jej istnienie nie było już konieczne. Decyzją Rady Komisarzy Ludowych z dnia 14 listopada 1935 r. „Torgsin" został zlikwidowany i jego sieć handlowa przekazana Ludowemu Komisariatowi Handlu Wewnętrznego.

W wyniku dwudziestoletniego doświadczenia teorii i praktyki kierowania rynkiem walutowym w ZSRR CKW i RKL ZSRR dekretem z dnia 7 stycznia 1937 r. ostatecznie regulują zagadnienia tego rynku. Dekret z dnia 7 stycznia 1937 jest ostatnim (po dzień dzisiejszy obowiązującym) aktem ustawodawczym generalnie kodyfikującym w najszerszym tego słowa znaczeniu obecny stan rzeczy w dziedzinie zagadnień walutowych. Stwarza on jednolity system i nadaje jednoznaczną w sensie prawnym formę ustawodawczą monopolu walutowego w ZSRR.

Podajemy główne zasady dekretu z dnia 7 stycznia 1937 r.

A. Monopol walutowy państwa.

Państwowy monopol walutowy oznacza wyłącznie prawo państwa do przeprowadzenia operacji i transakcji walutowych (zagranicznymi środkami płatniczymi i wartościami walutowymi*). Państwo może przelać swoje uprawnienia monopolowe — jak to ma właśnie miejsce w ZSRR na upoważnione do tego organa. Na mocy dekretu z dnia 7 stycznia 1937 r. realizację i wykonanie monopolu walutowego powierzeno państwowemu Bankowi ZSRR („Gosbank") i, w zakresie pewnej grupy operacji—Bankowi dla Handlu Zagranicznego ZSRR („Wniesztorgbank").

Pojęcie „Operacje walutowe" obejmuje wszelkie transakcje kupna i sprzedaży zagranicznych

*) W radzieckim ustawodawstwie walutowym pojęcie wartości walutowych obejmuje: złoto, metale szlachetne w każdej postaci, dokumenty płatnicze, listy i bony kredytowe opiewające na walutę zagraniczną, akcje, skrypty dłużne, należności hipoteczne, obligacje, listy zastawne, udziały i td. wyrażone w walucie zagranicznej.

środków płatniczych i wartości walutowych oraz przekazy zagranicę i z granicy powyższych wartości. Zasada monopolu walutowego wyklucza możliwość przeprowadzania transakcji walutowych przez jakiekolwiek organizacje ZSRR, państwowe, spółdzielcze, czy prywatne—prócz „Gosbanku" lub „Wniesztorgbanku". Zasada ta implikuje, że wszelkie rozrachunki między organizacjami ZSRR mogą opiewać wyłącznie na walutę krajową, w żadnym zaś razie nie mogą być dokonywane w walucie zagranicznej Również wszelkie zapasy jako też wpływy walutowe, jakie mogą posiadać radzieckie organizacje w wyniku tranzakcji zagranicą podlegają obowiązkowi odprowadzenia ich albo bezpośrednio „Gosbankowi", albo też na jego rachunki korespondencyjne w bankach zagranicznych według wskazówek „Gosbanku". Praktycznie sprowadza się to do tego, iż radzieckie organizacje zobowiązane są do przekazywania na inkaso „Gosbankowi" wszelkich należności od zagranicy, oraz iż organizacjom tym nie wolno posiadać własnych rachunków bieżących w bankach zagranicznych.*).

W wyjątkowych okolicznościach „Gosbank" ma prawo udzielić zezwolenia niektórym organizacjom na otwarcie rachunku walutowego w bankach zagranicznych, wtedy jednak „Gosbank" zastrzega sobie wolną rękę odnośnie wyboru banku, w którym dana organizacja może otworzyć sobie rachunki bieżące, oraz kwoty, na które maksymalnie konto może opiewać. Gosbank ma prawo w każdej chwili cofnąć zezwolenie na posiadanie konta bankowego zagranicą i polecić przelanie salda tego konta według swego uznania.

Te surowe bądź co bądź przepisy mają na celu zapobieżenie ewentualnym stratom w wyniku komplikacji różnorodnej natury, jakie w krajach, do których należą banki, — depozytariusze organizacji radzieckich, mogą zaistnieć. Nie mniej ważną przyczyną jest też zasada maksymalnej koncentracji zasobów walutowych w jednym ręku tj. Gosbanku.

Przepisy wykonawcze urzeczywistniające monopol walutowy idą jeszcze dalej. Wszelkie umowy, kontrakty, transakcje itp. z tytułu których mogą nastąpić jakiekolwiek rozrachunki walutowe wymagają uprzedniej sankcji Ludoweego Komisariatu Finansów.*).

Organem kontrolującym wykonanie i poszanowanie ustawodawstwa walutowego jest Ludowy Komisariat Finansów (od 1946 r. Ministerstwo Finansów), a właściwie jego departament (dyrekcja) walutowy.

B. Kupno, sprzedaż i przekazy walut i wartości walutowych zagranicę.

Transakcje kupna i sprzedaży waluty zagranicznej i zagranicznych wartości walutowych podlegają specjalnym przepisom i specjalnemu reżimowi. W zasadzie walutowe transakcje kupna i sprzedaży przeprowadza tylko i wyłącznie „Gosbank", który nie jest ograniczony żadnymi przepisami w tym względzie, zarówno co do wysokości sumy, jak i wyrobu waluty. Istnieje jednak przepis uprawniający Ludowy Komisariat Finansów do ograniczenia, lub powstrzymania w pewnych okolicznościach zakupów poszczególnych walut zagranicznych i wartości walutowych.

Przekazy walutowe z zagranicy realizuje „Gosbank" w drodze: 1) wypłacania równowartości w rublach po kursie oficjalnym, 2) zapisania na wolny rachunek walutowy, 3) zapisania na zablokowany rachunek walutowy. Beneficjenci przekazów walutowych zwolnieni są od podatków z tego tytułu.

Przekazy walutowe zagranicę z polecenia radzieckich organizacji dokonuje się w granicach przyznanych tym organizacjom wielkości normatywnych, uwzględnionych w planach walutowych Ludowych Komisariatów Finansów i Handlu Zagranicznego, — każdego w swoim zakresie.

Przekazy walutowe zagranicę obcokrajowców i przedstawicieli dyplomatycznych państw obcych jak również sprzedaż przez nich wszelkich wartości walutowych wymagają specjalnego zezwolenia Komisariatu Ludowego Finansów. Nie wymagają takiego zezwolenia przekazy z wolnych rachunków walutowych oraz przekazy z tytułu wpłaty sumy przekazu wartościami walutowymi dopuszczanymi do przelewów na wolne rachunki walutowe. Na marginesie należy zaznaczyć, iż pojęcie przekazu walutowego w radzieckim ustawodawstwie walutowym obejmuje szerszy zakres czynności niż dosłowne pojęcie przekazu, a mianowicie obejmuje ono wszelkie operacje, które w efekcie dają ten sam skutek co przekaz. Będzie to więc zarówno wypłata ekwiwalentu zagranicą za jakiekolwiek usługi i świadczenia, czy wypłaty

*) Wyjątek stanowią kierownicy placówek dyplomatycznych i przedstawicielstw handlowych.

*) Wyjątek stanowią transakcje, odnośnie których były powzięte odpowiednie decyzje RKL ZSRR oraz transakcje handlu zagranicznego, które w związku z istnieniem monopolu handlu zagranicznego kompetencyjnie podlegają Ludowemu Komisariatowi Handlu Zagranicznego.

w kraju, jak i przekazanie zagranicę towarów, papierów wartościowych, weksli, skryptów dłużnych, praw, należności, pretensji itd.

C. Rachunki obcokrajowców w walce zagranicznej i rublowej.

I. Rachunki i wkłady bankowe w walucie zagranicznej obcokrajowców w Gosbanku mogą być: 1) wolne, 2) zablokowane.

ad 1) wolne rachunki walutowe Gosbank otwiera wyłącznie obcokrajowcom zamieszkałym zagranicą*). Na wolne konta walutowe zapisuje się: a) przekazy pieniężne z zagranicy (imienne), b) dewizy i przekazy walutowe (czeki, weksle, skrypty dłużne, akredytywy itp.)imienne i na okaziciela pod warunkiem zarejestrowania ich we właściwym urzędzie celnym przy przywozie do ZSRR, lub jeśli zostały przesłane benificjentowi na adres Gosbanku, c) zagraniczne pieniądze przywiezione i zgłoszone urzędowi celnemu na granicy ZSRR najpóźniej w ciągu dwóch miesięcy od daty przekroczenia granicy, d) waluta z odcinków obligacji i pożyczek radzieckich uplasowanych zagranicą i opiewających na walutę zagraniczną, e) przekazy walutowe zagranicę, na które właściciel konta uzyskał zezwolenie Ludowego Komisariatu Finansów, a które nie były zapisane na wolnym koncie walutowym właściciela.

Sumy pochodzące z wolnych kont walutowych mogą być 1) przekazywane zagranicę bez specjalnych zezwoleń Ludowego Komisariatu Finansów, 2) wypłacone w gotówce w walucie na którą opiewają i wywiezione w określonym terminie zagranicę również bez specjalnego zezwolenia L. K. F., 3) wykorzystane dla uregulowania należności walutowej przez właściciela konta z tytułu transakcji z organizacjami ZSRR. Wolne konta walutowe mogą być oprocentowane i wtedy procenty zalicza się w walucie, na którą opiewa konto, i są także wolne.

ad 2) zablokowane rachunki walutowe Gosbank otwiera tym obcokrajow.com i obywatelom radzieckim, którzy nie mają uprawnień do otwarcia wolnego rachunku walutowego. Na rachunki te zapisuje się: a) przekazy walutowe z zagranicy, b) pieniądze zagraniczne bez względu na to, czy zostały zgłoszone w urzędzie celnym, c) waluta radzieckich obligacji i pożyczek opiewających na walutę zagraniczną (za zgodą L. K. F.).

Sumy pochodzące z zablokowanych rachunków walutowych mogą być 1) wykorzystane jako sumy z rachunków wolnych za specjalnym zezwoleniem L. K. F., 2) wypłacone w walucie rublowej według oficjalnego kursu. Oprocentowanie kont zablokowanych dopisuje się w walucie konta i jest ono również zablokowane.

II. Pewnym kategoriom obcokrajowców, przede wszystkim zaś obcym przedstawicielom dyplomatycznym „Gosbank" może otwierać rachunki w walucie rublowej. Wkłady i wypłaty z tych rachunków odbywają się na ogólnych zasadach, uwarunkowane jednak są tym, by wszelkie operacje na tych rachunkach były dysponowane na terytorium ZSRR.

D. Wwóz, wywóz i przesyłka wartości walutowych.

Wwóz i przesyłka do ZSRR wszelkiego rodzaju wartości walutowych dozwolone jest w ustawodawstwie radzieckim bez ograniczenia. Wyjątek stanowią wartości walutowe opiewające na poszczególną walutę, której wwóz jest ograniczony przez odpowiednie zarządzenie Ludowego Komisariatu (Ministerstwa Finansów). Wyroby z metali szlachetnych i kamieni drogocennych w granicach określonych norm również dozwolone są do wwozu. Powyżej właściwej normy wyroby takie jako towar podlegają ocleniu.

Wywóz i przesyłka zagranicę wartości walutowych w zasadzie możliwa jest jedynie za zezwoleniem Departamentu Walutowego Ludowego Komisariatu Finansów. Już jednak w poprzednich ustępach niniejszego artykułu wskazano kilka wyjątków od tej zasady. W istocie jest ich aż pięć. Oto one:

a) „Gosbank" jako organ przeprowadzający wszelkie rozrachunki międzynarodowe ZSRR ma prawo wywozu i przesyłki wartości walutowych bez ograniczenia.

b) Uprawnione do tego organizacje radzieckie mają prawo wywozu dokumentów przedstawiających wartości walutowe, opiewające na korespondentów zagranicznych „Gosbanku".

c) Osoby, które przy wjeździe w granice ZSRR zadeklarowały w urzędzie celnym posiadane wartości walutowe mają prawo w ciągu dwóch miesięcy od daty zadeklarowania wywieść je bez specjalnego zezwolenia.

d) Obywatele radzieccy mają prawo wywozu wartości walutowych imiennych, na ich zlecenie wystawionych i wydanych przez „Gosbank" na jego korespondentów zagranicę.

*) Również obywatelom radzieckim zamieszkałym zagranicą i w czasie ich tam pobytu; w razie powrotu do ZSRR właściciela konta wolnego „Gosbank" zmienia typ konta na konto zablokowane.

e) Osoby, posiadające wolne rachunki walutowe w „Gosbanku" mogą bez ograniczeń wywozić wartości walutowe za okazaniem w urzędzie celnym zaświadczenia „Gosbanku" o pochodzeniu tych wartości walutowych.

E. Wwóz, wywóz i przesyłka złota, metali szlachetnych, pieniędzy ZSRR i wartości walutowych opiewających na ruble.

W ZSRR istnieje bezwarunkowy zakaz wwozu i wywozu i przesyłki zagranicę i z zagranicy radzieckich środków płatniczych i wartości walutowych wypisanych w walucie rublowej. Tak samo zabroniony jest wywóz złota oraz metali szlachetnych w stanie nieprzerobionym.

Przy wywozie złota i metali szlachetnych (w stanie obrobionym) oraz wartości walutowych istnieje pojęcie t. zw. „normy paszportowej", co oznacza, iż każdej wyjeżdżającej z ZSRR osobie do określonej wysokości dozwolony jest wywóz złota monetarnego i wyrobów, metali szlachetnych w postaci monetarnej i w wyrobach, srebra w każdej postaci, kamieni drogocennych w wyrobach oraz wartości walutowych — poniżej 100 rubli itd. bez specjalnego zezwolenia Ministerstwa Finansów. Wywóz wyliczonych wyżej przedmiotów w ilości przekraczającej normatywy wymaga już zezwolenia Ministerstwa Finansów i podlega ocleniu.

Zapoznanie się z ustrojem walutowym ZSRR mimowoli nasuwa skojarzenia i porównania z systemem walutowym krajów kapitalistycznych. Jak to już na początku niniejszego artykułu zaznaczono istnieje głęboka i zasadnicza różnica pomiędzy monopolem walutowym w ZSRR, a reglamentacją i ograniczeniami dewizowymi w krajach kapitalistycznych.

Monopol walutowy w ZSRR jest formą organizacji rozrachunków międzynarodowych, swoistą jedynie ustrojowi socjalistycznemu i gospodarce planowej; formą właściwą radzieckiemu obrotowi pieniężnemu, formą wynikającą ze specyfiki struktury i organizacji radzieckiego handlu zagranicznego. Stosunki gospodarcze ZSRR z zagranicą układają się w ten sposób, iż mowy być nie może obecnie nie tylko o istnieniu prywatnego rynku walutowego, ale i wszelki inny rynek walutowy nie ma ekonomicznie uzasadnionych podstaw bytu. Kraje kapitalistyczne posiadają odmienną strukturę i organizację handlu zagranicznego i stosunków gospodarczych z zagranicą. Wymiana międzynarodowa w tych krajach sprowadza się przede wszystkim do stosunków ekonomicznych pomiędzy prywatnymi instytucjami i osobami, które samodzielnie określają wytyczne swego postępowania. W wyniku tej organizacji stosunków gospodarczych z zagranicą byliśmy świadkami panowania w tych krajach zasad najszerszego liberalizmu gospodarczego, który jednak nie wytrzymał próby życia w ciężkich chwilach ustroju kapitalistycznego i doznał w latach 1914—1918 oraz 1929—1933 generalnego załamania. W okresach klęski ustroju, w okresach kryzysu kapitalizmu pojawia się w krajach kapitalistycznych system reglamentacji walutowej, ograniczeń dewizowych bodaj nawet i monopol walutowy. Ale na tym też właśnie polega ta różnica o której wspomniano wyżej. Ograniczenia dewizowe, monopol walutowy w tych krajach jest oznaką słabości i schorzenia ustroju, pojawiających się w okresie kataklizmów gospodarczych, w które tak obfituje kapitalizm.

Nie tylko jednak przyczyny powstania monopolu walutowego w ZSRR i ograniczeń dewizowych wkrajach kapitalistycznych są odmienne. Odmienne są też i cele istnienia obu tych zjawisk ekonomicznych.

Kraje kapitalistyczne wprowadzają u siebie system ograniczeń dewizowych w celu zapobieżenia ucieczce kapitałów tj. w celu zachowania lub uzyskania równowagi bilansu płatniczego. Natomiast w ZSRR osiągnięcie równowagi bilansu płatniczego następuje na bazie ogólnogospodarczego planu, przede wszystkim dzięki odpowiedniej polityce handlu zagranicznego. Monopol walutowy w ZSRR działa w nierozerwalnej łączności, nawet w uzależnieniu od monopolu handlu zagranicznego państwa. I także z tej drugoplanowej roli systemu walutowego ZSRR, wobec zagadnień handlu zagranicznego i w hierarchii problemów stosunków gospodarczych z zagranicą, wynika jeszcze jedna właściwość odróżniająca monopol walutowy ZSRR od systemów ograniczeń dewizowych w krajach kapitalistycznych.

Przedstawiliśmy powyżej zasady systemu walutowego ZSRR. Widzimy jak skomplikowany i rozbudowany jest mechanizm urzeczywistniający monopol walutowy państwa z jednej strony, jak też wszechstronne choć może w naszym pojęciu surowe są niekiedy przepisy regulujące zagadnienia walutowe w ZSRR — z drugiej strony. W tym właśnie punkcie dochodzimy do podkreślenia jeszcze jednej podstawowej, może nawet paradoksalnej różnicy, stawiającej radziecki system walutowy w określonym stosunku do systemu dewizowego państw kapitalistycznych. Chodzi tu

o gospodarcze następstwa ograniczeń dewizowych pod kątem widzenia interesów zagranicy. W krajach kapitalistycznych wprowadzenie ograniczeń dewizowych powoduje zamrożenie należności innych krajów i zablokowanie kont zagranicznych, oznacza to w pewnym sensie odmowę płacenia długów zagranicy. W ZSRR wprowadzenie ograniczeń dewizowych i później monopolu walutowego wywołało zjawiska wręcz odwrotne. Radziecki system walutowy umożliwił Związkowi Radzieckiemu najdokładniejsze wypełnienie jego handlowych i finansowych zobowiązań, poza tym zaś zabezpieczył zagranicznym kontrahentom ZSRR całkowitą swobodę dysponowania należnościami od ZSRR w walucie zagranicznej, wynikającymi z handlu zagranicznego i innych transakcji

System ten jest więc konstruktywnym elementem nie tylko z punktu widzenia gospodarki radzieckiej, ale i światowej.

PRZEGLĄD BIBLIOGRAFICZNY WAŻNIEJSZYCH POZYCJI LITERATURY EKONOMICZNEJ Z ZAKRESU PIENIĄDZA, KREDYTU I BANKOWÓŚCI Z OKRESU 1937 – 1947.
CZ. III. WYDAWNICTWA W JĘZYKU ANGIELSKIM

1) **ARNDT H. W. The Economic Lessons of the Nineteen-Thirties.** Issued under the auspices of the Royal Institute of International Affairs. London 1944 Oxford University Press s. 314.

Treść: Przedmowa, 1) Lata dwudzieste, 2) Polityka wewnętrzna USA, 3) Zagraniczna polityka gospodarcza USA, 4) Wielka Brytania, 5) Francja, 6) Wewnętrzna polityka Niemiec, 7) Zagraniczna polityka gospodarcza Niemiec, 8) Notatka o szwedzkiej polityce odbudowy, 9) Międzynarodowa działalność w dziedzinie gospodarczej, 10) Wyciągnięte nauki.

2) **BANKING Studies** by Members of the Staff Board of Governors of the Federal Reserve System. (Washington 1941) s. X, 496.

Treść: Przedmowa, 1) Wstęp historyczny (R. Hammond), 2) Federalne ustawodawstwo bankowe (W. Wyatt), 3) System pieniężny USA (V. M. Longstreet), 4) Organizacja bankowości USA (J. E. Horbett), 5) Oddziały, łańcuchy i grupy banków (C. E. Cagle), 6) Inne od banków instytucje kredytowe i oszczędnościowe (D. M. Kennedy), 7) Operacje banków handlowych (R. I. Robinson), 8) Kontrola systemu banków handlowych (R. F. Leonard), 9) Polityka i procedura badań bankowych (L. H. Paulger), 10) Natura publiczna Banków Rezerwowych (E. A. Goldenweiser), 11) Operacje Banków Rezerwowych (E. L. Smead), 12) Udział w członkostwie Federalnej Rezerwy (B. M. Wingfield), 13) System pieniężny USA (W. Thomas), 14) Kontrola pieniężna (W. Thomas), 15) Praca Urzędu Gubernatorów (C. E. Parry), 16) Określenie celów polityki pieniężnej (C. E. Parry), 17) Instrumenty polityki pieniężnej (E. A. Goldenweiser). Tabele. Dodatki.

3) **BAYKOV Alexander. The Development of the Soviet Economic System.** The National Institute of Economic and Social Research. Cambridge 1946 University Press s. XV, 514.

Treść: 1) Okres przejściowy i okres „wojennego komunizmu", 2) Okres odbudowy i przygotowania do rekonstrukcji gospodarki narodowej, 3) Okres ekstensywnego uprzemysłowienia, kolektywizacji rolnictwa i racjonowania, 4) Okres intensywnych usiłowań udoskonalenia gospodarki krajowej i systemu gospodarczego.

4) **BAYKOV Alexander. Soviet Foreign Trade.** Princeton (1946) Princeton University Press s. X, 100.

Treść: Wstęp, 1) Rozwój handlu zagranicznego carskiej Rosji, 2) Ewolucja radzieckiego systemu handlu zagranicznego, 3) Organizacja tego handlu w przededniu II Wojny Światowej, 4) Ogólne tendencje rozwojowe w radzieckim handlu zagranicznym, 5) Radziecki handel z ważniejszymi krajami, 6) Powojenne perspektywy radzieckiego handlu. Załącznik o stosunkach handlowych radziecko-amerykańskich. Tablice.

5) **BELLERBY J. Economic Reconstruction.** A Study of Post-war Problems. Volume I National, Industrial and Regional Planning. London 1943 Macmillan s. XVIII, 396

Treść: Wstęp, 1) Planowanie narodowe, 2) Planowanie przemysłowe, 3) Planowanie regionalne, 4) Alternatywy.

6) **BEVERIDGE William H. Full Employment in a Free Society.** London (1944) Allen & Unwin. s. 429.

Treść: Przedmowa, 1) Wprowadzenie i streszczenie, 2) Bezrobocie podczas pokoju, 3) Pełne

zatrudnienie podczas wojny, 4) Polityka pełnego zatrudnienia w czasach pokojowych, 5) Wewnętrzne następstwa pełnego zatrudnienia, 6) Międzynarodowe implikacje pełnego zatrudnienia, 7) Pełne zatrudnienie i świadomość społeczna.

7) **BOGOLEPOV M. I. The Soviet Financial System.** What it is and how it works. London (1945) Lindsay Drummond s. 64.

Treść: 1) Źródła funduszów państwowych, 2) Organizacja państwa radzieckiego i jego system finansowy, 3) Radzieckie finanse i rozwój kraju, 4) Radzieckie finanse podczas wojny, 5) Kontrola finansów państwowych, 6) Wnioski.

8) **BOOTHBY Robert. Goods or Gold?** The Meaning of the Bretton Woods Agreement. Economic Reform Club & Institute. London (1944) s. 15 Broszura.

9) **BOOTHBY Robert. The New Economy.** London 1943 Secker and Warburg s. 162.

Treść: Przedmowa, Cz. I Rzut retrospektywny, 1) Upadek kapitalizmu, 2) Wersal i Genua, 3) Następstwa upadku, 4) Pierwsze niemieckie interludium, 5) Krach, 6) Pokłosie, 7) Drugie interludium niemieckie, 8) Druga deflacja, 9) Polityka restrykcyjna, Część II: Perspektywy, 1) Zatrudnienie, 2) Handel, 3) Przemysł, 4) Żywność. Wnioski. Uzupełnienia.

10) **BRETHERTON R. F., BURCHARDT F. A., RUTHERFORD R. S. G. Public Investment and the Trade Cycle in Great Britain.** Oxford 1941 s. VI, 454.

Treść: Wstęp, 1) Mierzenie cyklu handlowego i jego wskaźniki, 2) Wydatki inwestycyjne rządów centralnych, 3) Wydatki inwestycyjne samorządu terytorialnego, 4) Inwestycje przedsiębiorstw publicznych, 5) Skutki wydatków kapitałowych na zatrudnienie — wyniki pierwotne, 6) Skutki drugo — i trzeciorzędne na zatrudnienie, 7) Finanse inwestycji publicznych. Tabele.

11) **BROWN A. J. Applied Economics.** Aspects of the World Economy in War and Peace. London (1947) Allen & Unwin s. 252.

Treść: 1) Studia o zbrojeniach, 2) Gospodarcze wysiłki wojenne — porównanie, 3) Inflacja wojenna, 4) Badanie zatrudnienia światowego, 5) Wydajność przemysłowa i postęp narodowy, 6) Studium handlu międzynarodowego, 7) Gospodarcze znaczenie energii atomowej.

12) **BROWN William Adams. The International Gold Standard Reinterpreted 1914 — 1934.** Vol. I, II National Bureau of Economic Research New York 1940 s. 1420.

Treść: 1) Załamanie 1914 — 1918, 2) Odbudowa 1919 — 1925, 3) Eksperymenty 1925 — 1931, 4) Okres dezyntegracji 1931 — 34.

13) **BUCHANAN Norman S. International Investment and Domestic Welfare.** Some Aspects of International Borrowing and Lending in the Post-war Period. New York (1945) Holt a. Co s. XVI, 249.

Treść: Część I. Odbudowa, rozwój gospodarczy i zagraniczne zadłużenie: 1) Wstęp, 2) Kilka aspektów i źródeł kapitału realnego i jego składu, 3) Wojna i zniszczenie kapitału, 4) Kilka gospodarczych aspektów odbudowy, 5) Ekonomiczne aspekty uprzemysłowienia planowanego, 6) Zagraniczne zadłużenie w stosunku do odbudowy i rozwoju przemysłowego, 7) Wnioski i ogólne uwagi o odbudowie i rozwoju gospodarczym. Część II. Pozycja USA w stosunku do powojennych inwestycyj zagranicznych: 8) USA w gospodarce światowej, 9) Zagraniczne inwestycje, eksport i zatrudnienie w USA, 10) Przywóz w stosunku do amerykańskiego zatrudnienia i dochodu społecznego, 11) Międzynarodowy bilans płatniczy i potrzeba pożyczek w nadchodzących czasach pokoju, 12) Przegląd ostateczny i wnioski.

14) **BUCHANAN Norman S. and LUTZ Friedrich A. Rebuilding the World Economy. America's Role in Foreign Trade and Investment.** With the Report and Recommandations of the Committee on Foreign Economic Relations. New York 1947 The 20th Century Fund s. XIII, 434.

Treść: Wstęp, 1) Wzrost i upadek gospodarki światowej, 2) Analiza handlu światowego, 3) I Wojna Światowa, 4) Powojenne roszczenia i bilans płatniczy, 5) Kursy walut i bilans płatniczy, 6) Współczesny kredyt międzynarodowy, 7) Dlaczego pożyczamy za granicą — pogląd dłużników, 8) Eksport kapitału, handel i polityka amerykańska, 9) Polityka handlowa — wnioski i doświadczenia, 10) Przyszłość polityki handlowej, 11) Podsumowanie, 12) Sprawozdanie Komitetu Stosunków Gospodarczych z Zagranicą.

15) **BUILDING Peacc Out War.** Studies in International Reconstruction. Published by PEP (Political and Economic Planning). (London 1944) Oxford University Press s. 192.

Treść: Wstęp, 1) Brytania i Europa, 2) Brytania i ZSRR, 3) Anglo-amerykańska polityka gospodarcza, 4) Kontrola towarowa, 5) Międzynarodowy transport powietrzny, 6) Przyszłość kolonii, 7) Agentury gospodarcze Zjednoczonych Narodów, 8) Brytyjska polityka zagraniczna.

16) **BURNS Arthur F. and MITCHELL Wesley C. Measuring Business Cycles.** National Bureau of Economic Research. Studies in Business Cycles No 2. New York 1946 s. XXVII, 560.

Treść: Przedmowa, 1) Plan pracy, 2) Wstępny zarys analizy statystycznej, 3) Plan traktowania sekularnych, sezonowych i granicznych ruchów, 4) Cykle specjalne i cykle handlowe 5) Podstawowe miary zachowania się cyklów, 6) Skutki jednostek czasu na miary cyklów, 7) Wpływ wyrównań trendowych na miary cyklów, 8) Następstwa łagodzenia miar cyklicznych, 9) Rola przeciętnej w analizie, 10) Sekularne i trwałe zmiany w cyklu, 11) Miary cykliczne w koniunkturze ,12) Stałe i nieregularne cechy cyklu.

17) **CAIRNCROSS Alec. Introduction to Economics.** London 1944 Butterworth & Co s. VI, 430

Treść: Wstęp, 1) Organizacja przemysłu, 2) Podaż i popyt, 3) Dystrybucja dochodu, 4) Handel międzynarodowy, 5) Pieniądz i bankowość, 6) Państwo i porządek gospodarczy.

18) **CARLSON Valdemar An Introduction to Modern Economics.** Philadelphia (1946) Blakiston s. XVII, 357.

Treść: 1) Funkcje ekonomiki, 2) Rewolucja przemysłowa i proces maszynowy, 3) Techniczna baza używania zasobów, 4) Współdziałanie w życiu gospodarczym, 5) Rola kredytu, 6) Funkcja centralnej kontroli kredytu, 7) Utrzymanie pełnego zatrudnienia, 8) Polityka fiskalna, 9) Nowoczesne korporacje, 10) Funkcje cen, 11) Teoria i praktyka konkurencji, 12) Monopol i konkurencja monopolistów, 13) Specjalne problemy rolnictwa, 14) Biurokracja w państwie i interesach, 15) Społeczna kontrola przedsiębiorstw, 16) Konflikty gospodarcze i rozwój klas, 17) Zasady wymiany społecznej, 18) Ruch związków zawodowych, 19) Państwo i praca, 20) Współdziałanie kierownictwa związkowego, 21) Zagadnienia ludnościowe, 22) Międzynarodowa niezależność gospodarcza, 23) Zasady handlu narodowego i międzynarodowego.

19) **CLAPHAM John. The Bank of England.** A History. Volume I 1694 — 1797 Volume II 1797 — 1914 Cambridge 1944 University Press.

Treść: Tom I. 1) Poprzednicy i pierwsze trzy lata banku, 2) Bank i rząd 1697 — 1764, 3) Organizacja i operacje banku 1694 — 1764, 4) Bank i bankierzy 1750 — 1797, 5) Bank i rząd 1764 — 1797, 6) Organizacja i operacje banku 1764—1797, 7) Bank i kryzys XVIII w., 8) Właściciele akcji bankowych 1694 — 1797. Tom II : 1) Lata zawieszenia wymiany 1797 — 1821, 2) Od wznowienia wymiany do statutu z 1833 r., 3) Między dwoma statutami 1833 — 1844, 4) Następna dekada po zmianie statutu z 1844 i kryzys z 1847 r., 5) Wojna, złoto i kryzysy 1854 — 1866, 6) Nowe horyzonty 1870 — 90, 7) Od kryzysu Baringa do wojny południowo-afrykańskiej 1890 — 1899, 8) Bank w początkach XX wieku. Zakończenie : bank jakim jest teraz.

20) **CLARK Colin. The Conditions of Economic Progress.** London 1940 Macmillan s. XII, 504.

Treść: Streszczenie i wnioski, 1) Cel ekonomiki, 2) Obecny poziom dobrobytu gospodarczego w różnych krajach, 3) Nieużywane potencjały produkcji, 4) Stopa wzrostu realnego dochodu, 5) Strumień pracy w trzeciorzędnej produkcji, 6) Wyrównanie zawodowe i zła dystrybucja, 7) Produkcyjność podstawowego przemysłu, 8) Produkcyjność wtórnego przemysłu, 9) Produkcyjność trzeciorzędnej produkcji, 10) Morfologia wzrostu gospodarczego, 11) Rola kapitału w postępie gospodarczym, 12) Dystrybucja dochodów między jednostkami, 13) Zmienne tendencje konsumcji, 14) Warunki kursowe, 15) Stosunek inwestycji do dochodu. Załącznik.

21) **COLE G. D. H. Great Britain in the Postwar World.** London 1942 Gollancz s. 168.

Treść: Wstęp, 1) Gdzie znajduje się Wielka Brytania, 2) Nasze środki do życia. 3) Gdy będziemy lepiej żyć, 4) Zamiast eksploatacji, 5) Specjalizacja i przedsiębiorstwo prywatne, 6) Planowanie i zatrudnienie, 7) Planowanie i państwo, 8) Podnieta i kierownictwo, 9) Wychowanie dla demokracji, 10) Bezpieczeństwo społeczne i jego granice, 11) Politycy i człowiek przeciętny, 12) Za demokracją, 13) Nasi przyjaciele, 14) Kto powinien pracować.

22) **COLE G. D. H. Money its Present and Future.** London (1944) Cassell s. 328.

Treść: Wstęp, 1) Co to jest pieniądz, 2) Ile pieniędzy potrzebujemy, 3) Warunki kredytu i waluta złota, 4) Regulacja cen — cykl koniunkturalny — spekulacja, 5) Zaopatrzenie w pieniądz — czy istnieje tendencja do braku siły nabywczej, 6) Oszczędności, inwestycje i konsumcja, 7) Metody redystrybucji dochodów, 8) Popyt na kapitał — roboty publiczne i kontrola inwestycji, 9) System finansowy i jego działanie, 10) Czy banki mogą być zsocjalizowane, 11) Lokaty w kapitale długoterminowym, 12) Międzynarodowy handel i waluta złota, 13) Kontrola dewizowa, 14) Plany Keynesa i Withe'a, 15) Lokaty zagraniczne i rozwój krajów zacofanych, 16) Międzynarodowy

Bank Inwestycyjny — międzynarodowe lokaty i poziom życia. Dodatki i uzupełnienia.

23) **COMMITTEE of European Economic Co-operation.** The Department of State. (Washington) 1947.

Volume I General Report.

Treść. 1) Wstęp historyczny, 2) Program odbudowy europejskiej, 3) Wysiłki produkcyjne, 4) Wewnętrzna stabilizacja finansowa i monetarna, 5) Współpraca ekonomiczna, 6) Potrzeby importowe, 7) Problem płatniczy, 8) Wnioski. Uzupełnienia.

Volume II Technical Report.

Treść: Wstęp historyczny, 2) Żywność i rolnictwo, 3) Paliwa i energia, 4) Żelazo i stal, 5) Transport wewnętrzny, 6) Transport morski, 7) Drzewo, 8) Siła ludzka. Uzupełnienia.

24) **CONDITIONS of Private Foreign Investment.** Report by the Special Joint Committee. League of Nations. Economic and Financial Organization. (Princeton) 1946. s. 45.

Treść: 1) Przedmiot badań, 2) Podniety dla lokat zagranicznych, 3) Perspektywy dla inwestorów zagranicznych, 4) Lokaty o stałym oprocentowaniu, 5) Inwestycje bezpośrednie, 6) Finanse publiczne i opodatkowanie, 7) Streszczenie.

25) **The COURSE and Control of Inflation.** A Review of Monetary Experience in Europe after World War I. League of Nations. Economic, Financial and Transit Department. (Princeton) 1946 s. 135

Treść: Przedmowa, Część I. Analiza problemów i polityki inflacyjnej, Cz. II. Przegląd stabilizacji walut europejskich.

26) **CROWTHER Geoffrey. An Outline of Money.** London (1947). Th. Nelson s. XVII, 459

Treść: 1) Natura pieniądza, 2) Banki, 3) Wartość pieniądza, 4) Ilość pieniądza, 5) Oszczędność i kapitał, 6) Polityka pieniężna, 7) Waluty obce, 8) Kierowanie i kontrolowanie kursów, 9) Waluta złota, 10) Międzynarodowa równowaga. Dodatek: kredyt społeczny.

27) **CRUMPH Norman. The Future of Money.** (London 1943) Signpost Booklets. s. 20, 1 nlb.

Treść: Wstęp, 1) Finanse publiczne, 2) Finansowanie zagranicy, 3) Finansowanie przemysłu, 4) Pieniądz i bankowość.

28) **DALTON Hugh. Principles of Public Finance.** 13th edition London 1944 G. Routledge s. XVI, 323

Treść: Wstęp, 1) Dochód publiczny, 2) Wydatki publiczne, 3) Długi publiczne.

29) **DEWHURST J. Frederic and Associates. America's Needs and Resources.** A 20th Century Fund Survey which includes estimates for 1950 and 1960. New York 1947 s. XXVIII, 812

Treść: 1) Podstawowe tendencje, 2) Potrzeby konsumentów, 3) Potrzeby kapitałowe, 4) Koszty wydatków państwowych i transakcje zagraniczne, 5) Zasoby i wydajność, 6) Streszczenie. Uzupełnienia. Tabele statystyczne.

30) **DIRKS Frederick C., HOPKINS Ernest J. Private Capital Requirements.** Board of Governors of the Federal Reserve System. Postwar Economic Studies No. 5. Washington 1946 s. IV, 77

Treść: 1) F. C. Dirks — Powojenna akumulacja kapitału oraz finansowanie przemysłu i górnictwa,
2) E. J. Hopkins — Długoterminowe potrzeby drobnej przedsiębiorczości.

31) **DUE John F. Intermediate Economic Analysis,** Chicago 1947 Richard D. Irwin s. XII, 445

Praca zawiera 15 rozdziałów zgrupowanych w trzech częściach.

Treść: Wstęp, 1) Określenie cen i wytwórczości, 2) Dystrybucja, 3) Dochód narodowy.

32) **ECONOMIC Report.** Salient Features of the World Economic Situation 1945—47. United Nations. Department of Economic Affairs. Lake Success 1948 s. XV, 354

Treść: 1) Widoki gospodarki światowej, 2) Regionalne warunki gospodarcze, 3) Kilka światowych problemów gospodarczych, 4) Międzynarodowe działania w dziedzinie ekonomicznej.

33) **Supplement to Economic Report.** Discussion of Report in Economic and Social Council. 6th Session, February and March 1948. Lake Success 1948 s. 140 — zawiera dyskusję delegatów różnych państw nad sprawozdaniem.

34) **EINZIG Paul. Freedom from Want.** London (1944) Nicholson & Watson s. VIII, 160

Treść: Przedmowa, 1) Powojenne ożywienie, 2) Wolność od strachu przeciw wolności potrzeb, 3) Czy zegar może być cofnięty do 1939 r., 4) Jaka wolność, 5) Przypadek planowania, 6) Ograniczenia polityki monetarnej, 7) Zatrudnienie i planowanie, 8) Bezpieczeństwo społeczne, 9) Dystrybucja planowana, 10) Planowany handel zagraniczny, 11) Czy planować na skalę krajową czy międzynarodową, 12) Powojenne finanse, 13) Waluty obce po wojnie, 14) Ceny, płace i zyski, 15) Wnioski. Postscriptum.

35) **EINZIG Paul. Currency after the War.** The British and American Plans. London (1944) Nicholson & Watson s. X, 152

Treść: Przedmowa, 1) Wstęp, 2) Waluty obce przed wojną, 3) Waluty podczas wojny, 4) Waluty po wojnie, 5) Brytyjski plan walutowy, 6) Ekspansja monetarna w planie Keynesa, 7) Wielostronny handel, 8) Stabilizacja względnie elastyczność, 9) Bilansowanie handlu zagranicznego, 10) Ułatwienia w kredytach bancorowych, 11) Amerykański plan walutowy, 12) Podobieństwa między tymi dwoma planami, 13) Różnice między tymi planami, 14) Czy możliwy jest kompromis, 15) Kontrola dewizowa po wojnie, 16) Alternatywy dla międzynarodowej umowy walutowej. Dodatek.

36) **ELLINGER Barnard. Your Money and Mine.** London (1945) Th. Neslon s. IX, 125

Książka o pieniądzu w formie dialogu. Treść: 1) Pieniądz — banknoty i monety, 2) Pieniądz — oszczędności i kredyt, 3) Jak zapłacimy za wojnę.

37) **ELLINGER Barnard. The City.** The London Financial Markets. London 1940 P. S. King s. XIII, 429

Treść: 1) Bank Anglii, 2) Banki depozytowe, 3) Inne zbiornice oszczędności, 4) Finansowanie handlu międzynarodowego.

38) **EUROPEAN Recovery and American Aid.** A Report by the President's Comittee on Foreign Aid. Washington 1947 (US Government Printing Office) s. X, 286

Sprawozdanie Komitetu W. A. Harrimana przedłożone prezydentowi USA. Treść: 1) Streszczenie, 2) Sprawozdanie ogólne, 3) Sprawozdania specjalne, 4) Uzupełnienia.

39) **EVITT H. E. A Manuel of Foreign Exchange,** 3rd edition. London (1946) Isaac Pitman s. V, 434

Treść: 1) Pieniądz, kredyt i ceny, 2) Cykle handlowe i kryzysy finansowe, 3) Systemy pieniężne, 4) Teoria kursów zagranicznych: parytet menniczy i parytet siły nabywczej, 5) Międzynarodowe zadłużenie i główna przyczyna wahań kursowych, 6) Metody likwidacji międzynarodowego zadłużenia, 7) Teoria i funkcjonowanie punktów złotych, 8) Kursy imperialne: srebro i kursy papierowe, waluta pozłacana i Indie, 9) Handel dewizami — terminologia i notowania, 10) Arytmetyka kursów: popyt, długoterminowe kursy i kursy „tel quel" (t. q.), 11) Londyński rynek dewizowy i inne rynki, 12) Eliminacja ryzyka kursowego, klauzule walutowe, kursy terminowe i rachunki w walutach obcych, 13) Ograniczenia kursowe, 14) Kredyty osobiste i handlowe, 15) Zarys międzynarodowej historii pieniądza od 1918 r. Dodatek — wzór odpowiedzi na pytania egzaminacyjne.

40) **EVITT H. E. Exchange and Trade Control in Theory and Practice.** London 1945 Isaac Pitman s. V, 102

Treść: Wstęp, 1) Mobilizacja aktywów zagranicznych, 2) Ugrupowanie krajów według celów kontroli, 3) Kontrola zagranicznych lokat, 4) Rachunki cudzoziemców w kraju, 5) Kontrola importu, 6) Kontrola eksportu, 7) Kontrola transportu, 8) Wnioski — po Bretton Woods.

41) **FINANCIAL Needs of the Devastated Countries.** Interim Report. United Nations. Department of Economic Affairs. Occasional Papers No 1. Lake Success 1947 s. V, 50

Treść: Przedmowa, wstęp, streszczenie. 1) Program importowy, dostępne źródła nabycia i deficyt, 2) Przegląd potencjalnych źródeł pomocy zagranicznej, 3) Program importu państwowego, 4) Szacunek bilansu płatniczego na 1947 r.

42) **FINANCING American Prosperity.** A Symposium of Economists. Editors Paul T. Homan, Fritz Machlup. The 20th Century Fund New York 1945 s. XI, 508

Treść: 1) P. T. Homan — Wstęp, 2) B. J. Anderson — Powrotna droga do pełnego zatrudnienia, 3) J. M. Clark — Finansowanie zatrudnienia na wysokim poziomie, 4) H. S. Ellis — Rozwój gospodarczy wśród konkurujących rynków, 5) A. H. Hansen — Stabilizacja i ekspansja, 6) S. H. Slichter — Polityka gospodarcza i powojenne zatrudnienie, 7) J. H. Williams — Wolne przedsiębiorstwo i pełne zatrudnienie, 8) F. Machlup — Streszczenie i analiza.

43) **FISHER Allan G. B. International Implications of Full Employment in Great Britain.** Royal Institute of International Affairs London (1946) s. VII, 201

Treść: Wstęp, 1) Pojęcie pełnego zatrudnienia, 2) Jak można utrzymać pełne zatrudnienie 3) Pojęcie otwartego międzynarodowego porządku gospodarczego, 4) Ciąg dalszy poprzedniego rozdziału, 5) Skutki należenia do otwartego międzynarodowego systemu gospodarczego na wahania w zatrudnieniu w Wielkiej Brytanii, 6) Międzynarodowe warunki w utrzymaniu pełnego zatrudnienia, 7) Zabezpieczenie przeciw wahaniom zatrudnienia pochodzącym z warunków światowych, 8) Jakie zabezpieczenia będą prawdopodobnie używane, 9) Alternatywy wolnego systemu,

10) Ekonomiczne i polityczne implikacje przy odrzuceniu wolnej wymiany, 11) Wnioski.

44) **FOULKE Roy A. and PROCHNOW Herbert V. Practical Bank Credit.** New York 1940 Prentice-Hall s. XII, 690

Treść: Przedmowa, 1) Departament kredytowy banku, 2) Źródła informacji bankowych, 3) Znaczenie i interpretacja sprawozdań finansowych, 4) Udzielanie pożyczek, 5) Zamrożone pożyczki i ich upłynnianie, 6) Typowy popyt na kredyt bankowy.

45) **FRIEDMAN W. The Allied Military Government of Germany.** Published under the auspices of The London Institute of World Affairs. London 1947 Stevens s. X, 362

The Library of World Affairs No. 8

Treść: Część I Tło — 1) Tło i zadania zarządu wojskowego, 2) Dysproporcja między planami i rzeczywistością, 3) Zarys polityki i metod zarządu wojskowego, 4) Organizacja zarządu wojskowego, Część II Główne problemy — 5) Problemy konstytucyjne, 6) Odbudowa niemieckiej administracji, 7) Demilitaryzacja i denazyfikacja, 8) Odbudowa polityczna, 9) Odbudowa społeczna, 10) Odbudowa prawa i sprawiedliwości, 11) Odbudowa wychowania, 12) Problem gospodarczy, Część III Bilans—13) Niemiecka reakcja na aliancki zarząd wojskowy, 14) Bilans, 15) Perspektywy. Dodatek — Dokumenty urzędowe.

46) **FULL Employment and State Control.** A Symposium on the degree of control essential. Edited by D. Caradog Jones. London (1945) Jonathan Cape s. 146.

Praca zbiorowa. Treść: 1) A. G. B. Fisher — Kilka lekcji z wojny, 2) D. J. Morgan — Stabilizacja gospodarki mieszanej, 3) R. A. S. Paget — Podstawa dla wyższego poziomu życia, 4) T. W. Wyatt — Leczenie bezrobocia, 5) J. R. Bellerby — Studium o pełnym zatrudnieniu, 6) H. S. Jevons — Ekonomika pełnego zatrudnienia, 7) D. C. Jones — Szerokie porównanie zasad, 8) D. C. Jones — Państwowa polityka zatrudnienia.

47) **The GROWTH of the American Economy.** An Introduction to the Economic History of the United States. Edited by Harold F. Williamson New York (1947) Prentice-Hall s. XIII, 804.

Treść: 1) Wstęp — natura historii gospodarczej (H. F. Williamson), 2) Wczesne urządzenia — europejskie inwestycje w kapitale i pracy (W. F. Craven), 3) Organizacja produkcji podczas okresu kolonialnego (R. B. Morris), 4) Handel kolonialny (R. G. Albion), 5) Zachodnia ekspansja przed ustawą Homestead (P. H. Overmeyer), 6) Technologia rolnicza do 1880 r. (C. H. Danhof), 7) Organizacja rolnictwa — analiza porównawcza 1789 — 1860 (B. Ostrolenk), 8) Handel zagraniczny w epoce okrętów drewnianych (R. G. Albion), 9) Transport przed wojną domową (K. H. Healy), 10) Produkcja rolna w okresie bezkolejowym C. B. Kuhlmann), 11) Ciężki przemysł przed 1860 r. (L. C. Hunter), 12) Lekki przemysł i początki precyzyjnego przed 1861 r. (C. M. Green), 13) Pieniądz i bankowość handlowa 1789 — 1861 (H. F. Williamson), 14) Rynki kapitałowe 1789 — 1860 (M. Hidy), 15) Organizacja przedsiębiorstw i rozwój dyscypliny przemysłowej (T. C. Cochran), 16) Przebieg amerykańskiej gospodarki do 1860 r. (H. M. Somers), 17) Zachodnia ekspansja od ustawy Homestead (R. C. Overton), 18) Regjonalizm rolny (E. D. Ross), 19) Wielkie doliny (C. C. Rister), 20) Wytwórczość rolna po 1860 r. (C. B. Kuhlmann), 21) Ciężki przemysł po 1860 r. (L. C. Hunter), 22) Masowa produkcja po wojnie domowej (S. Rezneck), 23) Rozwój transportu narodowego (K. T. Healy), 24) Handel zagraniczny i polityka handlowa po 1860 r. (M. Gideonse), 25) Lokalizacja działalności gospodarczej (E. M. Hoover), 26) Zmienny stan rynku pracy (J. T. Dunlop), 27) Pieniądz i bankowość po 1860 r. (G. W. Dowrie), 28) Rynek inwestycyjny po wojnie domowej (M. Myers), 29) Amerykańskie finanse publiczne (1789 — 1943 (C. G. Ruggles), 30) Koncentracja przemysłowa i państwowa polityka antymonopolistyczna (J. S. Bain), 31) Organizacja przedsiębiorstw i kierownictwo (W. C. Kessler), 32) Przegląd amerykańskiej gospodarki po 1860 r. (H. M. Somers).

48) **GRUCHY Allan G. Modern Economic Thought.** The American Contribution. New York 1947 Prentice-Hall s. XIII, 670

Treść: 1) Ekonomika w okresie przejściowym, 2) Ekonomika instytucjonalna T. Veblena, 3) Kolektywizm ekonomiczny J. R. Commonsa, 4) Ilościowa ekonomika W. C. Mitchella, 5) Społeczna ekonomika J. M. Clarka, 6) Eksperymentalna ekonomika R. G. Tugwella, 7) Administracyjna ekonomika G. C. Meansa, 8) Konieczność ekonomiki XX stulecia.

49) **GUTT Camille. The Practical Problem of Exchange Rates.** International Monetary Fund Washington (1948) s. 18 broszura.

50) **HALM George N. International Monetary Cooperation.** Chapel Hill The University of North Carolina Press 1945 s. VII, 355.

Treść: Przedmowa, 1) Wstęp, 2) Mechanizm

waluty złotej, 3) Lekcje z okresu międzywojennego, 4) Cele międzynarodowej współpracy monetarnej, 5) Międzynarodowy Bank Rezerwowy, 6) Międzynarodowy Fundusz Monetarny, 7) Międzynarodowa unia clearingowa Keynesa, 8) Udziały i kredytorzy, 9) Niebezpieczeństwo nadmiernej ekspansji, 10) Kursy walut i kontrola dewizowa, 11) Rola złota, 12) Główne kraje i bloki monetarne, 13) Międzynarodowy Bank Odbudowy i Rozwoju, 14) Wnioski. Załączniki.

51) **HALM George N. Monetary Theory.** A Modern Treatment of the Essentials of Money and Banking. Philadelphia 1946 Blakiston s. 491.

Treść: 1) Podaż i wartość pieniądza, 2) Pieniądz i jego kurs, 3) Pieniądz, inwestycje i zatrudnienie.

52) **HARDY Charles O. The Postwar Role of Gold.** Published by The Monetary Standards Inquiry. New York (1944) s. 26.

Treść: 1) Pozycja złota w światowym systemie monetarnym, 2) Przyszłość srebra.

53) **HARRIS Seymour E. The National Debt and the New Economics.** New York 1947 McGraw-Hill Book Co s. XIX, 286

Treść: 1) Wstęp i streszczenie, 2) Poglądy na dług narodowy, 3) Deficyty i gospodarcze odchylenia, 4) Aspekty deflacyjne, 5) Ciężar długów i dług potencjalny, 6) Opodatkowanie i dług publiczny, 7) Zarządzanie długiem publicznym.

54) **HARRIS Seymour E. Price and Related Controls in the United States.** New York 1945 McGraw-Hill Book Co s. XX, 392

Treść: Uwaga wstępna, przewodnik dla czytelnika, wykaz skrótów, ogólne wykresy, 1) Wstęp i streszczenie, 2) Ogólne aspekty kontroli cen, 3) Technika, 4) Kilka wypadków badawczych, 5) Zagadnienia specjalne, 6) Odpowiednie regulacje, 7) Perspektywy na przyszłość kontroli cen i in.

55) **HARRIS Seymour E. Inflation and the American Economy.** New York 1945 McGraw-Hill Book Co s. XXIV, 559

Treść: Przedmowa, wykaz tabel statystycznych, skróty, wstęp, 1) Rozważania wstępne, 2) Podaż, 3) Popyt, 4) Demobilizacja, odbudowa i okres powojenny.

56) **HARRIS Seymour E. Postwar Economic Problems.** New York 1945 McGraw-Hill Book Co s. XII, 417

Treść: Przedmowa, wstęp, 1) Pełne zatrudnienie, 2) Państwo kapitalistyczne, 3) Dane statystyczne i polityka gospodarcza, 4) Fiskalne i odnośne problemy, 5) Praca i bezpieczeństwo społeczne, 6) Rolnictwo i odnośne zagadnienia, 7) Międzynarodowe stosunki gospodarcze, 8) Powojenna kontrola.

57) **[HARRISS Seymour E.] The NEW ECONOMICS. Keynes' Influence on Theory and Public Policy.** Edited with introduction by Seymour E. Harris. New York 1947 Alfred A. Knopf s. XX, 686, IX.

Treść: 1) Wstęp pióra S. E. Harrisa, 2) Keynes jako ekonomista (3 poglądy: Harroda, Schumpetera i Sweezy), 3) Ogólna teoria — 5 poglądów (Lerner, Hansen, Samuelson, Haberler, Keynes), 4) Specjalne aspekty ((Hansen, Copland, Tinbergen, Leontieff), 5) Międzynarodowe stosunki gospodarcze (Harris, Nurkse, Bloomfield, Hinshaw, Robinson, Keynes), 6) Wahania koniunkturalne, trend i polityka fiskalna (Harris, Hart, Sweezy, Metzler, Colm, Higgins, Goodwin), 7) Pieniądz i ceny (Lintner), 8) Efektywny popyt i płace (Harris, Smithies, Tobin), 9) Kilka dawniejszych dyskusji (Harrod, Meade, i Lerner czterokrotnie), 10) Bibliografia prac Keynesa (Harris i Willfort).

58) **HAWTREY R. G. Economic Destiny.** London (1944) Longmans, Green and Co s. IX, 388

Treść: 1) Wstęp, 2) Zysk, 3) Demokracja i nierówność, 4) Rynek pracy, 5) Pieniądz i kredyt, 6) Polityka pieniężna, 7) Oszczędzanie, 8) Handel międzynarodowy, 9) Siła i podbój, 10) Międzynarodowa anarchia i Liga, 11) Ekonomia wojny totalnej, 12) Cele, 13) Dobrobyt gospodarczy, 14) Przyszły pokój, 15) Stały pieniądz, 16) Płace i zyski, 17) Przyszłość handlu międzynarodowego, 18) Przyszłość oszczędzania, 19) Kolektywizm i dochody, 20) Wolność i indywidualizm w kolektywizmie, 21) Pieniądz i zatrudnienie w kolektywizmie, 22) Międzynarodowe stosunki w kolektywizmie, 23) Wnioski.

59) **HAWTREY R. G. The Gold Standard in Theory and Practice.** 5th edition London 1947 Longmans s. IX, 280

Treść: 1) Kredyt i waluta złota, 2) Międzynarodowy miernik złoty, 3) Waluta złota od 1717—1914, 4) Wojna, inflacja i deflacja 1914—25, 5) Odbudowana waluta złota 1925—31, 6) Odwrót i kapitulacja waluty złotej 1931—8, 7) Bez złota, 8) Stała waluta złota. Dodatek: rezerwy kruszcowe 1920—32.

60) **HAWTREY R. G. Bretton Woods for Better or Worse.** London (1946) Longmans, Green and Co s. VIII, 142

51 ustępów bez podziału na rozdziały.

61) **HAYEK Friedrich A. The Pure Theory of Capital.** London 1941 Macmillan s. XXXI, 454

Treść:Przedmowa, 1) Wstęp, 2) Inwestycje w gospodarce jednostkowej, 3) Kapitalistyczna produkcja w konkurencyjnym społeczeństwie, 4) Stopa procentowa w gospodarce pieniężnej. Uzupełnienia. Bibliografia.

62) **HAYEK Friedrich A. von. Profits, Interest and Investment and other Essays on the Theory of Industrial Fluctuations.** London (1939) G. Routledge s. VIII, 266

Treść: Przedmowa, 1) Zyski, stopa i inwestycje, 2) Inwestycje podnoszące popyt na kapitał, 3) Utrzymanie kapitału, 4) Oczekiwane ceny, zamieszania pieniężne i chybione inwestycje, 5) Oszczędność, 6) Stan obecny i perspektywy badań koniunkturalnych, 7) Notatka o rozwoju doktryny o przymusowym oszczędzaniu. Dodatek — „paradoks" oszczędzania.

63) **HEILPERIN Michael A. The Trade of Nations.** New York 1947 Alfred A. Knopf s. XIX, 234, VII

Treść: 1) Handel Narodów, 2) Nacjonalizm gospodarczy, 3) W kierunku gospodarki światowej, 4) Stany Zjednoczone i gospodarka światowa.

64) **HENRY F. The Theory of Money** or It is a Fine Day To-day. London 1942 King and Son s. 101

Treść: 1) Rzecz namacalna, 2) Pieniądz bankowy, 3) Rozwikłanie roszczeń pieniężnych, 4) Różnice międzynarodowe, 5) Pieniądz przeciętny, 6) Obywatel i państwo, 7) Twórcy pieniądza, 8) Wolny udział lub wolna umowa, 9) Ilość tytułów pieniężnych, 10) Podstawy planowania, 11) Tworzenie bogactw przez kupno i sprzedaż, 12) Oszczędzanie, 13) Wpływ upadłości, 14) Kreacja pieniądza bankowego poprzez upadłości, 15) Pieniądz nieśmiertelny, 16) Granice kreacji pieniądza państwowego, 17) Czy pieniądze kupują wszystkie dobra, 18) Doświadczenie Gibsona, 19) Szybkość obiegu pieniężnego, 20) Różnica między teorią pieniądza bankowego i teorią pieniądza realnego, 21) Państwo wobec obywateli, 22) Złoto, 23) Stopa, 24) Pieniądz dobroczynny, 25) Dwie siły.

65) **HERSEY Arthur. Historical Review of Objectives of Federal Reserve Policy.** Reprinted from Federal Reserve Bulletin for April 1940. Board of Governors of the Federal Reserve System. Washington s. 11

Broszura omawia historyczne cele polityki monetarnej Federalnej Rezerwy.

66) **HICKS Ursula K. Public Finance.** With an Introduction by G. W. Guillebaud. Cambridge Economic Handbooks. London (1947) Nisbet & Co s. XX, 392

Treść: 1) Rachunki publiczne, 2) Teoria opodatkowania, 3) Finanse publiczne w gospodarce narodowej. Tabele statystyczne. Wykresy.

HIRSCH Julius and SHEA George E. The Inflation Bugaboo. Being principally studies and comments by... Reproduced from Barron's 1943—1944 s. 69

Zbiór 23 artykułów pisanych w latach 1943/44 w pracie amerykańskiej (Barron's — National Business and Financial Weekly) na różne tematy gospodarcze, przeważnie finansowe.

67) **HIRST F. W. Principles of Prosperity.** London (1944) Hollis and Carter s. VI, 188

Treść: Wstęp, 1)Rozrost bogactw poprzez podział pracy, 2) Tworzenie bogactw — kapitał i praca, 3)Rynki i ceny — prawo podaży i popytu, 4) Pieniądz, 5) Co to jest bank, 6) Handel i wymiana po wojnie, 7) Biurokracja albo konkurencja, 8) Związki zawodowe, 9) Ekonomika wojny — wydatki wojenne, 10) Ekonomika wojny — dług narodowy, 11) Podatki i stopy, 12) Stopa i giełda, 13) Pochodzenie i znaczenie „laisser–faire", 14) Upadłości i zasady, 15) Cobden i Marks.

68) **HOBSON Oscar R. Does Money Matter?** (London 1942) P. S. King and Staples s. 118

Treść: 1) Front wewnętrzny, 2) Banki i wojna, 3) Danina jest martwa, 4) Oszczędności, 5) Amerykańskie i rosyjskie finanse, 6) Karta Atlantycka, 7) Powojenna odbudowa.

69) **HORNE H. Oliver. A History of Savings Banks.** London 1947 Oxford University Press s. XII, 407

Treść: 1) Tło społeczne i ekonomiczne, 2) Wczesne eksperymenty i teorie, 3) Dr Duncan i pierwsze kasy oszczędności w Szkocji, 4) Początki kas oszczędności w Anglii i Irlandii, 5) Ustawa J .Rose'a i jej wyniki, 6) Wczesne krytyki w parlamencie i prasie, 7) Poszukiwanie zabezpieczenia, 8) Gladstone i stare kasy oszczędności, 9) Pocztowe Kasy Oszczędności, 10) Banki groszowe, 11) Uprzywilejowane kasy oszczędności, 12) Ustawa z 1863 r., 13) Postęp i upadek 1875—88, 14) Komitet z 1889 r. i ustawa 1891 r., 15) Ustawa Rollita z 1904 r., 16) Pierwsza Wojna Światowa, 17) Między dwoma wojnami, 18) Druga Wojna Światowa. Uprzywilejowane kasy oszczędności w 1903 r.

Treść: 1) Ekonomika wojny i pokoju, 2) Rok 1815 i później, 3) Finanse w Wielkiej Wojnie 1914—18 r., 4) Powojenne ożywienie i załamanie, 5) Brak stabilizacji i depresja, 6) Poprawa i zbrojenia, 7) Finanse w II-ej Wojnie Swiatowej, 8) Organizacja w II-ej Wojnie Światowej, 9) Niebezpieczeństwa w powojennej sytuacji, 10) Zasady odbudowy, 11) Powojenna polityka monetarna.

71) **INTERNATIONAL Currency Experience.** Lessons of the Inter-War Period. League of Nations. Economic, Financial and Transit Department. (Princeton 1944) s. 249

Treść: 1) Międzynarodowe środki wypłat: zmiany ogólnego popytu i podaży, 2) Waluta złota, 3) Obszar szterlingowy, 4) Banki centralne i rezerwy kruszcowe, 5) Wahania kursowe, 6) Wyrównawcze Fundusze Walutowe, 7) Kontrola dewizowa, 8) Zagadnienia strukturalne, 9) Przegląd i wnioski. Dodatki statystyczne.

72) **INTERNATIONAL Financial Stabilization.** A Symposium by Jules I. Bogen, Alvin H. Hansen (i. i.). A Review of the Bretton Woods Agreements by E. A. Goldenweiser and A. Bourneuf and the Official Text of the Articles of Agreement. Edited, with an Introduction by Murray Shields. Irving Trust Company New York (1944) s. XVII, 186

Praca zbiorowa wydana przez bank amerykański Irving Trust Company. Zawiera zbiór opinii poniższych ekonomistów amerykańskich: Bogen, Hansen, Kemmerer, Viner, Westerfield, Williams na temat Banku Światowego i Międzynarodowego Funduszu Monetarnego.

73) **INTERNATIONAL Monetary Policies** (by) Lloyd A. Metzler, Robert Triffin, Gottfried Haberler. Board of Governors of the Federal Reserve System Postwar Economic Studies No. 7 Washington 1947 s. IV, 102

Praca wydana przez Urząd Gubernatorów Federalnej Rezerwy zawiera 3 artykuły: 1) L. A. Metzler — Kursy walutowe i Międzynarodowy Fundusz Monetarny, 2) R. Triffin — Narodowa bankowość centralna i gospodarka międzynarodowa, 3) G. Haberler — Komentarz do poprzedniego artykułu.

74) **JONES G. P. and POOL A. G. A Hundred Years of Economic Development in Great Britain.** London (1948) Duckworth s. 420

Treść: Przedmowa, Część I Lata 1837—1875: 1) Ludność i zasoby przed 1840 r., 2) 50 lat postępu w transporcie i komunikacji, 3) Rolnictwo, 4) Przemysł włókienniczy, 5) Żelazo, węgiel i przemysł mechaniczny, 6) Kredyt i organizacja handlu, 7) Zatrudnienie i państwo, Część II Lata 1875—1914: 8) Organizacja przemysłu i handlu, 9) Konkurencja obca i wahania przemysłowe, 10) Rolnictwo i jego problemy, 11) Transport i komunikacja, 12) Bankowość i rynek pieniężny, 13) Państwo i praca, Część III Lata 1914—1939: 14) Przemysł i handel, 15) Odbudowa przemysłu, 16) Rolnictwo podczas i po wojnie, 17) Środki transportowe nowe i stare, 18) Polityka pieniężna, 19) Warunki pracy od 1914 r. Bibliografia. Indeks.

70) **HOUSTON H. Financial Policy in Wars and Slumps.** (London 1944) King & Staples s. 143

75) **JONES R. W. Studies in Practical Banking** being the Gilbart Lectures for 1932—1935. With a Foreword by Bernard Campion. 2nd edition. London 1945 Isaac Pitman s. XIV, 320

Treść: 1) Praktyka bankierów w stosunku do pewnych typów rachunków, 2) Praktyka bankierska w stosunku do pewnych typów zabezpieczeń, 3) Praktyka bankierska w stosunku do dalszych typów zabezpieczeń, 4) Praktyka bankierska w stosunku do wypłat i czeków i innych dokumentów.

76) **KALECKI M. Studies in Economic Dynamics.** London (1943) Allen & Unwin s. 92

Treść: Część I Ceny, stopa, zyski, 1) Koszty i ceny, 2) Krótko- i długoterminowa stopa procentowa, 3) Teoria zysków, Część II Cykl koniunkturalny i trend, 4) „Czysta" teoria cyklu, 5) Trend.

77) **LINDAHL Erick. Studies in the Theory of Money and Capital.** London (1939) Allen & Unwin s. 391

Treść: Część I Dynamiczne zbliżenie do teorii ekonomicznej. 1) Wstęp do badań teorii dynamicznej, 2) Dyskusja algebraiczna o stosunkach między kilku pojęciami podstawowymi, Część II Stopa procentowa i poziom cen, 1) Wstęp, 2) Proces kumulacyjny wywołany przez ruchy stopy procentowej, 3) Znaczenie dyferencjacji stopy, 4) Stopa jako instrument utrzymania niezmienionego poziomu cen, 5) Stopa jako instrument regulowania poziomu cen w odwrotnym stosunku do produkcyjności, 6) Wicksellowskie pojęcie „normalnej stopy procentowej", Część III Stanowisko kapitału w teorii cen, 1) Tradycyjne postawienie problemu cen, 2) Doskonałe przewidywanie i warunki statystyczne, 3) Doskonałe przewidywanie i warunki dynamiczne, 4) Niedoskonałe przewidywanie. Dodatek — Zagadnienie bilansowania budżetu.

78) **LORIMER Frank. The Population of the Soviet Union.** History and Prospects. League of Nations. Economic, Financial and Transit Department. Geneva 1946 s. XIV, 289

Treść: Przedmowa, 1) Ludność równiny rosyjskiej w końcu XIX w., 2) Gospodarcza struktura Rosyjskiego Imperium, 3) Zmiany ludnościowe podczas I Wojny Swiatowej, rewolucji i wojny domowej, 4) Miejsce pobytu ludności radzieckiej w 1926 r. w stosunku do miejsca urodzenia, 5) Etniczny skład ludności ZSRR w 1926 r., 6) Charakterystyka ludności radzieckiej według okręgów, 7) Zmiany regionalne w narodowości, śmiertelności i przyroście w 1926—27, 8) Tendencje w zatrudnieniu i produkcji Unii Radzieckiej w 1926—1939, 9) Tendencje zaludnienia radzieckiego 1926—39, 10) Podział ludności w Unii Radzieckiej, 11) Zmiany wojenne i perspektywy ludności. 8 uzupełnień. Bibliografia.

79) **MacKenna Reginald. What is Banking.** London1943 Waterlow & Sons s. 23

80) **MACKENZIE Kenneth. The Banking Systems of Great Britain, France, Germany, & the United States of America.** 3rd edition, revised and enlarged. London 1945 Macmillan s. XXI, 284

Treść: 1) Bank Anglii, 2) Angielskie banki prywatne, 3) Angielskie banki akcyjne, 4) Zmiany wywołane przez ustawodawstwo, 5)Londyn jako centrum bankowe, 6) Kasy oszczędności, 7) Kilka aspektów obecnej bankowości, 8) Bankowość w Szkocji, 9) Banki akcyjne, 10) Ustawodawstwo pieniężne, 11) Późniejszy rozwój bankowości, 12) Uprzywilejowane kasy oszczędności, 13) Irlandzki system bankowy, 14) Irlandzkie banki akcyjne, 15) Istota operacji, 16) Kasy oszczędności, 17) System bankowy Francji, 18) Bank Francji, 19) Banki akcyjne, 20) Banki kredytu długoterminowego, 21) Rozwój powojenny, 22) System bankowy Niemiec, 22) Reichsbank, 24) Banki prowincjonalne, akcyjne i inne, 25) Banki prywatne, 26) Rozwój powojenny, 27) Bankowość w USA, 28) Narodowy system bankowy, 29) System Rezerwy Federalnej, 30) Ustawa o Federalnej Rezerwie w działaniu, 31) Ustawa o federalnych pożyczkach rolnych, 32) Różne transakcje bankowe, 33) Obecny rozwój amerykańskiej bankowości, 34) Kilka przodujących banków, 35) Banki centralne, ich miejsce i funkcje, 36) Banki w ich różnych stosunkach. Bibliografia. 2 dodatki.

81) **MADGE Charles. War-Time Pattern of Saving and Spending.** National Institute of Economic and Social Research. Occasional Papers IV. Cambridge 1943 University Press s. VIII, 137

Treść: 1) Wstęp, 2) Oszczędzanie w ekonomice wojennej, 3) Społeczna struktura miasta przemysłowego, 4) Technika badań wydatkowania i oszczędzania, 5) Wyniki badań w Leeds, 6) Metody oszczędzania, 7) Dochód rodziny, 8) Stosunek oszczędności do dochodu, 9) Zmienne wzory popytu. Uzupełnienia.

82) **MANN F. A. The Legal Aspect of Money** with Special Reference to Comparative and Private International Law. London 1938 Oxford University Press s. XXV, 334

Treść: Część I Prawne problemy pieniądza w ogólności, 1) Pojęcie pieniądza, 2) System pieniężny, jego organizacja i przypadki, 3) Zobowiązania pieniężne, ich istota i rozmiar (nominalizm), 4) Metoda zapobiegająca ujemnym skutkom nominalizmu, Część II Zobowiązania w walutach obcych, 5) Ogólna sytuacja walut obcych i zobowiązań w nich — w prawie angielskim, 6) Definicja rachunku pieniężnego, 7) Zasada nominalistyczna, jej kształt, przypadki i skutki, 8) Płacenie zobowiązań w walutach obcych, 9) Instytucja procedury prawnej i jej wpływ na zobowiązania w walutach obcych. Uzupełnienia.

83) **MASON Edward S. Controlling World Trade.** Cartels and Commodity Agreements. Committee for Economic Development. Research Study New York 1946 McGraw-Hill Book Co s. XVII, 289

Treść: Przedsłowie, przedmowa, Część I Międzynarodowe kartele handlowe, Część II Międzypaństwowe umowy towarowe. Uzupełnienia.

84) **MICHELL H. The Place of Silver in Monetary Reconstruction.** The Monetary Standards Inquiry New York (1944) s. 20

Broszura profesora Uniwersytetu MacMaster w Kanadzie propagująca powrót do bimetalizmu.

85) **MONEY AND BANKING.** Revised edition. Editors Major B. Foster, Raymond Rodgers. Authors Jules I. Bogen, Major B. Foster, Marcus Nadler, Raymond Rodgers. New York 1941 Prentice-Hall s. XVIII, 733

Treść: 1) Pieniądz i kredyt, 2) Mierniki pieniężne, 3) Pieniądz w USA, 4) Ewolucja bankowości, 5) Amerykańskie instytucje bankowe, 6) Organizacja banku, 7) Wewnętrzna organizacja, 8) Transakcje bankowe, 9) Ciąg dalszy, 10) Banknoty i wkłady, 11) Pożyczki i dyskonto, 12) Departament kredytowy, 13) Lokaty bankowe, 14) Polityka portfelowa, 15) Operacje bankowe, 16) Stosunki międzybankowe, 17) Kontrola banku, buchalteria i sprawozdania, 18) System Federalnej Rezerwy, 19) Rynek pieniężny, 20) Kontrola

kredytu w USA, 21) Pieniądz, kredyt i ceny, 22) Waluty obce, 23) Finansowanie handlu zagranicznego, 24) Finansowanie konsumcji, 25) Kasy oszczędności, 26) Miejskie i ziemskie listy zastawne, 27) Usługi zaufania bankowego i spółki lokacyjne, 28) Bankowość inwestycyjna, 29) Brytyjski i francuski systemy bankowe, 30) Systemy bankowe Niemiec i Holandii, 31) Kanadyjski system bankowy.

86) **MORGAN E. Victory. The Theory and Practice of Central Banking 1797 — 1913.** Cambridge Studies in Economic History, Cambridge 1943 University Press s. XI, 252

Treść: Przedmowy wydawcy i autora, 1) Banki i bankowość w początkach XIX w., 2) Okres restrykcji bankowych 1797 — 1821, 3) Teorie pieniężne okresu restrykcji, 4) Pierwszy rok po wznowieniu wymienialności, kryzys 1825 r. i ustawa bankowa z 1833 r., 5) Eksperyment Horsleya Palmera i ustawa bankowa z 1844 r., 6) Kontrowersja obiegowa i bankowa, 7) Pogląd na ustawę bankową 1844 — 88, 8) Wielkie ożywienie 1858—73, 9) Ostatnie lata waluty złotej 1897 — 1913, 10) Teorie pieniężne drugiej połowy XIX stulecia. Dodatek.

87) **MYRDAL Gunnar. The Reconstruction of World Trade and Swedish Trade Policy.** Supplement B to Svenska Handelsbanken's Index (Stockholm) 1946 s. 30

Broszura.

88) **NATIONAL Budgets for Full Employment.** National Planning Association Staff Report (Washington 1945) s. VIII, 96

Broszura opracowana przez amerykańskie Towarzystwo Planowania Narodowego. Treść: 1) Znaczenie „pełnego zatrudnienia", 2) Wielkość produkcji i sposób jej zużycia, 3) Bilansowanie budżetu przy pełnym zatrudnieniu.

89) **NOURSE Edwin G. Price Making in a Democracy.** Washington 1944 The Brookings Institution s. X, 541

Treść: 1) Zasady, 2) Problemy, 3) Perspektywy.

90) **NUGENT Rolf. Consumer Credit and Economic Stability.** New York 1939 Russell Sage Foundation s. 420

Treść: 1) Rozwój kredytu konsumcyjnego, 2) Ekonomiczne skutki wahań kredytu konsumcyjnego, 3) Agencje kredytu konsumcyjnego.

91) **ORD Lewis C. Politics and Poverty.** With a Foreword by P. Malcoim Stewart. London (1948) The Myflower Publ. Co s. 188

Treść: Przedmowa, 1) Wstęp, 2) Dobrobyt narodowy, 3) Przewodnictwo angielskiego przemysłu 1814 — 1880, 4) Przewodnictwo amerykańskie 1880—1914, 5) Wojenne wyrównanie szans przemysłu 1914—1919, 6) Ożywienie, 7) Warunki brytyjskie i amerykańskie, 8) Ewolucja przemysłowa, 9) Postęp przemysłu, 10) Ameryka zwiększa przewodnictwo 1939—1945, 11) Druga Wojna Światowa, 12) Upadek brytyjski, 13) Kartofle, polityka i rzeczoznawcy przemysłowi, 14) Państwo dyktuje wydajność, 15) Sprawiedliwość społeczna, 16) Zasady rządzące produkcją, 17) Przypadek brytyjski.

92) **PIGOU A. C. Lapses from Full Employment.** London 1945 Macmillan s. VIII, 73

Treść: 1) Wstęp, 2) Analiza formalna, 3) Stopy płac i bezrobocie, 4) O konkurencji między pracownikami, 5) Poglądy klasyków, 6) Obecny poziom płac, 7) Dystrybucja płac i bezrobocie, 8) Popyt na pracę i bezrobocie, 9) Wahania łącznego popytu na pracę i bezrobocie, 10) Dystrybucja wahań na popyt na pracę w różnych centrach, 11) Ruch pracy w stosunku do bezrobocia, 12) Stabilizacja popytu na pracę.

93) **PLANNING and Paying for Full Employment.** Editors Abba P. Lerner, Frank D. Graham. Princeton 1946 Princeton University Press s. 222

Praca zbiorowa: 1) Sprawozdanie o programie pełnego zatrudnienia (A. Halasi), 2) Zasady pełnego zatrudnienia (M. F. W. Joseph), 3) Pełne zatrudnienie bez długów publicznych, bez nadmiernego opodatkowania, bez robót publicznych i infla cji (F. D. Graham), 4) Ożywienie, demokracja i planowanie (C. Landauer), 5) Realizm i spekulacja w programach zatrudnienia (H. Neisser), 6) Schematy rozwojowe, planowanie i pełne zatrudnienie (E. Heimann), 7) Reforma podatków federalnych (H. Simons), 8) Polityka płac i pełne zatrudnienie (A. Braunthal), 9) Pełne zatrudnienie i handel zagraniczny (B. Mitchell), 10) Amerykański dochód narodowy i lokaty zagraniczne (N. S. Buchanan), 11) Zróżniczkowana polityka pełnego zatrudnienia (P. Lerner).

94) **ROBBINS Lionel. The Economic Problem in Peace and War.** Some Reflections on Objectives and Mechanisms. London. 1947 Macmillan s. VII, 86

Treść: Przedmowa, 1) Mechanizm dystrybucji i cele produkcji, 2) Racjonalność ekonomiki wojennej, 3) Kontrola produkcji w czasach pokojowych.

95) **ROBBINS Lionel. Economic Plannig and International Order.** London 1938 Macmillan s. XV, 330

Treść: 1) Wstęp, 2) Niezależne planowanie narodowe, 3) Częściowe planowanie międzynarodowe, 4) Całkowite planowanie międzynarodowe.

96) **ROBERTSON D. H. Essays in Monetary Theory.** London (1946) Staples Press s. IX, 234

Treść: 1) Keynes i stopa procentowa, 2) Teorie polityki bankowej, 3) Kryzys 1931 r., 4) Oszczędność i tezauryzacja, 5) Wahania koniunkturalne i naturalna stopa procentowa, 6) Notatka o teorii pieniądza, 7) Przyszłość teorii cyklu handlowego, 8) Państwo i wahania cykliczne, 9) Popyt efektywny i mnożnik, 10) Cykl handlowy — pogląd akademicki, 11) Sprawozdanie o współczesnej kontrowersji pieniężnej, 12) Brytyjska polityka monetarna, 13) Sześć recenzji, 14) Notatki o handlu międzynarodowym, 15) Przyszłość handlu światowego, 16) Wizyta na wyspach Laccadive.

97) **ROBINSON E. A. G. Monopoly.** With an Introduction by C. W. Guillebaud. Cambridge Economic Handbooks London (1946) Nisbet & Co s. XVI, 298

Treść: 1) Cena monopolowa, 2) Quasi — monopol, 3) Typy monopolu, 4) Zasady ustalenia lub przedłużenia monopoli, 5) Formy organizacji monopolu, 6) Monopol i wydajność przemysłu, 7) Monopole i stabilizacja przemysłu, 8) Kontrola monopolu, 9) Ustawodawstwo i monopol w USA, 10) Ustawodawstwo i monopol w Niemczech, 11) Ustawodawstwo i monopol w W. Brytanii, 12) Przyszła polityka.

98) **SAMMONS Robert L. and ABELSON Milton. American Direct Investments in Foreign Countries** — 1940. US Department of Commerce. Economic Series Washington 1942 s. VI, 43

Broszura opracowana przez amerykański Departament Handlu.

99) **SAULNIER Raymond J. Contemporary Monetary Theory.** Studies of Some Recent Theories of Money, Prices, and Production. New York (1947) Columbia University Press s. 420

Treść: 1) R. G. Hawtrey, 2) D. H. Robertson, 3) F. A. von Hayek, 4) J. M. Keynes.

Jest to drobiazgowa analiza teorii pieniężnych powyższych autorów.

100) **SAYERS R. S. Modern Banking.** London (1941) Oxford University Press s. XI, 316

Treść: 1) Wstęp, 2) Bankowość handlowa, 3) Rynek dyskontowy, 4) Bankowość biletowa — zagadnienia podstawowe, 5) Interesy banków biletowych, 6) Teoria zmian stopy bankowej, 7) System bankowy i kursy zagraniczne, 8) Ewolucja międzynarodowych systemów monetarnych, 9) Dystrybucja aktywów banków handlowych, 10) Dystrybucja wkładów, 11) Zagadnienie kontroli giełdy, 12) Państwowa polityka finansowa i system bankowy, 13) Bankowość w nowych krajach, 14) Nacjonalizacja bankowości.

101) **SCHUMACHER E. F. Export Policy and Full Employment.** Fabian Publications Ltd. Research Studies No. 77 London (1943) s. 33

Treść: 1) Do czego używamy eksportu, 2) Do czego służy import, 3) Brytyjski problem eksportowy, 4) Czy znajdziemy tradycyjne rozwiązanie, 5) Rozwiązanie wielostronne, 6) Plany Keynesa i White'a, 7) Mechanizm międzynarodowych lokat, 8) Powiększenie zadłużenia, 9) Powiększenie samowystarczalności, 10) Bilateralizm i dyskryminacja, 11) Quo vadis — Ameryko, 12) Wnioski.

102) **SCHUMPETER Joseph A. Business Cycles.** A Theoretical,Historical, and Statistical Analysis of the Capitalist Process. Volume I, II New York 1939 McGraw-Hill Book Co

Treść: Tom I — 1) Wstęp, 2) Równowaga i teoretyczne normy wielkości gospodarczych, 3) Jak system gospodarczy realizuje postęp, 4) Zarys ewolucji gospodarczej, 5) Serie czasowe i ich wskaźniki, 6) Zarys historyczny — wstęp — 1787—1842, 7) Zarys historyczny 1843—1913,

Tom II: 8) Poziom cen, 9) Ilości fizyczne — zatrudnienie, 10) Ceny i ilości poszczególnych towarów, 11) Wydatki, płace i bilanse konsumentów, 12) Stopa procentowa, 13) Rynek centralny i giełda, 14) Koniunktura w latach 1919—1929, 15) Kryzys światowy i czasy późniejsze.

103) **SCHWARZ R. P. Bretton Woods.** A reprint of the opening article in the issue of The Fortnightly of October, 1944. (London 1944) s. 8

Odbitka artykułu umieszczonego w miesięczniku angielskim „The Fortnightly" X, 1944.

104) **SILBERNER Edmund. The Problem of War in Nineteenth Century Economic Thought.** Translated by Alexander H. Krappe. Princeton 1946 Princeton University Press. s. XIV, 332

Treść: 1) Szkoła klasyczna — angielska i francuska, 2) Protekcjoniści, 3) Socjaliści. Konkluzja i końcowe uwagi. Bibliografia.

105) **SLICHTER Sumner H. Present Savings and Postwar Markets.** New York 1943 McGraw-Hill Book Co s. IV, 73

Treść: 1) Emisje, 2) Źródła płynnych aktywów, 3) Tendencje w rozmiarach i dystrybucji zatrudnienia, 4) Tendencje w wytwórczości wojennej dóbr i usług, 5) Dystrybucja pracowników wojen-

nych i niewojennych, 6) Prawdopodobna wielkość oszczędności indywidualnych i niefirmowych w 1943 r., 7) Akumulacja płynnych aktywów zrzeszeń niefinansowych w 1943 r., 8) Wielkość indywidualnych dochodów w latach 1944—46, 9) „Anatomia" zmian w płacach, 10) Wielkość podatków personalnych 1944—46, 11) Wielkość wydatków konsumcyjnych 1944—46, 12) Wielkość indywidualnych oszczędności 1944—46, 13) Akumulacja płynnych aktywów zrzeszeń niefinansowych 1944—46, 14) „Gorące" i „ciepłe" oszczędności indywidualne i niefirmowe, 15) „Gorące" i „ciepłe" oszczędności personalne, 16) „Gorące" i „ciepłe" oszczędności firm niefinansowych, 17) Czy „gorące" oszczędności były niedoszacowane, 18) „Gorące" i „ciepłe" płynne aktywa porównane z indywidualnymi dochodami i wydatkami konsumcyjnymi, 19) Czy akumulacja płynnych aktywów grozi inflacją, 20) Akumulacja płynnych aktywów podczas I Wojny Światowej, 21) „Gorące" i „ciepłe" oszczędności w stosunku do pewnych zagadnień przejścia od produkcji wojennej do niewojennej, 22) Kilka wniosków.

106) **SHIRRAS G. Findlay. Federal Finance in Peace and War.** With special reference to the United States of America and the British Commonwealth. London 1944 MacMillan s. XVI, 377

Treść: Wstęp, 1) Zakres badań, 2) Metoda badań, 3) Finanse publiczne i gospodarka narodowa w USA, 4) Finanse publiczne i gospodarka narodowa Kanady, 5) Finanse publiczne i gospodarka narodowa Australii, 6) Finanse publiczne i gospodarka narodowa Południowej Afryki, 7) Finanse publiczne i gospodarka narodowa Indii, 8) Ogólne zagadnienia międzypaństwowych stosunków finansowych, 9) Specjalne zagadnienia tego typu, 10) Ogólne zestawienia.

107) **SMITH H. Norman. The Politics of Plenty.** London (1944) Allen & Unwin s. 88

Treść: 1) Wspaniałomyślność natury, 2) Niewola długów, 3) Myto mostowe bankierów, 4) Wydrenowanie siły nabywczej, 5) Nie biedniejsi a bogatsi, 6) Niezrównoważony budżet, 7) Perspektywa międzynarodowa, 8) Perspektywa ideologiczna.

108) **STALEY Eugene. World Economic Development. Effects on Advanced Industrial Countries.** International Labour Office. Montreal 1944 s. V, 218

Treść: Przedmowa, 1) Wstęp i streszczenie, Część I Skutki wynikające z inwestycji międzynarodowych dla zadań rozwojowych, a) istota tych skutków, b) jaka polityka dostarcza największych wzajemnych zysków, CzęśćII Długoterminowe skutki z przesunięcia w produkcji, konsumcji i handlu, a) istota tych skutków, b) jaka polityka dostarcza największego zysku wzajemnego, Część III Kilka ogólnych wniosków z gospodarczego rozwoju nowych obszarów.

109) **STETTINIUS Edward R. Lend-Lease.** Weapon for Victory. New York 1944 Macmillan s. XIV, 358

Treść: 1) Wzory dla zwycięstwa, 2) Srodki witalne dla naszej obrony, 3)Arsenał demokracji, 4) Zjednoczone Narody, 5) Narzędzie zwycięstwa. Uzupełnienia.

110) **STIGLER George J. Trends in Output and Employment.** National Bureau of Economic Research New York 1947 s. IX, 67

Treść: Wstęp, Przegląd wniosków ogólnych, 1) Trendy w produkcji, 2) Trendy zatrudnienia, 3) Trendy w produkcji na robotnika.

111) **STIGLER George J. Production and Distribution Theories.** The Formative Period. New York 1946 Macmillan s. VII, 392

Treść: 1) Wstęp, 2) W. S. Jevons, 3) P. H. Wicksteed, 4) A. Marshall, 5) F. Y. Edgeworth, 6) C. Menger, 7) F. von Wieser, 8) E. von Böhm-Bawerk, 9) L. Walras, 10) K. Wicksell, 11) J. B. Clark, 12) Pewnik Eulera i teoria krańcowej produktywności.

112) **The STOCK Exchange since 1939.** An outline of the main alterations to the rules and practices of the Stock Exchange since the outbreak of war. (London 1945) s. 80

Broszura obejmująca statut londyńskiej giełdy pieniężnej oraz zmiany prawne dokonane podczas wojny.

113) **STUDIES IN FEDERAL PLANNING.** Edited by Patrick Ransome. London 1945 Macmillan s. XII, 363

Treść: Przedmowa 1) Koniec konfliktów (Lord Lothian), 2) Czym jest rząd federalny (K. C. Wheare), 3) Filozofia unii federalnej (C. E. M. Joad), 4)Ekonomiczne aspekty federacji (L. Robbins), 5) Problem kolonialny i jego federalne rozwiązanie (N. Bentwich), 6) Unia federalna i kolonie (Lord Lugard), 7) Transport i komunikacja w federacji (G. Walker), 8) Państwo federalne w Europie (H. R. G. Greave), 9) Konstytucja Stanów Zjednoczonych (A. L. Goodhart), 10) Socjalizm i federacja (B. Wootton), 11) Unia anglo-amerykańska (G. Catlin), 12) Rząd światowy i pokój światowy (K. Zilliacus).

114) **STUDIES in the National Income 1924—1938.** Edited by A. L. Bowley. The National Institute of Economic and Social Research. Cambridge 1942 University Press s. IX, 255

Treść: Wstęp, 1) Definicja dochodu narodowego, 2) Kilka składników dochodu narodowego, 3) Spis produkcji, 4) Ruch cen — wskaźnik realnych dochodów. Dodatki. Bibliografia.

115) **STUDIES in War Economics** prepared at the Oxford University Institute of Statistics. A selection of articles, reprinted from the Bulletin of the Institute of Statistics and other periodicals. Oxford 1947 Blackwell s. VII, 410

Praca zbiorowa przygotowana przez Instytut Statystyczny Uniwersytetu Oxfordzkiego. Zawiera 53 artykuły różnych autorów wybrane i przedrukowane z biuletynu tego Instytutu. Materiał podzielony jest na poniższe tematy: 1) Mobilizacja gospodarcza i kontrola ogólna, 2) Finanse wojenne, 3) Racjonowanie konsumcji i kontrola cen, 4) Płace i dochód narodowy, 5) Konsumcja i ceny, 6) Organizacja przemysłu, 7) Zamówienia wojenne i wydajność.

116) **SURVEY of Current Inflationary and Deflationary Tendencies.** United Nations, Lake Success 1947 s. 86

117) **A SURVEY of the Economic Situation and Prospects of Europe.** United Nations. Department of Economic Affairs. Research and Planning Division. Geneva 1948 s. XVI, 206

Treść: 1) Odbudowa produkcji, 2) Odbudowa handlu, 3) Bilans płatniczy, 4) Zagadnienia odbudowy europejskiej, Dodatki: a) Plany gospodarcze krajów europejskich, b) Notatka o źródłach i metodach. Spis tablic statystycznych.

118) **SWANSON Ernst W. and SCHMIDT Emerson P. Economic Stagnation or Progress.** (Washington 1946) MsGraw-Hill Book Co s. X, 212

Monografia amerykańska zwalczająca teorię Keynesa.

Treść: Przedmowa, 1) Wstęp, 2) Zastojowa ekonomika, 3) Podstawowy błąd w pojęciu zastojowej ekonomiki, 4) Technologia i stagnacja, 5) Paradoks nadmiernych oszczędności, 6) Preferencja płynności i równowaga pieniężna, 7) Deficyt wydatkowy, 8) Dług: łaska czy ciężar, 9) Dług i kontrola kredytu, 10) Kilka elementów gospodarczego wzrostu i stabilizacji, 11) Upadek Keynesistów — streszczenie, 12) Jaki kierunek dobrobytu.

119) **SWEEZY Paul M. Theory of Capitalist Development.** Principles of Marxian Political Economy. London 1946 Dennnis Dobson s. XIV, 398

Treść: Wstęp, 1) Wartość i nadwyżka wartości, 2) Proces akumulacji, 3) Kryzysy i depresje, 4) Imperializm. Dodatki: a) Schemat reprodukcji według Shigeto Tsuru, b) Ideologia imerializmu — tłum. z „Das Finanzkapital" R. Hilferdinga.

120) **SZYMCZAK M. S. Our Monetary and Credit Problems To-day.** New York 1948 s. 10

Hektografowany odczyt znanego Polaka, członka Zarządu Systemu Federalnej Rezerwy.

121) **SZYMCZAK M. S. Our Current Inflation and Monetary Problem.** Washington 1947.

122) **TAUS ROGOFF Esther. Central Banking Functions of the United States Treasury, 1789—1941.** New York 1943. Columbia University Press s. XII, 313

Treść:1) Wstęp, 2) Bank biletowy Skarbu Państwa przed 1846 r., 3)Rozrost niezależnego od Banku biletowego Skarbu w latach 1846—65, 4) Skarbowy Bank Biletowy po wojnie cywilnej i przy systemie Banków Narodowych 1866—1889, 5) Niezależny Skarb i realny Bank Biletowy 1890—1912, 6) Działalność Skarbu od wprowadzenia Systemu Federalnej Rezerwy do początków I Wojny Światowej 1913—1916, 7) Działalność Skarbu w zakresie banku biletowego podczas I Wojny Światowej 1917—1919, 8) Bank biletowy w latach dwudziestych, 9) Bank biletowy w latach 1929—1941 ze specjalnym uwzględnieniem polityki kruszcowej, 10) Bank biletowy w latach 1929—1941 w dziedzinie polityki srebrnej, 11) Wnioski i przyszłość banku biletowego.

123) **TAYLOR Gordon Rattray, Economics for the Exasperated.** London (1948) John Lane s. 416

Treść: Wstęp, 1) Natura bezrobocia, 2) Podstawowe bezrobocie, 3) Dlaczego oszczędzamy za wiele, 4) Załamanie kapitalizmu, 5) Jutrzejszy ucisk, 6) Braki polityki gospodarczej, 7) Ile potrzeba pieniędzy, 8) Ile pieniędzy się emituje, 9) Przeklęte złoto, 10) Narodziny ożywienia, 11) Od ożywienia do krachu, 12) Jak narody bogacą się, 13) Eksport bezrobocia, 14) Nie tak wolny handel, 15) Wolna wymiana, 16) Nabywczy pieniądz, 17) Jak równoważyć budżet, 18) Granica błędu, 19) Scenariusz krachu, 20) Wstęp do wojny, 21) Osiągnięcie pełnego zatrudnienia — (1) planowanie pieniądza, 22) Osiągnięcie pełnego zatrudnienia — (2) zagadnienie strukturalne, 23) Problemy naszych czasów.

124) **TENNENBAUM Henryk. Central & Eastern Europe in World Economy.** London 1944 Barnard & Westwood s. 191

Treść: 1) bez tytułu, 2) Od Bałtyku do Bosforu, 3) Ekonomiczna charakterystyka Wschodniej Europy, 4) Imigracja i emigracja, 5)Rentowność jako zjawisko podstawowe, 6) Gospodarcze planowanie produkcji i rozdziału, 7) Polityka kredytowa, 8) Bloki europejskie.

125) **THOMAS Rollin G. Our Modern Banking and Monetary System.** New York 1942 Prentice-Hall. s. XXIII, 812

Treść: 1) Stanowisko pieniądza w systemie gospodarczym, 2) Natura pieniądza, 3) Jednostki monetarne, 4) Rola bankierów w gospodarstwie społecznym, 5) Istota banku, 6) Bankier i instrumenty kredytu, 7) Wkłady, 8) Gwarantowanie wkładów bankowych, 9) Inkaso czeków, 10) Rezerwy banków, 11) Wtórne rezerwy banków, 12) Pożyczki i dyskonto, 13) ciąg dalszy poprzedniego rozdziału, 14) Lokaty banku, 15) Portfel bankowy, 16) Akcepty bankierskie, 17) Rozmiar kredytu bankowego, 18) Dawny system bankowy USA, 19) Narodowy system bankowy, 20) System Rezerwy Federalnej, 21) ciąg dalszy, 22) Polityka kredytowa Federalnej Rezerwy, 23) Systemy obcej bankowości, 24) Waluty obce, 25) Spółki lokacyjne, 26) Koncentracja kontroli bankowej, 27) Upadłości banków, 28) Agenci rynku pieniężnego, 29) Kredyty rolne, 30) Ruch cen i ich konsekwencja, 31) Teoria wartości pieniądza, 32) ciąg dalszy, 33) Dochodowe zbliżenie do wartości pieniądza, 34) Zmiany w oczekiwaniach i wytwórczości — mnożnik, 35) Stopa i poziom cen, 36) Wartość monety złotej 37,) Stosunek cen międzynarodowych przy walucie złotej, 38) Utrzymanie równowagi przy walucie złotej, 39) Stosunek cen przy niewymienialnej walucie papierowej, 40) Kontrolowane kursy walutowe, 41) Deprecjacja walut 1929—30, 42) Wojna i ceny, 43) Odbudowa waluty złotej, po I Wojnie Światowej, 44) Odpowiedniość podaży złota, 45) Załamanie waluty złotej po 1929 r., 46) Współczesne eksperymenty monetarne w USA, 47) Polityka pieniężna: niezależne waluty przeciw międzynarodowemu mnożnikowi, 48) Instrumenty i metody wewnętrznego kierownictwa pieniężnego, 49) Mierniki polityki pieniężnej i kredytowej, 50) Ilościowe mierniki polityki kredytowej.

126) **THOMAS Evelyn. Banking and Exchange.** 3rd. edition. London (1945) The Gregg Publ. s. VIII, 614

Treść: 1) Bankowość i obieg, 2) Banki i ich klienci, 3) Instrumenty banków, 4) Banki i kursy, 5) Bankowość i finanse handlu i przemysłu.

127) **TOWLE Lawrence W. International Trade and Commercial Policy.** New York (1947) Harper & Brothers s. XIII, 780

Treść: 1) Wstęp, 2) Merkantylizm, 3) Waluty obce — mechanizm międzynarodowych płatności, 4) Kursy zagraniczne, 5) Wolny handel, 6) Ulepszenie teorii klasycznej, 7) Teoria wzajemnej niezależności, 8) Warunki waluty złotej, 9) Równowaga płatnicza przy pieniądzu papierowym, 10) Cła — istota i skutki, 11) Formy taryf celnych, 12) Argumenty za protekcjonizmem, 13) ciąg dalszy poprzedniego rozdziału, 14) Metody obniżania ceł, 15)Pośredni protekcjonizm, 16) Traktaty handlowe i K. N. U., 17) Negocjacje celne, 18) Kwoty importowe, 19) Kontrola dewizowa, 20) Clearingi, kompensaty i układy płatnicze, 21) Dumping, 22) Kombinacje międzynarodowe, 23) Morska polityka handlowa, 24) Kolonie, 25) Międzynarodowe lokaty, 26) Międzynarodowe stosunki pieniężne, 27) Przyszłość handlu międzynarodowego.

128) **(VINER J.) TRADE Relations between Free-Market and Controlled Economies.** League of Nations. Economic, Financial and Transit Department. Geneva 1943 s. 92

Treść: Przedmowa, 1) Wstęp, 2) Kontrola dewizowa, 3) Kwoty importowe, 4) Rządy jako kupcy zagraniczni, 5) Wniosek.

129) **TRIFFIN Robert. Monetary and Banking Reform in Paraguay.** Board of Governors of the Federal Reserve System. Washington (1946) s. VII, 170

Treść: 1) Wstęp, 2) Ustawodawstwo monetarne, 3) Ustawodawstwo banku biletowego, 4) Ogólne ustawodawstwo bankowe.

130) **TRIFFIN Robert. Monopolistic Competition and General Equilibrium Theory.** Harvard Economic Studies Vol. 77 Cambridge 1947 Harvard University Press s. XI, 195

Treść: Wstęp — zastosowanie teorii konkurencji monopolistycznej do analizy zjawisk wartości, 1) Obecny stan teorii konkurencji monopolistycznej, 2) Ogólna ocena i krytyka teorii konkurencji monopolistycznej, 3) Teoria zewnętrznej niezależności, 4) Konkurencja i kształt krzywej kosztów, 5) Teoria zysku.

131) **VINER Jacob and Others. The United States in a Multi-National Economy.** Studies in American Foreign Relations No. 4 Council on Foreign Relations New York (1945) s. VIII, 174

Praca zbiorowa. Treść: 1) Interes Ameryki w problemie kolonialnym (J. Viner), 2) Powojenna kontrola gospodarki niemieckiej (P. W. Bidwell) 3) Co Niemcy mogą płacić? (W. Diebold), 4) Międzynarodowe programy monetarne i finansowe (A. H. Hansen), 5) Amerykańska flota handlowa po wojnie (W. Diebold), 6) Aspekty gospodarcze Lend-Lease (A. D. Gayer), 7) Ekspansja handlu międzynarodowego (P. W. Bidwell). Dodatek — Ekonomiczna baza klasy Junkrów (H. L. MacBride).

132) **YOUNG John Parker. The International Economy.** New York (1942) Roland Press Co s. XVI, 714

Treść: 1) Istota gospodarki międzynarodowej, 2) Podstawy teoretyczne, 3) Instytucje i procedura, 4) Międzynarodowa polityka gospodarcza, 5) Bieg finansów międzynarodowych (1918—1942).

133) **WHITTAKER Edmund. A History of Economic Ideas.** New York 1943 Longmans, Green and Co s. XII, 766

Treść: 1)Ewolucja społeczna i myśl społeczna, 2) Bogactwo i przemysł, 3) Indywidualizm gospodarczy, 4) Własność i rozdział bogactw, 5) Ruchy ku reformom społecznym, 6) Nacjonalizm gospodarczy, 7) Ludność, 8) Produkcja, 9) Wartość, 10) Renta, 11) Stopa, 12) Płace, 13) Zyski, 14) Pieniądz, 15) Ożywienie interesów i depresja, 16) Kształt i metoda ekonomiki.

134) **WHITTLESEY Charles R. Bank Liquidity and the War.** Financial Research Program. National Bureau of Economic Research. New York 1945 s. 86

Treść: 1) Natura i znaczenie płynności banku, 2) Zmiany w bankowości i problem płynności, 3) Płynności banku podczas wojny 1939—45.

135) **WOOD Elmer. English Theories of Central Banking Control 1819—1858.** With Some Accounts of Contemporary Procedure. Harvard Economic Studies Nd. 74 Cambridge 1939 Harvard University Press s. XIII, 250

Treść: Wstęp ogólny, Część I Teorie z czasów 1819—1844 r.: 1)Kontrola nad bankami prowincjonalnymi —zagadnienie, 2) Kontrola nad bankami prowincjonalnymi — współczesne teorie, 3) „Modus operandi" stopy dyskontowej i zabezpieczenie operacji — jak bank wpływa na rynek pieniężny, 4) „Modus operandi" i rozmiar wpływu bankowego na ceny, 5) Wkłady publiczne, zaliczki dla skarbu i zaliczki kwartalne dla rynku, 6) Specjalne wkłady i zaliczki dla rynku, 7) Otwarty rynek i inne operacje zabezpieczone, 8) Polityka dyskontowa, 9) Teorie mechanizmu kontroli nad kursami, 10) Reforma bankowa uzgodniona z zasadą obiegową, Część II Teorie z lat 1844—58: 11) „Modus operandi" wpływu bankowego na rynek, 12) Operacje bankowe i odnośne czynniki, 13) Polityka dyskontowa, 14) Teorie międzynarodowe równowagi monetarnej, 15) Późniejsze dyskusje o ustawie bankowej z 1844 r. Ogólne uwagi. Dodatek. Bibliografia.

136) **WRIGHT Chester W. Economic History of the United States.** New York 1941 McGraw-Hill Book Co s. XXVIII, 1119

Treść: Przedmowa, 1) Okres kolonialny, 2) Okres wojen 1764—1815, 3) Zachodnia ekspansja i wzrost gospodarki narodowej 1816—1860, 4) Zakończenie ekspansji zachodniej i rozwój gospodarki kapitalistycznej.

Praca zawiera 46 rozdziałów.

137) **WYATT T. W. Money and the Machine Age.** London (1946) Staples Press s. 131

Treść: Wstęp, 1) Leczenie bezrobocia, 2) Podstawowe fakty ekonomiczne, 3) Cykl, 4) Sytuacja po wojnie 1914—18, 5) Waluta złota, 6) Powrót do waluty złotej w 1925 r., 7) Załamanie waluty złotej, 8) Bilans handlowy, 9) Dług narodowy, 10) Bilansowanie budżetu, 11) Koszty upadłości, 12) Pieniądz i wkłady bankowe, 13) Inflacja i deflacja, 14) Dewaluacja, 15) Bezczynny pieniądz, 16) Finansowanie w okresie pokoju — obieg zaufania po wojnie, 17) Wnioski.

PRZEGLĄD USTAWODAWSTWA ZA MIESIĄCE LIPIEC I SIERPIEŃ 1948 R.

W miesiącach lipcu i sierpniu r. b. ogłoszone zostały następujące ważniejsze ustawy, dekrety i rozporządzenia z zakresu finansowo-gospodarczego.

1. Rozporządzenie Ministra Skarbu z dnia 28 czerwca 1948 r. wydane w porozumieniu z Ministrami Przemysłu i Handlu oraz Odbudowy w sprawie stosowania ulg inwestycyjnych przy przywozie towarów z zagranicy — Dz. Ust. Nr 32, poz. 221.

— W myśl tego rozporządzenia przywóz towarów z zagranicy dokonywany za własne zagra-

niczne środki płatnicze, zgłoszone we właściwym urzędzie skarbowym w terminie do dnia 30 czerwca 1948 r. na podstawie zezwoleń przywozu zaopatrzonych klauzulą, że import następuje w ramach ustawy z dnia 2 czerwca 1947 r. o ulgach inwestycyjnych, uważa się za dokonany w ustawowym terminie nawet i w przypadku, gdy formalności związane z faktycznym dokonaniem przywozu, dopełnione zostaną w okresie, na jaki opiewa pozwolenie przywozu.

2. Rozporządzenie Ministrów Administracji Publicznej i Ziem Odzyskanych z dnia 10 lipca 1948 r. wydane w porozumieniu z Ministrami Rolnictwa i Reform Rolnych, Aprowizacji oraz Skarbu w sprawie określenia przeciętnego przychodu z hektara gruntów ziemniaczano-żytnich oraz przeciętnej ceny kwintala żyta dla celów wymiaru podatku gruntowego — Dz. Ust. Nr 34, poz. 237.

Przeciętny przychód z hektara i przeciętną cenę jednego kwintala żyta ustala szczegółowo tabela będąca załącznikiem do rzeczonego rozporządzenia.

3. Rozporządzenie Ministra Skarbu z dnia 9 lipca 1948 r. o zmianie rozporządzenia Ministra Skarbu z dnia 7 maja 1947 r. o dodatkach przejściowych do zaopatrzeń emerytalnych — Dz. Ust. Nr 35, poz. 240.

Rozporządzenie powyższe zmienia (uzupełnia) § 1 i § 2 Rozp. Min Skarbu z dnia 7. V. 1947 r. (Dz. Ust. R. P. Nr 41, poz. 201).

4. Dekret z dnia 28 lipca 1948 r. o zmianie dekretu z dnia 16 maja 1946 r. o zobowiązaniach podatkowych — Dz. Ust. R. P. Nr 36, poz. 248.

W myśl tego rozporządzenia Minister Skarbu władny jest w przypadkach gospodarczo uzasadnionych lub zasługujących na uwzględnienie umarzać w całości lub częściowo należności z tytułu zobowiązań podatkowych przypadające na rzecz Skarbu Państwa, a Minister Administracji Publicznej lub Minister Ziem Odzyskanych — przypadające na rzecz związków samorządu terytorialnego.

5. Dekret z dnia 28 lipca 1948 r. o zmianie rozporządzenia Prezydenta R. P. z dnia 27 czerwca 1924 r. o Pocztowej Kasie Oszczędności Dz. Ust. R. P. Nr 36, poz. 249.

— Dekret ten podwyższa wysokość sum wolnych od zajęcia (sekwestru) złożonych na książeczki oszczędnościowe P. K. O. z 2.500 zł do 25.000 z.

6. Dekret z dnia 28 lipca 1948 r. o zmianie rozporządzenia Prezydenta R. P. z dnia 24. IX. 1926 r. o utworzeniu przedsiębiorstwa „Polskie Koleje Państwowe" — Dz. Ust. R. P. Nr 36, poz. 255.

— W myśl tego dekretu P. K. P. może na swoje potrzeby zaciągać pożyczki na cele obrotowe we własnym zakresie, a na cele inwestycyjne w granicach obowiązujących w tym zakresie przepisów. Minister Komunikacji może polecić P.K.P. budowy, przebudowy i odbudowy linii kolei państwowych w ramach państwowego planu inwestycyjnego.

— P. K. P. opłacają wszystkie podatki, opłaty, daniny i świadczenia publiczno-prawne (państwowe i samorządowe).

— P. K. P. pokrywają swoje wydatki eksploatacyjne z własnych dochodów, inwestycyjne z nadwyżek eksploatacyjnych pożyczek lub z dotacji Skarbu Państwa. Przedsiębiorstwo omawiane prowadzi swoją gospodarkę na podstawie rocznych planów finansowo-gospodarczych.

Do budżetu państwowego włącza się tylko wpłaty do Skarbu Państwa lub dopłatę ze Skarbu Państwa. Przepisy o prowadzeniu gospodarki finansowej P. K. P. oraz o tworzeniu ich funduszów specjalnych i dotacyj na cele specjalne wydaje Minister Komunikacji, w porozumieniu z Ministrem Skarbu.

7. Dekret z dnia 28 lipca 1948 r. o zmianie ustawy z dnia 30 stycznia 1948 r. o obowiązku społecznego oszczędzania — Dz. Ust. Nr 36, poz. 256.

W artykule 28 ustawy z dnia 30 stycznia 1948 r. o obowiązku społecznego oszczędzania (Dz. Ust. Nr 10, poz. 74) skreślony został ustęp 2.

8. Dekret z dnia 28 lipca 1948 r. o najmie lokali Dz. Ust. R. P. Nr 36, poz. 259.

Dekret reguluje sprawę czynszów, najmu i zarządu budynków mieszkalnych i użytkowych z wyjątkami wyszczególnionymi w ust. 2 lit. a—d art. 1.

Dekret tworzy Fundusz Gospodarki Mieszkaniowej, który składa się z funduszu ogólno krajowego oraz funduszów lokalnych powiatu lub miasta wydzielonego z powiatu. Fundusz lokalny przeznaczony jest na pokrywanie kosztów remontu kapitalnego budynków mieszkalnych. Fundusz ogólnokrajowy służy do wyrównywania niedoborów funduszów lokalnych, jeżeli potrzeby remontu kapitalnego przekraczają ich możliwości finansowe. Fundusz Gospodarki Mieszkaniowej

ulokowany jest w BGK, który w stosunku do funduszów lokalnych posługiwać się będzie siecią terenowych instytucji kredytowych.

Wynajmujący lokale mieszkalne (z pewnymi wyłączeniami) wpłacają na rzecz F. G. M. wpłaty miesięczne, które podlegają odliczeniu przy ustalaniu podstawy do wymiaru podatku dochodowego. Wpłaty nie uiszczone w terminie podlegają przymusowemu ściągnięciu w trybie egzekucji administracyjnej.

9. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 28 lipca 1948 r. w sprawie ustalenia stawki oszczędnościowej dla uczestników funduszu B. Społecznego Funduszu Oszczędnościowego na 1948 r. — Dz. Ust. R. P. Nr 37, poz. 268.

Stawka powyższa dla podatników podatku gruntowego, opłacających podatek od podstawy opodatkowania została ustalona w wysokości:

a) ponad 60 do 100 kwintali żyta — 100%
b) „ 100 „ 130 „ „ — 110%
c) „ 130 „ „ „ — 130%

podatku gruntowego za 1948 r.

10. Umowa o utworzeniu Międzynarodowego Funduszu Walutowego zawarta w Bretton Woods dnia 22. VII. 1944 r. — Dz. Ust. R. P. Nr 40, poz. 290/291. — Podany tu jest akt ratyfikacji umowy, jej tekst francuski i przekład polski.

11. Umowa o utworzeniu Międzynarodowego Banku Odbudowy i Rozwoju Gospodarczego zawarta w Bretton Woods dnia 22. VII. 1944 r. — Dz. Ust. R. P. Nr 40, poz. 292/293.

Podany tu jest akt ratyfikacji umowy, jej tekst francuski i przekład polski.

12. Dekret z dnia 23 sierpnia 1948 r. o zmianie dekretu z dnia 20 marca 1946 r. o podatkach komunalnych — Dz. Ust. R. P. Nr 46, poz. 297.

Dekret znowelizował przepisy art. 21, ust. 2, art. 22, art. 23, art. 26, uzupełnił art. 31 (art. 31 a i 31 b) dekretu z dnia 20 marca 1946 r. (Dz. Ust. z 1947 r. Nr 40, poz. 198 i z 1948 r. Nr 21, poz. 142).

13. Rozporządzenie Ministra Skarbu z dnia 12 sierpnia 1948 r. wydane w porozumieniu z Ministrem Pracy i Opieki Społecznej o zasadach specjalnych umów ubezpieczenia na życie oraz o warunkach i sposobie zaliczania składek z tytułu tych umów na poczet rocznych wkładów oszczędnościowych — Dz. Ust. R. P. Nr 41, poz. 297.

Rozporządzenie to ustala zasady specjalnych umów ubezpieczenia na życie, warunki i sposób zaliczania składek z tytułu specjalnych umów ubezpieczenia na życie na poczet rocznych wkładów oszczędnościowych.

Nakładem „Wiadomości Narodowego Banku Polskiego" ukazały się następujące wydawnictwa i są do nabycia we wszystkich księgarniach.
Skład Główny: Spółdzielnia Wydawnicza „Czytelnik", Warszawa, Srebrna 12.

I

Dr M. R. WYCZAŁKOWSKI

INSTYTUCJE GOSPODARCZE NARODÓW ZJEDNOCZONYCH

1946 r. Str. 64

WYCZERPANE

II

Dr JÓZEF ŚWIDROWSKI

ISTOTA I SPOSOBY DOKONYWANIA ZAPŁAT MIĘDZYNARODOWYCH

1947 r. Str. 146

III

Dr KAZIMIERZ SECOMSKI

PODSTAWY POLITYKI INWESTYCYJNEJ

1947 r. Cz. I, II, i III.

IV

TADEUSZ DIETRICH

„ELEMENTY POLITYKI FINANSOWEJ POLSKI WSPÓŁCZESNEJ"

1947 r. Str. 71.

Prenumerata kwartalna zł 180.—. Wpłaty przekazami pocztowymi, lub w instytucjach bankowych na rachunek żyrowy **„Wiadomości Narodowego Banku Polskiego"** w Wydziale Zagranicznym N. B. P. w Warszawie oraz w Urzędach Pocztowych na P. K. O. na konto N. B. P. Warszawa Nr I — 6753. W treści przekazu pocztowego, bankowego lub na P. K. O. należy podać: „Wiadomości N. B. P." prenumerata oraz nazwisko i adres prenumeratora.

Wydawca: **Narodowy Bank Polski**

Redakcja i Administracja: **Narodowy Bank Polski**, Wydział Ekonomiczny, Warszawa, Fredry 6.

Drukarnia Narodowego Banku Polskiego Nakład 2.600 — wym. 61 × 86, kl. V. 70 gr. Zam. 912. Nr B. — 57659

E R R A T A do Nr 10/1948 „Wiadomości Narodowego Banku Polskiego"

Str.	Szpalta	Wiersz	Zamiast	Powinno być
1	lewa	Treść: 1 wiersz	Sytuacja ekon. Polski w lipcu 1948 r.	Sytuacja ekon. Polski w sierpniu 1948 r.
1	—	tytuł	Sytuacja ekon. Polski w lipcu 1948 r.	Sytuacja ekon. Polski w sierpniu 1948 r.
2	lewa	Główka tabl. 2	Sierpteń 1948	Sierpień 1948
3	prawa	11 wiersz od dołu	dzień	dzeń
5	„	3 „ „ „	wydatniej	wydatnej
6	lewa	9 „ „ góry	2. 10ś	2.103
6	„	9 „ „ dołu	przekroczona	przekroczone
9	„	24 „ „ góry	żyta z 131.192,7 t	żyta 131.192,7 t
10	lewa	5 „ „ „	Spółdzieelczo-Państw.	Spółdzielczo-Państwowe
10	„	13 „ „ „	przestawione wiersze	
10	„	14 „ „ „	„ „	
11	prawa	17 „ „ dołu	Zapośredniczeno	Zapośredniczono
14	„	15 „ „ góry	Min. Poczt i Telegramów	Min. Poczt i Telegrafów
16	lewa	6 „ „ „	skoncentował	skoncentrował
19	prawa	17 „ „ „	rachukach	rachunkach
21	lewa	11 „ „ „	producji	produkcji
21	„	1 „ „ dołu	nasiana	nasiona
21	prawa	26 „ „ góry	planiu	planu
22	lewa	6 „ „ dołu	Marhalla	Marshalla
22	„	1 „ „ „	transporaonych	transportowych
23	„	13 „ „ góry	Wskźniki	Wskaźniki
23	prawa	23 „ „ dołu	wialka	walka
23	„	5 „ „ „	ludości	ludności
24	lewa	21 „ „ góry	siagając	osiągając
24	prawa	6 „ „ „	inflancyjnego	inflacyjnego
24	„	8 „ „ „	pieniężne	pieniężna
25	„	27 w. od góry	ogónej	ogólnej
25	lewa	odsyłacz 1	Hungarien	Hungarian
25	„	odsyłacz 1	Januery	January
25	„	odsyłacz 3	Hongroize	Hogroise
25	prawa	odsyłacz 6	Janveir	Janvier
26	lewa	8 w. od góry	z przed	sprzed
26	prawa	21 „ od dołu	Radzieckieg	Radzieckiego
26	„	18 „ „ „	Radzeckiego	Radzieckiego
26	„	3 „ „ „	legislation	Législation
27	lewa	8 „ od góry	fornintów	forintów
27	„	10 „ „ „	fornintów	forintów
27	prawa	15 „ „ „	budapeszteeńskiej	budapeszteńskiej
28	„	8 „ od dołu	forintacac	forintach
30	„	10 „ od góry	ekonimicznej	ekonomicznej
32	lewa	13 „ od dołu	do do zakładów	do zakładów
32	—	w tytule	Przedsiębiorsw	Przedsiębiorstw
34	lewa	14 w. od góry	Doświedczenia	Doświadczenia
34	prawa	11 „ „ „	fabrykata	fabryka ta
35	lewa	22 „ od dołu	zmniana	zmiana
36	„	10 „ „ „	wekaźników	wskaźniki
38	prawa	ostatni od dołu	cehy	cechy
38	lewa	27 w. od góry	sharmonizowanie	zharmonizowanie
41	prawa	22 „ od dołu	koniecznymi	koniecznymi
44	lewa	5 „ „ „	odsyłacz - Stosowanie	Stosowane
45	„	5 „ „ „	kruszczami	kruszcami
49	prawa	22 „ od góry	wkrajach	w krajach
51	„	21 „ od dołu	gospodarkiświatowej	gospodarki światowej
57	„	13 „ od góry	w pracie	w prasie
58	lewa	dwa w. od dołu	70) Honston H...	w 1-wszym w. od góry tej szp. jako tytuł